

TÜRKİYE MAARİF VAKFI
TURKISH MAARIF FOUNDATION

KIBRIS

EĞİTİM VE KÜLTÜR

PROGRAMI

2023 RAPORU

TÜRKİYE MAARİF VAKFI
TURKISH MAARIF FOUNDATION

YAYINCI

Türkiye Maarif Vakfı Adına İmtiyaz Sahibi
Prof. Dr. BİROL AKGÜN

PROGRAM EKİBİ

ALİ ÇİÇEK
HAMZA ÖZDEMİR
KEMAL BULUT
OĞUZ TEKİN
TACETTİN TALHA GÜNAYDIN
EMRE YILMAZ
MUHAMMET EBUZER ERSOY
AYŞE NUR KARAPINAR
ÖMER ÇAKIR

GRAFİK TASARIM

NURİ İBRAHİM KARABUDAK

BASKI

XXXXXXXXXXXXXXXXXX

İLETİŞİM

ALTUNİZADE MAHALLESİ
ORD. PROF. DR. FAHRETTİN
KERİM GÖKAY CADDESİ NO: 22
ÜSKÜDAR / İSTANBUL

TELEFON : +90 216 323 3535

GSM : +90 536 267 7810

Her türlü telif hakkı
Türkiye Maarif Vakfına aittir.
Copyright©2023

Bu rapor, Türkiye Maarif Vakfı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ülke Temsilciliği Yaygın Eğitim Faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programını tanıtmak amacıyla hazırlanmıştır. Raporunda programın amaç, hedef, kapsam, gezi güzergâhı, faaliyet özeti, araştırma konu başlıkları ve kaynakçasından oluşan genel bilgileri yanında katılımcı görüşleri, katılımcılar tarafından kaleme alınmış makale örnekleri ve fotoğraf albümü yer almaktadır. Program Raporu'nun Katılımcı Görüşleri bölümünde ifade edilen duygu ve düşünceler katılımcılara ait olup Türkiye Maarif Vakfının resmî görüşünü yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

► KIBRIS EĞİTİM VE KÜLTÜR PROGRAMI

Giriş	6
Programın Usul ve Esasları	7
Amaç	8
Hedef	8
Kapsam	8
Katılımcılar	8
Gezi Güzergâhı	8
Genel Konu Başlıkları	9
Sunum ve Makale Başlıkları	10
Yazılı Kaynak Örnekleri	12
Görsel-İşitsel Kaynak Örnekleri	14
İstanbul'da Kıbrıs'la İlgili Ziyaret Yeri Örnekleri	15
Program Takvimi	16
Program İşleyişi ve Faaliyet Özeti	16

► KATILIMCI GÖRÜŞLERİ.....26

► KATILIMCILARIN KALEME ALDIĞI MAKALELERDEN ÖRNEKLER

Kamu Diplomasisi ve Siyasal İletişim Bağlamında Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Politikaları <i>Seyit Muhammed SUBAŞI</i>	42
Kıbrıs'ın İngiltere Tarafından İlhakı ve Anadolu'ya Göç Hareketi (1914-1938) <i>Aslıhan ATABEK</i>	50
Küresel Aktörlerin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Politikası <i>Ömer Faruk TOPAKLI</i>	65
KKTC'de Din Eğitim ve Öğretimi <i>Fatma TERCAN</i>	73
KKTC'de Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi <i>Şayeste Nur BİLİR</i>	81
KKTC'de Sosyal Hizmetler <i>Ümmügülsüm KARA</i>	89

► FOTOĞRAF ALBÜMÜ.....96

SUNUŞ

Kıbrıs adası Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının kesiştiği bir coğrafyada sahip olduğu jeopolitik konumuyla tarih boyunca olduğu gibi bugün de uluslararası ekonomi-politik dengeler açısından stratejik önemini korumaktadır. Üstelik küreselleşmeyle beraber artan Doğu-Batı arasındaki ticari ilişkilerin geleceğine ilişkin açıklanan yol güzergahları, Doğu Akdeniz'in askeri güvenliği, stratejik ulaşım yollarının kontrolü ve deniz dibindeki madenler ve minerallerin bölge ülkeleri arasındaki paylaşımı gibi güncel politik-askeri tartışmalar açısından da Ada'nın ehemmiyeti giderek artmaktadır. Kaldı ki, Türkiye açısından Kıbrıs adasının konumu ve geleceğine ilişkin siyasi tartışmalar doğrudan doğruya Türkiye'nin beka meselesi olarak karşımıza çıkmakta ve her bir Türk vatandaşını yakından ilgilendirmektedir.

Öte yandan Kıbrıs'ın önemi sadece jeostratejik konumundan kaynaklanmaz. Esasen Kıbrıs jeo-kültürel olarak da bizler açısından son derece önemlidir. Kıbrıs tarih olarak bir İslâm yurdudur. Erken bir tarihte Hz. Osman döneminde Müslümanlarca fethedilmiş bir topraktır. Ada üzerinde yer alan başta Hala Sultan Türbesi ve yüzlerce cami olmak üzere İslâm medeniyetini temsil eden pek çok mimari eser bulunmaktadır. 1571'den günümüze inşa ve ihya edilen Türk-İslâm mimarisinin zenginliği bugün bile ziyaretçileri büyülemektedir. Kaleleri, şehitlikleri, türbeleri, su kemerleri ve limanları ile Kıbrıs Türk ve İslâm yurdudur. Bu eserlerin sadece Ada'nın kuzeyinde değil güneyindeki kesimde de bulunduğu unutulmamalıdır. 1974'ten bu yana fiilen bölünmüş olsa da bu tarihi kültürel eserler Müslümanların kurduğu vakıflara aittir ve bu eserlere sahip çıkılması gerekmektedir.

Türkiye Maarif Vakfı bir eğitim vakfı olarak, faaliyette bulunduğu ülkelerdeki tarihsel ve kültürel mirası eğitim anlayışının bir parçası olarak yeni nesillere aktarmak için özgün çalışmaları desteklemekte ve gençlerde tarih şuurunu geliştirecek projeler geliştirmektedir. Bu amaçla eğitim faaliyetinde de bulunduğu Kıbrıs adasını Üniversite Gençliğine tanıtmak ve onların ilgisini Kıbrıs adasına çekebilmek için İstanbul'da Vakıf Merkezinde çalışan uzman yardımcılarımız ve dışarıdan katılan üniversite öğrencileri ile bir Kıbrıs çalışma grubu oluşturulmuştur. Konu uzmanı akademisyenlerin rehberliğinde çalışma grubu üyeleri bir yıl boyunca Kıbrıs adasının tarihi, kültürü, jeopolitiği ve güncel konuları hakkında okumalar yapmışlar, seminerler hazırlamışlar, sunuşlar yapmışlar ve nihayet Ada'ya bir saha ziyareti de yapmışlardır. Böylece kırk civarındaki genç araştırmacımızda bir Kıbrıs bilinci gelişmesi ve belli alanlarda konuya ilişkin uzmanlık kazanmaları sağlanmıştır.

Önümüzdeki yıllarda benzer çalışmaların Türkiye açısından önem arz eden Balkanlar, Orta Doğu, Kuzey Afrika ile Kafkasya ve Orta Asya coğrafyaları için de yapılması planlanmaktadır. Böylece "gönül coğrafyası" diye adlandırdığımız ve tarihsel ve kültürel açıdan soydaş, akraba ve dost olan ülkeler hakkında Türkiye adına uzmanların yetişmesi ve gençlerin entelektüel meraklarının sağlıklı şekilde yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca parçası olduğumuz siyasal coğrafyanın halklarının birbirlerini daha yakından tanıyarak barışçıl bir gelecek perspektifi inşa edilmesi açısından da bu tür çalışmaların son derece etkili olduğu açıktır.

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programının hazırlanmasında ve yürütülmesinde emeği geçen Vakfımız yöneticilerinden Ali Çiçek, Tacettin Talha Günaydın, Kemal Bulut, Oğuz Tekin ve Hamza Özdemir ile projeye destek veren akademisyenlere ve bizatihi eğitim projemizde yer alan tüm çalışanlarımız ve öğrenci arkadaşlarıma içten teşekkür ederim.

Nice güzel projelerde buluşmak dileğiyle.

PROF. DR. BİROL AKGÜN

TÜRKİYE MAARİF VAKFI BAŞKANI

KIBRIS EĞİTİM VE KÜLTÜR PROGRAMI

Giriş

Kıbrıs Adası coğrafi bakımdan Anadolu'nun bir parçasıdır ve jeopolitik konumundan dolayı, tarih boyunca Anadolu, Suriye ve Mısır bölgeleri arasında askerî ve ticarî bir üs olarak kullanılmıştır. Müslümanların ilk deniz seferi Hz. Osman döneminde Kıbrıs'ın fethiyle sonuçlanmıştır. 1071 yılında gerçekleşen ve Anadolu'yu Türk boylarının yerleşimine açan Malazgirt Zaferi'nden sonra oluşan askerî ve siyasî gelişmeler ile Selçuklu Sultanlarının izledikleri iktisadî politikalar, Kıbrıs'ın bölgesel önemini arttırmış, Türkler, Anadolu'nun emniyeti bakımından ada ile yakından ilgilenmişlerdir. Sonraki yüzyıllarda Memlûkler ile Venedikliler arasındaki mücadeleye sahne olan Kıbrıs, Osmanlı'nın Mısır'ı ele geçirmesiyle birlikte Doğu Akdeniz'de henüz fethedilmemiş en önemli toprak parçası olarak kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyıldaki sınırları göz önüne alınırsa Anadolu'nun yanı başındaki jeopolitik önemi haiz adanın Venediklilerin elinde kalması ve deniz yollarını taciz eden korsanlara yataklık etmesi daha fazla devam edemeyeceği için Sultan II. Selim zamanında, 1571 yılında Kıbrıs fethedilmiş ve 1878'e kadar kesintisiz bir şekilde Türkler tarafından yönetilmiştir.

Kıbrıs'ın fethi ve Anadolu'daki Türkler tarafından iskânından bugüne kadar adada Türk kültürü varlığını devam ettirmiştir. Kıbrıs'ın Osmanlı topraklarına katılmasıyla birlikte, adada bir yandan iskân politikası uygulanırken, diğer yandan sosyal ve kültürel gelişmeyi sağlayacak mimarî eserler ile kurumların oluşturulmasına başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra uzun yıllar Rumların bilinçli tahribine maruz kalan bu eserler, adadaki Türk varlığının inkâr edilemez belgeleridir. Bugün içinde bulunduğumuz siyasî, ikti-

sadî ve toplumsal şartlar, adanın Türk-İslâm tarihindeki yerinin yeniden araştırılmasını ve bu vatan parçasının önemini özellikle genç nesiller tarafından iyi anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, Kıbrıs'ın Türk sanat ve mimarî eserleriyle manevî zenginliklerine sahip çıkılarak geleceğe taşınması gerekmektedir.

Türklerin büyük fedakârlıklarla fethederek vakıf eserleriyle mamur kıldığı Kıbrıs'ın fethi ve muhafazası için dökülen kanlar ne kadar önemliyse hiç şüphesiz ada hakkındaki ilmî çalışmalar da o kadar önemlidir. Bu noktadan hareketle, KKTC dışında yaşayan Türk gençlerine Kıbrıs Adası'nın kültürel ve jeopolitik önemini anlatmak, KKTC'deki Türk gençlerinin Kıbrıs adasının Türk-İslâm geçmişine, Türkiye'ye ve Türk gönül coğrafyasına dair aidiyet hislerini ve kimlik tasavvurlarını güçlendirmek amaçlarıyla Türkiye Maarif Vakfı tarafından dört ana başlıkta çeşitli faaliyetler düzenlenmesi planlanmıştır:

- ▶ KKTC Dışında Yaşayan Türk Gençler İçin Kıbrıs Eğitim, Tarih ve Kültür Gezileri
- ▶ KKTC'de Yaşayan Gençler İçin Türkiye Tarih ve Kültür Gezileri
- ▶ KKTC'de Yaşayan Gençler İçin Türk Gönül Coğrafyası Tarih ve Kültür Gezileri
- ▶ KKTC'de Yaşayan Gençler İçin Liderlik ve Kişisel Gelişim Programı

Bu kitapçık, "KKTC Dışında Yaşayan Türk Gençler İçin Kıbrıs Eğitim, Tarih ve Kültür Gezileri" faaliyet başlığı altında 01/11/2022 - 12/05/2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programını tanıtmak amacıyla hazırlanmıştır.

Programın Usul ve Esasları

1. Kuşaklar arasında kurulan samimi bağlantı.

- Gençlerin kendi kimliklerini bulabilmeleri için kuşaklar arası bağlantının kurulması gerekmektedir. Bununla birlikte ancak kendi yaş grubuna yakın olanların çekim alanına girebilecekleri de unutulmamalıdır. Osmanlı sarayında devlet adamı yetiştirmek üzere kurulan Enderûn Mektebi'nin başarısının anahtarlarından birisi de bu uygulamadır. Osmanlı Devleti'nin etkili bir yönetim ağı kurmasında, disiplin ve kuşaklar arasındaki bağlantının kurulmuş olması etkili olmuştur. Üniversite çağındaki gençlerin örnek alabilecekleri şahsiyetlerle buluşmaları için çevre ve ortam hazırlanmıştır.

2. Disiplin ve süreklilik arz eden birliktelik.

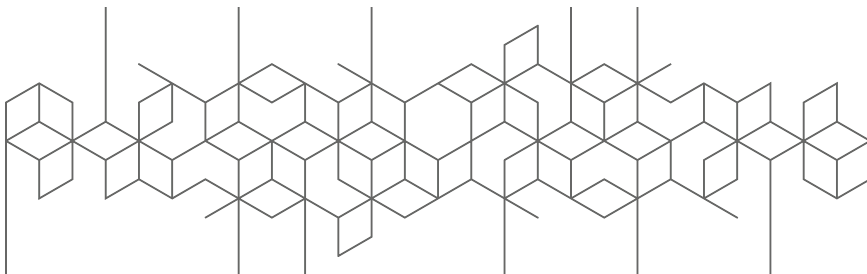
- İnsan yetiştirmek, toprağa tohum atmak gibidir. Terbiye, süreklilik ister. Kıbrıs'ın geleceğini inşa edecek gençleri yetiştirmek için disiplinli bir şekilde, yıllık plana sadık kalarak hareket edilmiştir. Program kapsamındaki tüm faaliyetler uzun süreli birliktelik ve güçlü bir iletişim anlayışı üzerine kurulmuştur.

3. Nitelikli, kalıcı ve değer odaklı muhteva.

- Değerlerden yoksun bir içerik, faydalı olmaktan ziyade insanı daha zeki fakat toplumsal açıdan yıkıcı bir şahsiyet haline dönüştürmektedir. Bu nedenle, gerçekleştirilen faaliyetlerin içerik kurgusunun merkezine tarih, kültür, gelenek ve değerlerimiz yerleştirilmiştir. Kıbrıs'ın geleceğinde değerlerine sahip çıkan gençlerin söz sahibi olacağı bilinciyle hareket edilmiştir.

4. Faaliyet başlıklarında çok yönlülük.

- En az bir alanda ihtisas yapmakla beraber, alan körlüğü yaşamayan; araştırmacı, dünyada neler olup bittiğini takip eden ve özgün işler üreten liderler yetiştirebilmek için çok yönlü faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Kendini ifade etme yeteneğinin güçlendirilebileceği ve kimlik inşasına yardımcı kitap, makale ve ansiklopedi maddesi tahlilleri, Kıbrıs'la ilgili güncel ve tarihî hadiselerin eleştirel bakışla ele alınabileceği film ve belgesel incelemeleri, Kıbrıs ve İstanbul'un tarih ve mimarisiyle ilgili derinlik kazanılabilecek şehir içi ve şehir dışı gezilerle geniş bir faaliyet yelpizesi sunulmuştur. Ayrıca, ekip halinde çalışma kültürü, yetenek yönetimi becerileri, akademik ilgi alanlarının detaylandırılması gibi kazanımlar da bu faaliyetlerin doğal çıktıları olmuştur.

KIBRIS EĞİTİM VE KÜLTÜR PROGRAMI

AMAÇ:

KKTC dışında yaşayan Türk gençlerine Kıbrıs Adası'nın kültürel ve jeopolitik önemini anlatmak.

HEDEF:

Kıbrıs konusunda duyarlılık sahibi insan kaynağı yetiştirerek adanın geleceğine olumlu katkıda bulunmak.

KAPSAM:

6 ay sürecek temel ve kişiye özel okumalar, sunumlar, söyleşiler ve şehir içi ziyaretlerin akabinde öngörülen bir haftalık Kıbrıs gezisinde; Kıbrıs'taki önemli tarihi/mimari eserleri ve tabiat güzelliklerini görmek, Kıbrıs'ın yöresel kültür özelliklerini öğrenmek, Kıbrıs Türk toplumunun belirli kişi ve kurumlarını ziyaret ederek Kıbrıs'ı her alanda tanımak.

KATILIMCILAR:

Türkiye veya Avrupa'da yaşayan Türk ve üniversite lisans/yüksek lisans öğrencileri.

GEZİ GÜZERGÂHI

▶ LEFKOŞA:

Selimiye Camii, Haydarpaşa Camii, Arap Ahmet Camii, Kıbrıs Müzesi, Büyük Han, Kumarcılar Hanı, Barbarlık Müzesi, Samanbahçe Evleri, Derviş Paşa Konağı (Etnoğrafya Müzesi), Kadı Menteşoğlu Konağı, Yeni Camii, Lefkoşa Mevlevihanesi (Mevlevi Tekke Müzesi), Fazıl Küçük Müzesi, Tekke Bahçesi Şehitliği, Kırklar Tekkesi, Kurt Baba Türbesi, Lüzinyan Evi, Alparslan Türkeş Müze Evi, Karababa Türbesi, II. Mahmud Kütüphanesi, Bedesten, Bandabuliyah, İttik Dede Türbesi, Aziziye Tekkesi, Yediler

Türbesi, Turunçlu Fethiye Camii, Sarayönü Camii, Belediye Çarşısı, Arasta, Milli Mücadele Müzesi, Cumhuriyet Meydanı (Rauf Denktaş Kabri), Fazıl Küçük Anıt Mezarı, Zahra Sokak, Yiğitler Burcu, Mahkemeler Binası, Venedik Sütunu, Bizim Leydi Tire Ermeni Kilisesi, Lefkoşa Kalesi/Girne Kapısı.

▶ GİRNE:

Girne Kalesi, Ağa Cafer Paşa Camii, Hz. Ömer Tekkesi, Baldöken Mezarlığı, Barış ve Özgürlük Müzesi, Deniz Şehitliği, Boğaz Şehitliği, Karaoğlanoğlu Şehitliği, Hasan Kavîzâde Hüseyin Efendi Çeşmesi, Seyyid Emin Efendi Çeşmesi, St. Hilarion Kalesi, Bella Pais Manastırı, Çıkarma Gemisi.

▶ GAZİMAĞUSA:

Lala Mustafa Paşa Camii, Sinanpaşa Camii, Canbulat Türbe ve Müzesi, Venedik Sarayı Kalıntıları, Namık Kemal Zindanı ve Müzesi, Othello Kulesi, Maraş, Bilal Ağa Mescidi, Mağusa Çanakkale Şehitliği, Şehitler Anıtı, Çifte Mazgallar Şehitliği, Üç Şehitler Türbesi, Öksüz Dede Türbesi, Kutup Osman Tekkesi, Yirmisekiz Çelebi Mehmet ve Mehmet Emin Efendi Türbeleri, Ağlayan Dede Türbesi, Cafer Paşa Hamamı, Deniz Kapısı Kulesi.

▶ İSKELE VE DİPKARPAZ:

Atlılar Muratağa Sandallar Şehitlikleri, Salamis Harabeleri, St. Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesi, Apostolos Andreas Manastırı, Dıpkarpaz.

▶ GÜZELYURT VE LEFKE:

Pir Paşa Türbesi, Pir Paşa Camii, Lefke Orta Camii, Mahkemeler Camii, Cengiz Topel Anıtı, St. Mamas Manastırı ve İkon Müzesi, Soli Antik Kenti Harabeleri, Vouni Sarayı, Mavi Köşk.

GENEL KONU BAŞLIKLARI:

- ▶ Kıbrıs'ın Coğrafi Durumu ve Kısa Tarihçesi
- ▶ Müslümanlarda Denizcilik ve Deniz Savaşları
- ▶ Müslümanların İlk Deniz Seferi ve Kıbrıs'ın Fethi
- ▶ Roma, Bizans, Lüzinyan ve Venedik Dönemlerinde Kıbrıs
- ▶ Memlükler ve Kıbrıs'ta İlk Türk Hakimiyeti
- ▶ Osmanlı Döneminde Kıbrıs
  - Kıbrıs'ın Fethi
  - İdarî Yapı
  - Nüfus ve Yerleşim
  - Ekonomik ve Sosyal Hayat
  - İngiliz İşgali ve İdaresi
- ▶ Kıbrıs Cumhuriyeti
- ▶ Kıbrıs Barış Harekâtı
- ▶ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- ▶ Kıbrıs'ta Türk ve İslâm Eserleri
- ▶ Kıbrıs'ın Manevi Mimarları
- ▶ Kıbrıs'ta Eğitim-Öğretim Faaliyetleri
- ▶ Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Bağlamında Güncel Meseleler
  - Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikasının Parametreleri
  - Doğu Akdeniz'de Çözümün Ön Şartı Olarak Kıbrıs
  - Tarihsel Süreçte Doğu Akdeniz'de Güç Mücadelesi
  - Batılı Ülkelerin Doğu Akdeniz Politikaları
  - Bölge Ülkelerinin Doğu Akdeniz Politikaları
  - Doğu Akdeniz Ekonomileri ve Türkiye
  - Uluslararası Deniz Hukuku Perspektifinden Türkiye'nin Doğu Akdeniz Politikası

SUNUM VE MAKALE BAŞLIKLARI

Ad- Soyad	Bölüm	Çalışma Konusu
Ali KÖSE	İlahiyat	<i>Kıbrıs Tekke ve Türbeleri</i>
Aslı Nur ÇANAKÇI	Hukuk	<i>Güncel Meseleler Işığında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Uluslararası Hukuktaki Yeri</i>
Aslıhan ATABEK	Tarih	<i>Kıbrıs'ın İngiltere Tarafından İlhakı ve Anadolu'ya Göç Hareketi (1914-1938)</i>
Ayşe Ceren DEMİRTAŞ	İlahiyat	<i>Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi ve Enosis Politikaları</i>
Ayşe Nur KARAMAN	Hukuk	<i>KKTC'deki Yabancı Okullar ve Hukuki Statüleri</i>
Berkan İSLAMOĞLU	Hukuk	<i>Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Konulu Uluslararası Antlaşma ve Zirveler</i>
Betül Eslem ŞİRİN	Türkçe Öğretmenliği	<i>Edebiyat Zemininde Kıbrıs'a Bakışlar ve Kıbrıs Türk Edebiyatı</i>
Beyzanur KAVUT	Tıp	<i>Erenköy Direnişi ve Cengiz Topel'in Şehadeti</i>
Büşra YILDIRIM	Hukuk	<i>Annan Planı</i>
Dilek OKCUL	Mimarlık	<i>Osmanlı Dönemi Kıbrıs Mimarisi</i>
Elif Sena ERİ	Eczacılık	<i>KKTC'de Sağlık Sektörü ve Sağlık Turizmi</i>
Emirhan AĞCA	Hukuk	<i>Kıbrıs'ta Rum ve Türkler Arasındaki Emlak Meseleleri</i>
Enes ÖZDEMİR	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	<i>Kıbrıs Barış Harekatı</i>
Erdem İRİ	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	<i>Kıbrıs'ta Su Meselesi</i>
Fatma TERCAN	İlahiyat	<i>KKTC'de Din Eğitim ve Öğretimi</i>
Halit ÇABUK	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	<i>Yazılı Basına Yansımaları İle Türk Kamuoyunda Kıbrıs Meselesinin Ele Alınış Biçimleri</i>
Hasan Basri DOĞRU	Diş Hekimliği	<i>Dr. Fazıl Küçük Biyografisi</i>
Hüdanur KÜÇÜK	İlköğretim Matematik Öğretmenliği	<i>KKTC'de Öğretmenlik</i>
Kudret SAYAN	Tarih	<i>Osmanlı Dönemi'nde Kıbrıs'ta Sosyal ve İktisadi Hayat</i>
Mehmet ÖZBAY	Uluslararası İlişkiler	<i>Kıbrıs Barış Harekatı'nın Türkiye'nin Uluslararası Politikasına Etkisi</i>

Ad- Soyad	Bölüm	Çalışma Konusu
Melike AYYILDIZ	Tarih - İlahiyat	<i>Kıbrıs Türk Toplumunun Din ve Gelenek Algısı: Kıbrıs'ta İslâmi Kimlik</i>
Mert ASLANKILINÇ	İlahiyat - Siyaset Bilimi	<i>Kıbrıs'ta Müslüman ve Gayrimüslim Nüfus ve Yerleşim</i>
Muaz CERAN	Siyaset Bilimi	<i>Avrupa Devletlerinin Yunanistan'ın Kurulmasından Enosis'e Kıbrıs Üzerindeki Siyasi Etkileri</i>
Mustafa ERYÜCEL	Tarih	<i>Osmanlı Öncesi Kıbrıs Tarihi ve Mimarisi</i>
Ömer ÇAKIR	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	<i>Bölgesel Güvenlik Teorisi Bağlamında Doğu Akdeniz ve Kıbrıs</i>
Ömer Faruk AÇIKEL	Hukuk	<i>Uluslararası Deniz Hukuku Bağlamında Doğu Akdeniz Sınır Meseleleri</i>
Ömer Faruk TOPAKLI	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	<i>Küresel Aktörlerin (ABD, İngiltere, AB, Rusya, Çin) Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Politikaları</i>
Öznur Rabia ÖZER	Gazetecilik	<i>Kıbrıs Türk Basını</i>
Semih KAPTAN	İlahiyat	<i>Kıbrıs Türk İslam Eserleri</i>
Serdar MENTEŞE	Licence Aes (İşletme & Hukuk)	<i>Kıbrıs Ekonomisi ve Turizm Sektörü</i>
Seyit Muhammed SUBAŞI	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	<i>Kamu Diplomasisi ve Siyasal İletişim Bağlamında Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Politikaları</i>
Süleyman DULKAR	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	<i>Kıbrıs Vakıflar İdaresi (Evkaf)</i>
Şayeste Nur BİLİR	İngilizce Öğretmenliği	<i>KKTC'de Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi</i>
Şeyhmus ORTAKAYA	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	<i>Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denktaş Biyografisi</i>
Taha Ramazan GÜNEŞ	Psikoloji	<i>KKTC Sivil Toplum Kuruluşları</i>
Ümmügülsüm KARA	Sosyal Hizmetler	<i>KKTC'de Sosyal Hizmetler</i>
Yağmur AYAZ	Tarih	<i>İngiltere'nin Kıbrıs'ı İşgali ve İdaresi</i>
Yunus Emre ALBAYRAK	İlahiyat	<i>KKTC'de Din Hizmetleri ve Müesseseleri</i>
Yunus ŞAHİN	Hukuk	<i>Uluslararası Hukuk Bağlamında Doğu Akdeniz Yeraltı Kaynakları ve Türkiye</i>

YAZILI KAYNAK ÖRNEKLERİ

► KİTAPLAR

- *Belgelerle Osmanlı Yönetiminde Kıbrıs*, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
- *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
- *Kıbrıs'ın Manevi Atlası*, İsmail Güleç, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları
- *Kıbrıs'ın Fethi ve Hala Sultan*, Editörler: İsmail Güleç/Haşim Şahin, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları
- *Kıbrıs'ın Manevi Mimarları*, İsmail Güleç, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları
- *Kıbrıs Masalları*, İsmail Güleç, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları
- *Sürgün Bir Şeyhe Armağan -Atpazarî Kutup Osman Kitabı-*, Editörler: İsmail Güleç/Ali Namılı/Ömer Said Güler, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları
- *Bir Demet Reyhan -Ümmü Harâm'ın (Hala Sultan) Hâl Tercümesi-*, Kıbrıs Müftüsü Hasan Hilmi Efendi, Hazırlayanlar: İsmail Güleç/Ömer Said Güler, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınları
- *Kuzey Kıbrıs Tarihi ve Tarihi Eserleri*, İlhan Akbulut
- *Kıbrıs'ta Osmanlı-Türk Eserleri*, Tuncer Bağışkan, Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayını
- *Tarihte Kıbrıs I-II*, Osman Köse, Akdeniz Karpaz Üniversitesi
- *Kıbrıs Tarihi -Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi- (1571-1948)*, George Hill, İş Bankası Kültür Yayınları
- *Fethinin 450. Yılında Kıbrıs Adası*, Editör: Zeki Akçam, Hiper Yayın
- *İdari ve Sosyal Dinamikleriyle İngiliz Yönetiminde Kıbrıs (1878-1914)*, Cemil Çelik, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık
- *Kıbrıs'ta Türk Davası ve Rum Vahşeti*, Fazıl Küçük
- *Kendi Anlatımı ile Fazıl Küçük'ün Anıları*, Derleyenler: Akile Ekizoğlu/Nihat Ekizoğlu
- *Dr. Küçük'le Bir Ömür*, Süheylâ Küçük
- *Türkiye'nin Kıbrıs Politikasında Fatih Rüştü Zorlu Etkisi: Lider Düzeyi Analizi*, Altun Altun, Orion Kitabevi
- *İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türklerinin Siyasi Örgütlenmeleri (1923-1960)*, Mehmet Balyemez, Türk Tarih Kurumu Yayınları
- *Akdeniz'de Bir Ada -KKTC'nin Varoluş Öyküsü-*, Derleyen: Oktar Türel, İmge Kitabevi Yayınları
- *Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi 1726-1750*, Ali Efdal Özkul, İletişim Yayınları
- *Kıbrıs ve Diploması -Bir Büyükelçinin Gözünden- (1987-1991)*, Ertuğrul Kumcuoğlu, İş Bankası Kültür Yayınları
- *Kıbrıs Şehidi Cengiz Topel ve 1964 Kıbrıs Hava Harekatı*, Emin Kurt, Hava Basımevi ve Neşriyat Müdürlüğü
- *Kıbrıs Türk Barış Harekatı 1974*, Murat Tefik Tenşi, Berikan Yayınevi
- *1974 Kıbrıs Barış Harekatı ve Anılar*, İzzetin Çopur, Kastaş Yayınları
- *Genç Bir Asker Kıbrıs ve Barış Harekatı*, Vecdet Ertek Gürpınar, Kastaş Yayınları
- *Kıbrıs İçin Havalandılar "G-Günü"*, Levent Başara/Serhat Güvenç, Kronik Yayınları
- *Belgelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Tarihi Gerçekleri*, Yeşim Örek, Alfa Kitap
- *Mavi Vatanın Kudüsü -Kıbrıs'ta Din ve Siyaset-*, Mustafa Şengil, Hikmetevi Yayınları

- *Kıbrıs'ta İslâmî Kimlik Dâvâsı*, **Hüseyin Mehmet Ateşin**, Marifet Yayınları
- *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi 1571-1968*, **Hasan Behçet**
- *Memlük-Kıbrıs İlişkileri -Kıbrıs'ta İlk Türk Hâkimiyeti-*, **Fatih Yahya Ayaz**, Türk Tarih Kurumu Yayınları
- *Sultan İkinci Mahmud Döneminde Kıbrıs 1808-1839*, **Haydar Çoruh**, Türk Tarih Kurumu Yayınları
- *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları*, **Editörler: Kemal İnâat/Muhittin Ataman/Burhanettin Duran**, SETA
- *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, **Yücel Acer**, SETA
- *Mavi Vatan'ın Güney Cephesi: Doğu Akdeniz*, **Cem Gürdeniz**, Pankuş Yayınları
- *Rumeli ve Akdeniz Adalarında Türk Varlığı*, **Aydın Ayhan**, Doğu Kütüphanesi
- *Kıbrıs Türk Edebiyatı*, **Suna Atun**, Samtay Vakfı Yayınları
- *Anavatandan Yavruvatana Milliyetçilik, Bellek ve Aidiyet*, **Nergis Canefe**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- *Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi ve Enosis Politikaları*, **Turgay Bülent Göktürk**
- *Lefkoşa Suriçi Rehberi*, **İsmail Güleç**, Kıbrıs Ada Kent Üniversitesi Yayınları
- *Gazi Mağusa Gezi Rehberi*, **İsmail Güleç**, Kıbrıs Ada Kent Üniversitesi Yayınları
- *Evlîya Çelebi'nin İzinde Kuzey Kıbrıs Seyahatnamesi*, **İsmail Bozkurt**, Bengü Yayıncılık
- *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar, Miras*, **Fernand Braudel**, Metis Yayınları
- *Bellek ve Akdeniz*, **Fernand Braudel**, Metis Yayınları
- *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası I-II-III*, **Fernand Braudel**, Doğu Batı Yayınları
- *Orta Deniz'in Yapımı*, **Cyprian Broodbank**, Koç Üniversitesi Yayınları
- *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, **Evlîyâ Çelebi**, Yapı Kredi Yayınları
- *Osmanlılardan Günümüze Doğu Akdeniz Kentleri*, **Biray Kolluoğlu/Meltem Toksöz**, Türkiye İş Bankası Yayınları
- *Osmanlı Akdenizi*, **İdris Bostan**, Küre Yayınları

► MAKALELER

- *Kıbrıs'ta Türk İdaresi Nasıl Başladı?*, **Samet Tınas**
- *Osmanlı Kıbrıs'ında Müslim-Gayrimüslim İlişkileri*, **Ümit Güler**
- *1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı*, **Gürhan Yellice**
- *Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri*, **Osman Turan**
- *Kıbrıs Sorunu ve Deniz Hukuku Bağlamında Doğu Akdeniz'de Yapılması Gerekenler*, **Ulvi Keser/Gökhan Ak**
- *Kıbrıs Sorunu: Hukuksal İnceleme*, **Kudret Özersay**
- *Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957 - 1964)*, **Dilek Yiğit Yüksel**
- *Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950 - 1960)*, **Esra Sarıkoyuncu Değerli**
- *21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları*, **Ulvi Keser**
- *Kıbrıs Millî Arşivinin Muhtevası ve Türkler İçin Ehemmiyeti*, **Mustafa Küçük**
- *Kültür ve Edebiyat Zemininde Kıbrıs'a İslâmî Bir Bakış*, **Emin Onuş**

- *Osmanlılar Devrinde Kıbrıs Seferinin Manevi Cephesi ve Ebussuud Efendi'nin Seferle İlgili Fetvası, Hüseyin Algül*
- *Kıbrıs'ta Gayrinizami Harp Tecrübeleri, Emrah Özdemir/Ahmet Özcan (Gayrinizami Harp Tarihi)*
- *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs Adasında Faaliyet Gösteren Konsoloslar ve Faaliyetleri, Ali Efdal Özkul*
- *Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu 1958 - 1959, Fahir Armaoğlu*
- *Kıbrıs Üzerinde Savaş: Enosis Trajedisi, Kemal H. Karpat*
- *Rum Ortodoks Kilisesi'nin Kıbrıs'ta Karar Alma Sürecine Etkisi, Turgay Bülent Göktürk*
- *Loizidou Kararından Bugüne Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararları ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Kıbrıs'taki Mülkiyet Sorununa Etkisi, Yaprak Renda*
- *Tarihi ve Sosyal Bir Dava Olarak Kıbrıs Meselesi, Afif Erzen*

► ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

- Kıbrıs
- Akdeniz
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- Lefkoşe
- Magosa
- Hala Sultan
- Hala Sultan Tekkesi
- Larnaka
- Canbolat Bey Türbesi
- Cafer Paşa Camii
- Büyük Han
- Bayraktar Camii
- Ahmed Paşa Külliyesi
- İnebahtı Deniz Savaşı
- Venedik
- Lala Mustafa Paşa
- Osman Fazlı Atpazarı
- Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa
- Kıbrıslı Kâmil Paşa
- Lefkoşe Mevlevihânesi

GÖRSEL-İŞİTSEL KAYNAK ÖRNEKLERİ (FİLM, BELGESEL, TÜRKÜ)

- *Kıbrıs'ın 50 Yılı Belgeseli (32. Gün, Belgesel, 4 Bölüm, 1999)*
- *Kıbrıs - Ay Yıldızın İzinde (TRT Avaz, 4 Bölüm)*
- *Kıbrıs Barış Harekâtında Neler Yaşandı? (32. Gün Arşivi)*
- *Kapalı Maraş Dosyası (32. Gün, 1993)*
- *Arşiv Odası: Kıbrıs, 1963-2015 (BBC Türkçe Radyo Kayıtları)*
- *BBC'nin Kıbrıs Harekâtı Haberi (1975)*
- *Dünden Yarına: Kıbrıs Barış Harekâtı (Belgesel)*
- *Rauf Denктаş'ın BBC Röportajları (1977, 1978, 1983)*
- *Kıbrıs Barış Harekâtı (TRT Arşiv)*
- *Cumhuriyet Tarihinin İlk Hava Harp Şehidi Yüzbaşı Cengiz Topel (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı)*
- *Şehit Pilot Cengiz Topel ve Erenköy Direnişi*

- Gölge ve Suretler (Film, 2010)
- Önce Vatan (Film, 1974)
- Kıbrıs Zafere Doğru (Dizi, 24 Bölüm, 2021 - 2022)
- Kayıpların Gölgesinde (Atlılar-Muratağa-Sandallar Belgeseli)
- Muratağa Sandallar Atlılar Köyü Rum Katliamı (Sözlü Tarih)
- Kan Sesi (Muratağa-Sandallar-Atlılar Belgeseli, 1974)
- Kayıp Otobüs (Belgesel, 2007)
- Kanlı Noel'in Tanıkları (TRT Avaz)
- Kıbrıs Türk Toplumunu Önderi Dr. Fazıl Küçük Belgeseli
- Bir Mücahidin Hikayesi: Rauf Denктаş Belgeseli
- Kıbrıs Filmleri: <https://www.tsa.org.tr/tr/arama/filmetiket/11/kibris-filmleri>
- Kıbrıs Türküleri: <https://turku.sitesi.web.tr/kibris/>
- Kıbrıs Türküleri: <https://www.guhad.org/turkuler.php?tur=kibris>

İSTANBUL'DA KIBRIS'LA İLGİLİ ZİYARET YERİ ÖRNEKLERİ

- Kıbrıs Fatihisi Lala Mustafa Paşa Türbesi, Eyüpsultan
- Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa Kabri, Divanyolu
- Cengiz Topel Kabri, Edirnekapı Sakızağacı Hava Şehitliği

PROGRAM TAKVİMİ

- 21 – 26 Ekim 2022, Ön Başvuruların Toplanması
- 27 Ekim 2022, Program Tanıtım Toplantısı
- 27 – 29 Ekim 2022, Başvuru Formlarının Doldurulması
- 31 Ekim 2022, Katılımcıların İlan Edilmesi
- 1 Kasım 2022, Açılış Programı
- 1 Kasım 2022 – 31 Mart 2023, Temel Okumalar/Kişiye Özel Okumalar
- 1 Aralık 2022 – 31 Mart 2023, Katılımcıların Sunumları
- 1 Aralık 2022 – 31 Mart 2023, Kıbrıs Söyleşileri
- 6 Nisan 2023, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Öğrenci Paneli
- 10 Nisan 2023, Ankara Gezisi
- 15 Nisan 2023, Genel Değerlendirme Sınavı ve Gezi Koordinasyon Toplantısı
- 16 Nisan – 5 Mayıs 2023, Gezi Hazırlık Okumaları
- 6 – 12 Mayıs 2023, Kıbrıs Gezisi

PROGRAM İŞLEYİŞİ VE FAALİYET ÖZETİ

- Program öncesinde okuma listesi hazırlanarak Kıbrıs kitaplığı oluşturuldu.
- Gezi güzergâhı üzerine çalışmalar yapılarak amaçlanan kazanımlara uygun anlatım çerçeveleri çizildi ve gezi simülasyonu gerçekleştirildi.
- Katılım formları oluşturularak başvurular incelendi ve katılımcılar belirlendi.
- Tüm katılımcıların okuması gereken kitap, makale ve ansiklopedi maddeleri belirli periyotlarla tahlil edildi.
- Tüm katılımcıların izlemesi gereken film ve belgeseller belirli periyotlarla tahlil edildi.
- Katılımcıların üniversite bölümleri ve ilgi alanlarına uygun olarak sunum konuları belirlendi. Okumalar sonunda çevrim içi sunumlar gerçekleştirdi.
- Kıbrıs'la ilgili birikim sahibi kişilerle tecrübe paylaşımı amacıyla söyleşiler gerçekleştirildi.
- Doğu Akdeniz ve Kıbrıs başlığıyla öğrenci paneli gerçekleştirildi.
- İstanbul'da Kıbrıs'la ilgili gezilecek yerlere geziler düzenlendi.
- Ankara gezisi düzenlenerek resmî ziyaretler yapıldı.
- Katılımcılar, belirlenen araştırma konularıyla ilgili makale kaleme aldılar.
- Kıbrıs gezisi katılımcılarının belirlenmesi amacıyla genel değerlendirme sınavı gerçekleştirildi.
- Genel değerlendirme sınavı (%30), programa devamlılık (%30), sunum değerlendirme (%20) ve makale değerlendirme (%20) kriterlerinden oluşan ölçme süreçleri sonunda toplamda 70 ve üzeri puan alan katılımcılarla gezi planlaması ve geziye yönelik okumalar yapıldı.
- 6 – 12 Mayıs 2023 tarihleri arasında Kıbrıs Gezisi gerçekleştirildi. Gezi boyunca tarihi eser, mekân ve kişilere dair anlatımlar, daha önce konuları dağıtılan katılımcılar tarafından yapıldı.

LEFKOŞA

Selimiye Camii, Haydarpaşa Camii, Arap Ahmet Camii, Kıbrıs Müzesi, Büyük Han, Kumarcılar Hanı, Barbarlık Müzesi, Samanbahçe Evleri, Derviş Paşa Konağı (Etnoğrafya Müzesi), Kadı Menteshoğlu Konağı, Yeni Camii, Lefkoşa Mevlevihanesi (Mevlevi Tekke Müzesi), Fazıl Küçük Müzesi, Tekke Bahçesi Şehitliği, Kırklar Tekkesi, Kurt Baba Türbesi, Lüzinyan Evi, Alparslan Türkeş Müze Evi, Karababa Türbesi, II. Mahmud Kütüphanesi, Bedesten, Bandabuliyi, İttik Dede Türbesi, Aziziye Tekkesi, Yediler Türbesi, Turunçlu Fethiye Camii, Sarayönü Camii, Belediye Çarşısı, Arasta, Milli Mücadele Müzesi, Cumhuriyet Meydanı (Rauf Denktaş Kabri), Fazıl Küçük Anıt Mezarı, Zahra Sokak, Yiğitler Burcu, Mahkemeler Binası, Venedik Sütunu, Bizim Leydi Tire Ermeni Kilisesi, Lefkoşa Kalesi/Girne Kapısı.

GÜZELYURT VE LEFKE

Pir Paşa Türbesi, Pir Paşa Camii, Lefke Orta Camii, Mahkemeler Camii, Cengiz Topel Anıtı, St. Mamas Manastırı ve İkon Müzesi, Soli Antik Kenti Harabeleri, Vouni Sarayı, Mavi Köşk.

GAZİMAĞUSA

Lala Mustafa Paşa Camii, Sinanpaşa Camii, Canbulat Türbe ve Müzesi, Venedik Sarayı Kalıntıları, Namık Kemal Zindanı ve Müzesi, Othello Kulesi, Maraş, Bilal Ağa Mescidi, Mağusa Çanakkale Şehitliği, Şehitler Anıtı, Çifte Mazgallar Şehitliği, Üç Şehitler Türbesi, Öksüz Dede Türbesi, Kutup Osman Tekkesi, Yirmisekiz Çelebi Mehmet ve Mehmet Emin Efendi Türbeleri, Ağlayan Dede Türbesi, Cafer Paşa Hamamı, Deniz Kapısı Kulesi.

GİRNE

Girne Kalesi, Ağa Cafer Paşa Camii, Hz. Ömer Tekkesi, Baldöken Mezarlığı, Barış ve Özgürlük Müzesi, Deniz Şehitliği, Boğaz Şehitliği, Karaoğlanoğlu Şehitliği, Hasan Kavîzâde Hüseyin Efendi Çeşmesi, Seyyid Emin Efendi Çeşmesi, St. Hilarion Kalesi, Bella Pais Manastırı, Çıkarma Gemisi

İSKELE VE DİPKARPAZ

Atlılar Muratağa Sandallar Şehitlikleri, Salamis Harabeleri, St. Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesi, Apostolos Andreas Manastırı, Dipkarpaz.

GİRNE

Çıkarma Müzesi

Boğaz Şehitliği

Karaoğlanoğlu
Şehitliği

St. Hilarion Kalesi

Barış ve Özgürlük Müzesi

Ağa Cafer
Paşa Camii

Deniz Şehitliği

Baldöken Mezarlığı

Bella Pais Manastırı

Girne Kalesi

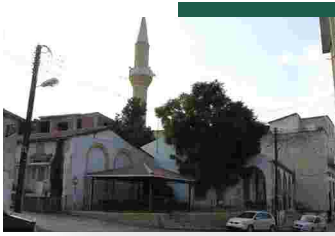

Haz. Ömer Türbesi

Hasan Kavizâde Hüseyin
Efendi Çeşmesi

GÜZELYURT LEFKE

Lefke Orta Cami

Soli Antik Kenti Harabeleri

Vouni Sarayı

Pir Paşa Türbesi

Cengiz Topel Anıtı

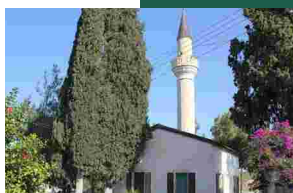
St. Mamas Manastırı ve İkon Müzesi

Pir Paşa Camii

Mavi Köşk

Mahkemeler Camii

İSKELE DİPKARPAZ

Muratağa Şehitliği

Sandallar

Atlılar

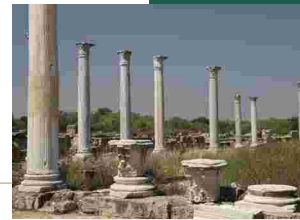
St. Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesi

Apostolos Andreas Manastırı

Dipkapraz

Salamis Harabeleri

GAZİMAĞUSA

Deniz Kapısı Kulesi

Maraş

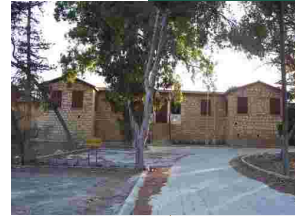
Çanakkale Şehitliği

Canbulat Türbe ve Müzesi

28 Mehmet Çelebi Türbesi

Kutup Osman Tekkesi

Othello Kulesi

Sinan Paşa Camii

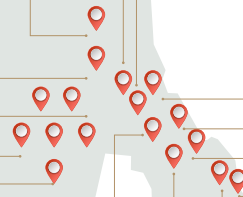
Cafer Paşa Hamamı

Venedik Sarayı Kalıntıları

Lala Mustafa Paşa Camii

Ağlayan Dede Türbesi

Bilal Ağa Mescidi

Namık Kemal Zindanı ve Müzesi

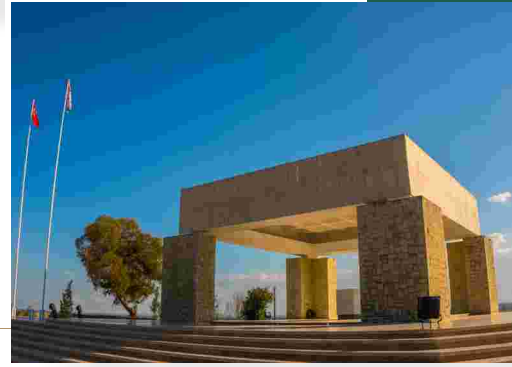
LEFKOŞA

Barbarlık Müzesi

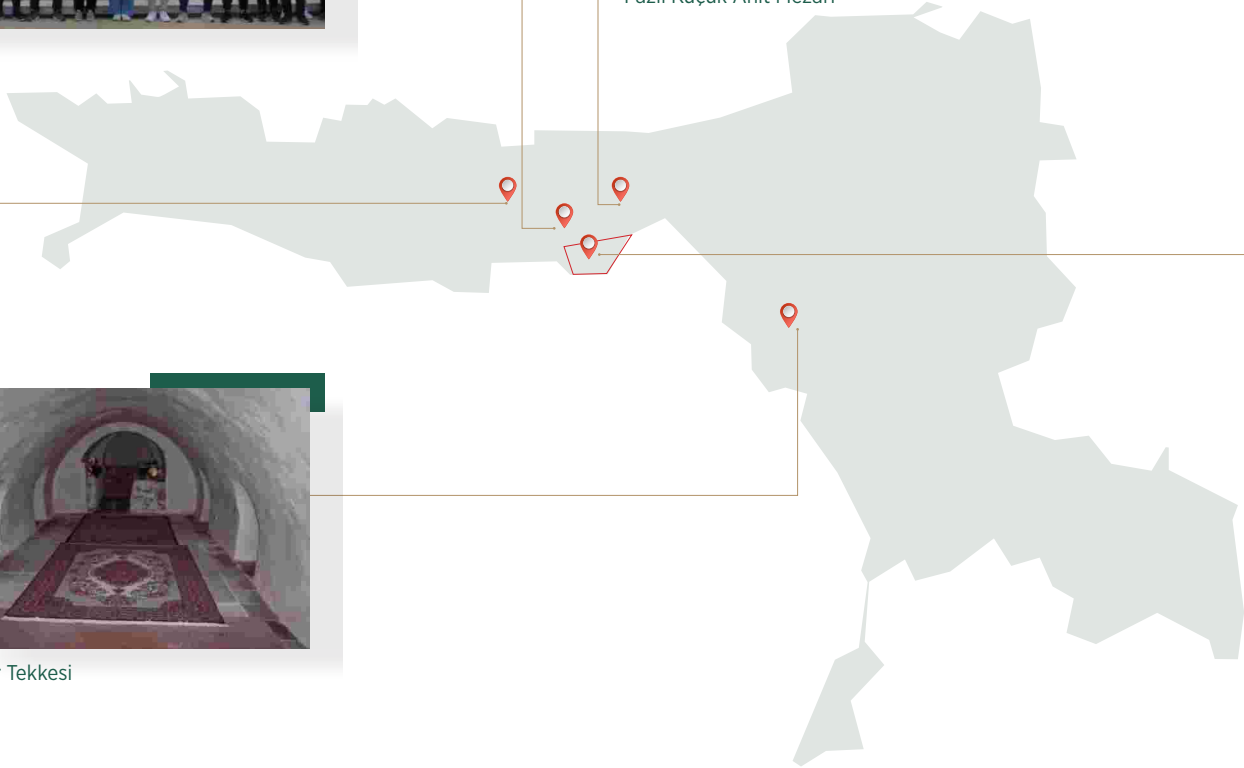
Rauf Denktaş Kabri

Fazıl Küçük Anıt Mezarı

Kırklar Tekkesi

Selimiye Camii, Haydarpaşa Camii, Arap Ahmet Camii, Kıbrıs Müzesi, Büyük Han, Kumarcılar Hanı, Samanbahçe Evleri, Derviş Paşa Konağı (Etnoğrafya Müzesi), Kadı Menteşoğlu Konağı, Yeni Camii, Lefkoşa Mevlevihanesi (Mevlevi Tekke Müzesi), Fazıl Küçük Müzesi, Tekke Bahçesi Şehitliği, Kurt Baba Türbesi, Yediler Tekkesi, Lüzinyan Evi, Alparslan Türkeş Müze Evi, Karababa Türbesi, II. Mahmud Kütüphanesi, Bedesten, Bandabuliya, İttik Dede Türbesi, Aziziye Tekkesi, Yediler Türbesi, Turunçlu Fethiye Camii, Sarayönü Camii, Belediye Çarşısı, Arasta, Milli Mücadele Müzesi, Zahra Sokak, Yiğitler Burcu, Mahkemeler Binası, Venedik Sütunu, Bizim Leydi Tire Ermeni Kilisesi, Lefkoşa Kalesi/Girne Kapısı.

Selimiye Camii

Haydarpaşa Camii

Arap Ahmet Camii

Büyük Han

Derviş Paşa Konağı (Etnoğrafya Müzesi)

Kadı Menteşoğlu Konağı

Yeni Camii

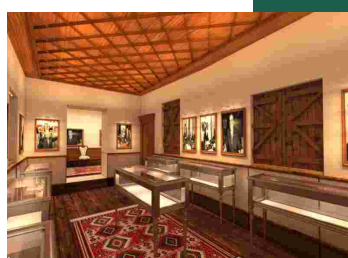
Lefkoşa Mevlevihanesi (Mevlevi Tekke Müzesi)

Tekke Bahçesi Şehitliği

Lüzinyan Evi

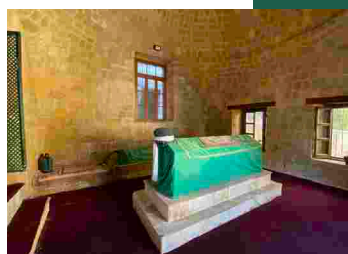
Alparslan Türkeş Müze Evi

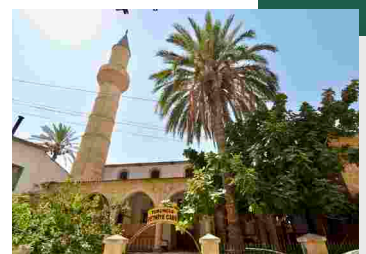
II. Mahmud Kütüphanesi

İttik Dede Türbesi

Aziziye Tekkesi

Turunçlu Fethiye Camii

KATILIMCI GÖRÜŞLERİ

Ali KÖSE

Marmara Üniversitesi/İlahiyat

Programı ilk duyduğumda tarihe olan ilgimden dolayı dikkatimi çekti ve başvurudum. Daha sonra ilerleyen zamanda yapılan dersler ve çeşitli programlar ile Kıbrıs hakkında belli başlı bilgilerin dışında pek bir bilgi sahibi olmadığımı fark ettim. Program ile Kıbrıs Adası'nın aslında sadece bir adadan ibaret olmadığını, Sahabe efendilerimiz ve şanlı ecdadımız başta olmak üzere çok önemli kişilerin bu Ada'yı fethetmek için mücadeleler verdiğini ve bu uğurda Hala Sultan başta olmak üzere önemli kişilerin şehit düştüğünü öğrendim. Dahası Ada'nın dört bir yanında bulunan şehit ve şeheda türbelerine bilhassa Ada'nın Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girmesinden sonra özellikle önem verildiğini; Ada'nın ihyası ve imarı için çeşitli yapılar inşa edildiğini ve bu yapıların günümüzde dahi varlığını sürdürdüğünü fark ettim. Tabii ki Ada'nın sadece tarihi önemi ile değil siyasi, ekonomik ve jeopolitik alanlar başta olmak üzere birçok devletin ilgisini çektiğini ve bu uğurda çeşitli mücadeleler verildiğini fakat bunu yaparken bazı devletlerin amaçlarının sadece Ada'yı ve Ada'ya sahip olmanın getirdiği kazanımları sömürmek olduğunu fark ettim. En önemlisi ise yaklaşık bir asır öncesine kadar Kıbrıs'ın aslında bizim en önemli parçamız olduğunu anladım. Program vesilesiyle bundan sonraki hayatımda Kıbrıs'ın aslında sadece bir adadan ibaret olmadığını, geçmiş ve gelecekteki öneminin aslında çok daha büyük ve değerli olduğunun bilincinde yaşayacak, anlayacak ve anlatacağım. Bu programa vesile olan, düzenleyen ve organize eden Türkiye Maarif Vakfına şükran ve minnetlerimi sunarım.

Aslı Nur ÇANAKÇI

RUDN Üniversitesi/Uluslararası Hukuk, Doktora Programı

Uzun ve özenle planlanmış bir eğitimle başlayıp sonrasında keyifli bir Kıbrıs gezisiyle taçlanan Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı boyunca çok şey öğren-

dim, birçok şeye tanıklık ettim ve bazısını da müşahit ağızlardan dinledim. Olan biteni Beşparmak Dağları, Muratağa, Sandallar ve Atlılar Şehitlikleri, Bellapais Manastırı, Yiğitler Burcu, Kutup Osman Tekkesi, Kıbrıs şarkıları, Lala Mustafa Paşa Camii, Mağusa Kalesi, Yeşil Hat ve daha nice anlattı; yer yer hüznüyle yer yer sevinç ve gururla kulak verdim. Başlarken kendime sorduğum "Kıbrıs bizim için ne ifade eder?" sorusuna bugün, tüm bu öğrendiklerim ve gördüklerim çerçevesinde "Kıbrıs bir mekânın çok daha ötesinde; tarihi, kahramanları, kültürü, coğrafyası, şühedası, uleması, insanları, yemekleri ve geleceği ile tarih, kimlik ve bağlılık sembolünü ifade eder." cevabını verebiliyorum. Kıbrıs konusunda derin bir bilinç ve hassasiyet kazandırdıkları için emeği geçen tüm Türkiye Maarif Vakfı ekibine ve eğitim sürecini çok daha keyifli hale getiren ekip arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ediyorum.

Aslıhan ATABEK

İstanbul Üniversitesi/Yakınçağ Tarihi,
Yüksek Lisans Programı

Türkiye Maarif Vakfı tarafından düzenlenen Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı, program dahilinde değerli Vakıf hocalarımızın yönlendirmeleriyle yapılan temel okumalar ile sunumlar, söyleşiler ve toplantılarla Türk-İslam dünyası için oldukça önemli bir yeri olan Kıbrıs Adası'nın bugününe ve geçmişine ışık tutulmasına, Kıbrıs Adası'na yönelik merakı ve araştırma arzusu olan bir yüksek lisans öğrencisi olarak pek çok kıymetli bilgiyi edinmeme vesile olmuştur. Altı ay süren eğitim programının akabinde Kıbrıs Adası'na düzenlenen gezi ile de Kıbrıs'ın önemli tarihi eserlerini, kültürel özelliklerini, Kıbrıs Türklerinin hayatını daha yakından tanımama imkân sağladığı için programa dahil olmamdan dolayı kendimi şanslı hissediyorum. Kıbrıs Türk tarihine ve Kıbrıs'ın bugün Türk-İslam dünyası için önemine gerek temel okumalarla gerekse Kıbrıs'a düzenlenen gezi boyunca edindiğim kıymetli bilgilerle daha da hâ-

kim olmakla birlikte, hem gerçekleştirmeyi düşündüğüm akademik çalışmalar ile hem de çevremi Kıbrıs'a dair edindiğim bilgilerle aydınlatmaya çalışarak bundan sonra da ülkemizde Kıbrıs Adası'na dair kuvvetli bir bilincin oluşması için bireysel olarak tüm gayreti sarfetmeyi amaçlamaktayım. Bu kıymetli programı düzenleyen Türkiye Maarif Vakfı ve değerli mensuplarına teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe Ceren DEMİRTAŞ
Marmara Üniversitesi/İlahiyat

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı kişisel gelişimim açısından güzel bir başlangıç ve devam edecek bir serüven oldu. Bir zamanlar bizim olan topraklara karşı bir sorumluluğumuzun olduğunu ve oradaki varlıkları korumamız, sahiplenmemiz gerektiğinin daha iyi farkına vardım. Oraları gezerken okuduğum kitaptaki bilgilerin canlı tasavvuruna yakinen şahit oldum. Yıl içerisinde aldığım eğitimler sonucunda Kıbrıs ve Türkiye'yi öz ve özgürlük kavramıyla eş değer görüyorum. Çünkü Kıbrıs'ın özgürlüğünü ancak Türkiye ile sağlayabileceği kanaatindeyim ve Türkiye'nin de özünü tam anlamıyla Kıbrıs'ı anladığında bulacağını düşünüyorum. Yıllar boyu unutulmuş ya da unutturulan Kıbrıs'ın üzerine ve özüne çekilen kabuklar özümüzü kavrayışımızı zayıflattı, köreltti. Bu öze inmek, Kıbrıs'ın gerçek tarihini bilmek ve hepsinin sonucu olarak onu gerçek özgürlüğe kavuşturmakla sonuç bulacaktır. Ecdadın izinde gidebilmek ve Kıbrıs sorununun çözümü için ciddi bir bilinç kazanmak gerekli. Bize Kıbrıs bilincini somut ve daha diri tutabilme imkânı tanıdığı için Türkiye Maarif Vakfına teşekkürlerimi iletiyorum.

Ayşe Nur KARAMAN
*Strasbourg Üniversitesi/Kamu Hukuku,
Yüksek Lisans Programı*

Öncelikle bu programda emeği geçen ve katkıda bulunan herkese çok teşekkür ederim. Proje bize bahsedildiğinde Kıbrıs hakkında fazla bilgim yoktu. Yaptığımız çevrim içi eğitimler, sunumlar, programlar sayesinde birçok başlıkta bilgi sahibi oldum. KKTC seyahati, benim için müthiş bir deneyimdi.

Seyahat, beni tarihiyle doğasıyla çok derinden etkiledi. Eve döndüğümde uzun zaman kendime gelemedim. Özellikle Muratağa, Atlılar ve Sandallar köylerindeki katliamlar anlatıldığında çok etkilendim. Katliam yapılan köylerden birinde okul ziyareti gerçekleştirdik ve öldürülen minicik çocukların oturdukları sandalyelerde yer aldık, belgeseller izledik. Seyahat dönüşü, okulda çekilen bir fotoğraf karşıma çıktı, yüz ifadelerimizden derinden hissettiğimiz o üzüntü okunabiliyordu. Kıbrıs Türkleri çok mücadele verdiler bu topraklar için ve çok da can kaybı yaşadılar. Düşünüyorum ki, binlerce insan boşuna mücadele etmedi ve biz Türkler, Kıbrıs Davası'na sahip çıkmalıyız ve olabildiğince kişiye öğrendiğimiz bilgileri, edindiğimiz bilgileri aktarmalıyız. Ama ne kadar aktarmaya çalışsak da oraya gidip görmek tabii ki çok daha farklı. O yüzden herkesi, KKTC'yi ziyaret edip kendi deneyimini edinmeye davet ediyorum. Tabii bizim seyahatimiz gibi olur mu orasını bilemem çünkü hocalarımız o kadar güzel bir seyahat programı hazırlamışlar ki, onların emeği çok büyük. Bir sene öncesine kadar Kıbrıs'la alakalı fazla bir şey bilmememe rağmen, bugün bir sene bile geçmemişken, çok daha fazla bilgi edindim. Teşekkür ederim.

Berkan İSLAMOĞLU
Marmara Üniversitesi/Hukuk Fakültesi

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programının şahsıma, ülke tarihimizin en önemli konularından biri olan Kıbrıs Meselesine dair Kıbrıs Dava şuurunu kazanmama vesile olduğunu paylaşmak isterim. Ayrıca program kapsamında, okuduğum bölümden de kaynaklı ilgimi çeken "Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Bağlamında Yapılan Uluslararası Anlaşma ve Zirveler" başlıklı çalışmam ile olayları hukuki ve siyasal perspektifte derinlemesine inceleme ve araştırma fırsatı buldum. Program sayesinde Kıbrıs'ı yerinde görme imkânım oldu. Bundan sonraki hayatımızda gördüklerimizi anlatarak, kazandığımız şuur, daha geniş kitlelere ulaşması için, üniversite kulüp çalışmalarında, gençlik faaliyetlerinde, gönüllü olduğumuz STK'lar da Kıbrıs Davasına dair projeler yapmayı arkadaşlarımızla hedeflediğimizi de hususi olarak belirtmek isterim. İnşallah böylesine önemli bir konuda biz de

hizmet etmiş oluruz. Projede bulunmuş ve eğitim almış olmaktan dolayı çok mutluyum. Bize bu fırsatı sunan Türkiye Maarif Vakfına, program kapsamında bizlere her türlü imkânı sağlamaya çalışan hocalarıma ve Türkiye Maarif Vakfı yetkililerine teşekkür ederim.

Betül Eslem ŞİRİN

Marmara Üniversitesi/Türkçe Öğretmenliği

Yüreğimde bir yerde saklanan Kıbrıs sevdam bu programa kabulümle birlikte adım adım sobelendi. Dostlarla birlikteyken içilen acı kahve olur ya hani, acı kahveyi içmesi zor gelir de sevdiğimiz insanlar tatlandırır sohbetleriyle. Kıbrıs da benim için böyle oldu. İlk olarak her dersin birbirinden kıymetli olduğu altı aylık programın bana her anlamda kattıkları benim için çok kıymetli. Alanımızla ilgili yaptığımız sunumlar, yazdığımız makaleler ve sonunda yazılı sınav ile gitmeye hak kazandığımız arkadaşlarımızla birlikte, derslerde kafamın içinde yaşadığım her yeri gezdik gördük ve tekrar ettik. Gezerken, öğrenilenlerin soyuttan somuta geçmesi hem kalıcılığı arttırdı hem de Kıbrıs'a olan sevdamızı katladıkça katladı. Derslerin niteliği sayesinde ikinci kez yürüyormuşum gibi hissettiğim Kıbrıs sokaklarında tüm samimi duygularıyla paylaştım kardeşlerimin acılarını, sevinçlerini. Zaman zaman kızdım kendime, kızdım ana karaya. Nasıl bu kadar uzak kalabildik bunca yaşanmışlıktan, nasıl unutabildik? Hatırlayanın da yanlış bildiği ve öğrettiği Kıbrıs ile tanıştık biz bu program sayesinde. Namaz kılmaya girdiğimiz alıştığımızdan farklı mimaride olan tarihi camilerde, eğilip de su içtiğimiz çeşmelerde, kimi ara sokaklara sıkışıp da kalmış türbelerde, tarih kokan sokaklarda yürürken düşündüm kendi kendime; nasıl hatırlatabilirdik ve öğretebilirdik gerçek Kıbrıs'ı insanlara. Kıbrıs'tan dönerken daha uçaktayken hissettim omuzlarıma binen bilginin yükünü. Her fırsatta doğrusunu anlattım ve doğrusunu anlatmak için fırsatlar kovalamaya başladım. Yarın daha fazla insana ulaşmak için bugün elimden geldiğince çalışıyorum. Başvuru mektubumda da yazmıştım "Sen yanmazsan, ben yanmazsam nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa." Ben yanmaya eskisinden de hazırım.

Beyzanur KAVUT

Marmara Üniversitesi/Tıp Fakültesi

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı, Kıbrıs ile ilgili derinlemesine bilgi sahibi olduğumuz, gönül bağımızı arttırdığımız, kendi alanlarımızda Kıbrıs üzerine çalışmalar yaptığımız çok yönlü ve bütüncül bir programdı. Eğitim dönemi içerisinde teorik olarak öğrendiğimiz bilgileri sene sonunda yaptığımız geziyle görerek duyarak, dokunarak, şahit olarak özümsemiş olduğumuz, kendimizi ait hissettiğimiz, hayatımıza derin anlamlar katan bir program oldu. Kıbrıs bizim için bir milli davadır. Peşinden gideceğimiz özde var olan bir davadır. Kıbrıs yüreklerimizde tarihi bağın yaktığı bir kıvılcımdır. Bu kıvılcımı diri tutarak çevremize de bu bilinci aşlamak, Kıbrıs hakkındaki farkındalığı artırmak için çalışmak, bundan sonraki hayatımızda kendi alanlarımızda Kıbrıs için yapabileceklerimizin farkında olarak hareket etmek ve Kıbrıs'la bağımızı daha ileriye taşımak bizler için birer vazife haline gelmiştir.

Büşra YILDIRIM

Strasbourg Üniversitesi/Hukuk

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı çok öğretici ve unutamayacağım bir program oldu benim için. KKTC'de gezdiğimiz farklı anıtlar, camiiler, kiliseler, müzeler, şehitlikler, tekkeler ve tüm bölgeleri detaylıca öğrenmiş olduk. Ayrıca, dinlediğimiz birbirinden değerli konuşmacılar sayesinde KKTC'nin acılı, daha taze ve derin bir dava meselesi olduğuna şahitlik ettik. Mesela, sayın Büyükelçimiz Metin Feyzioğlu'nun sunduğu bilgiler, Eşber Serakıncı'nın KKTC ile ilgili görüşleri ve diğer konuşmacılar; bizleri KKTC Davası'na yakınlaştırdı. Aslında bu gezi esnasında hepimiz KKTC Davası'nın bir parçası olduk. İstanbul, Ankara, Viyana ve Strazburg'ta yaşayan diğer öğrencilerle yaptığımız gezi esnasındaki anlatımlar ile programa katkıda bulunmak güzeldi ve geziye zenginlik kattı. Program sayesinde hem bu güzel Ada'yı hem de geçmişini öğrendik, bizlere bu fırsatı veren Türkiye Maarif Vakfına teşekkür ederim.

Dilek OKCUL*Beykoz Üniversitesi/Mimarlık*

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı sonucunda ulusal ve uluslararası birçok tarihi bilgi ve araştırmalara vakıf oldum. Farklı alanlarda birçok araştırma yaptım, üzerinde farklı görüş ve önerileri dinlediğimiz Kıbrıs, aslında görüldüğünden daha fazla öneme sahip olduğunu kavradım; alanında önemli eğitimcilerden önemli bilgi ve izlenimler de elde ettim.

Elif Sena ERİ*Hacettepe Üniversitesi/Eczacılık*

Uzun bir meselenin ilk kıpırdanışları olmuştu benim için. KKTC ve genel olarak Kıbrıs konusundaki farkındalığımız genel olarak yetersiz iken bu program gibi programlar vesilesi ile fikir tohumlarının atıldığını düşünüyorum. Nitekim program süresince hem kalplerde hem de zihnimizde bu bilinç tohumu yeşillenmeye devam etti, bundan sonrasında da artık bu bilinci korumak gerekmekte. Programı kişisel olarak baktığımda ise, Kıbrıs meselesi daha önce neredeyse hiç gündemime gelmemişken bu yıl boyunca gerek eğitimler, araştırmalar ile gerekse belgesel tahlilleri ve söyleşilerle birlikte elhamdülillah, KKTC’de vakti zamanında kardeşlerimizin ne gibi bedeller ödeyerek topraklarını bırakmadıklarını öğrenme fırsatı yakaladım. Ne yazık ki bazı güncel KKTC meselelerine de değinme imkânı bulduğumuz bu programda, bir asimilasyon sürecinin sesinin yavaş yavaş duyulmaya başladığını da öğrendim. Bu durum bizler için, kardeşlerimiz için ne gibi sorunlar çıkartabilir ve biz bu sorunlar için neler yapabiliriz cevabını bulmaya çalıştık ve etrafımızda da küçük bir bilgilendirme halkası oluşturabildik. Ve tabii ki son olarak Kıbrıs meselesinin hâlâ tam olarak çözülmemiş olmasının üzerimizdeki yükünü fark etmiş oldum. Demem o ki böyle bir proje ile gençlerde bir farkındalık oluşturduğunuz için çok teşekkür ederim, programın hayirlara vesile olmasını dilerim.

Emirhan AĞCA*MEF Üniversitesi/Hukuk*

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programının bana şahsen katkıları yeni bir bölge hakkında bilgi sahibi olmam ve bu bölge hakkında bir yazı kaleme alarak yazın ve planlama konusunda tecrübe sahibi olmamı sağlamasıydı. Program yönünden duygu ve düşüncelerim programın bizzat bölgeye gidilerek tanınması, tecrübe paylaşımları ve belirli olayları birinci ağızdan dinleme imkânlarımız ile benim için unutulmaz bir programdı. Kıbrıs’a dair kazandığım bilinç ve hayatıma yansıma yönünden artık Kıbrıs söz konusu olduğunda haber ya da sosyal medyada bölge hakkında bilgi sahibi ve her an kulak kabartır biçimde Kıbrıs’la ilgiliyim. Program vesilesiyle Kıbrıs’ın Türkiye’den ayrı yahut Türkiye’nin Kıbrıs’tan ayrı düşünülmemeyeceğini anladım.

Enes ÖZDEMİR*İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*

“Kıbrıs Türk’tür, Türk kalacak...” Öncelikle bu ifade benim için sadece ezberlenmiş bir slogandan ibaret diyerek başlamak istiyorum. Türkiye Maarif Vakfımızın 6 aylık Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programıyla meselenin özünü kavramış oldum ve bu ifade benim için basit bir slogandan öteye çok önemli bir ülkü haline gelmiş oldu. Gerek Doğu Akdeniz gerek Ada’daki Türk varlığı ve bölgedeki hak, milli menfaat ve alakalarımız açısından Kıbrıs’ın önemini kavramış oldum. Ada’da Türklere karşı yapılan Rum mezalimi ve bu mezalime karşı gözünü, kulağını kapamış dünya, adeta kanımı dondurdu. Katledilen öğrenciler, 3 aylık bebekler, 90’lık nineler, dedeler ve daha niceleri... Tıpkı bilge kral gibi bana şu cümleyi kurdurdu: “Unutulan soykırım tekrarlanır!” Unutturmayacağız inşallah! Ez cümle, bu program Kıbrıs meselesinin meselemiz olduğunu aklımıza ve kalbimize nakşederek meselenin muhtevasını kavratmış, Kıbrıs Türkü ve bizler için önemini özümsetmiştir. Son olarak programda emeği geçen pek kıymetli hocalarıma, Türkiye Maarif Vakfı Kıbrıs Ülke Temsilciliğimize ve Türkiye Maarif Vakfına böyle bir hayra ve farkındalığa vesile oldukları için çok teşekkür ediyorum.

Erdem İRİ*Necmettin Erbakan Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*

Programa katılmadan önce Kıbrıs hakkında bildiklerim sadece sosyal medyada ya da haberlerde gördüklerimle sınırlıydı. Bu anlamda Kıbrıs hakkında ilk günden itibaren yürüttüğümüz çalışmalar oldukça aydınlatıcı ve bilgilendiriciydi. Kıbrıs Adası'nın ve KKTC'nin ülkemiz adına stratejik bir öneme sahip olduğunu tam anlamıyla bu program sayesinde öğrendim. Kıbrıs'ta araştırma yaptığımız konular hakkında gözlemlerde bulunmak ve tarihi yeniden yaşamak unutulmayacak bir duyguydu. Kıbrıs hakkında uzmanlaşmak isteyen birçok arkadaşımınla birlikte bölgeyi baştan keşfetmek ve orada yaşayan insanlarla bir araya gelmek oldukça değerliydi. Gerçek tarihsel gerek kültürel gerekse de sosyal yaşantısıyla Kıbrıs'ın yeniden görülmeye değer bir yer olduğunu düşünüyorum. Orada geçirdiğimiz zaman sürecinde birbirinden değerli anılar biriktirdik. Ayrıca Kıbrıs tarihinde kendisine yer edinmiş kıymetli büyüklerimizle de tanışmak bizler için büyük şanstı. Artık bölgede yaşanan gelişmeleri daha yakından takip ediyorum. Kıbrıs'ı her açıdan ülkemizle bir bütün olarak görmekteyim. Bu anlamda Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde yürüttüğü haklı mücadeleyi dikkatle takip etmek gerektiğini düşünmekteyim.

Fatma TERCAN*İstanbul Üniversitesi/İlahiyat*

KKTC, her Türk için olduğu ya da olması gerektiği gibi benim için de önemli bir yere sahipti. Ancak bildiklerim, insanların orada yaşadığı duygulardan çok uzak, sadece kitabi bilgilerden ibaretti. Bu eğitim programı içerisinde Kıbrıs tarihine dair daha da bilinçlenmemin yanı sıra, Kıbrıs Türk halkının geçmişte ve günümüzde yaşadığı acı ve haksızlıkları onlardan dinleyip, duygularına ortak olma fırsatı buldum. Oraya gittiğimizde yaşananları muhataplarından dinlemek beni derinden etkiledi. Özellikle, Muratağa, Sandallar ve Atlılar katliamında yaşananları dinlerken kanım dondu. 16 günlük bir bebeğin öldürülüşünü nasıl kabullenirdi ki insan... İnanılır gibi değildi ama bunlar yaşanmıştı. Katliamda aile-

sini kaybeden bir ağabey, ailesinin de içinde olduğu toplu mezarı nasıl bulduklarını gözyaşları içinde anlattı. Öldürmekle kalmamış, ölülerine bile işkence etmişlerdi. Ne acı... Orada olanları dinleyip, şahit olduktan sonra kişisel hayatımda Kıbrıs hakkında çıkan haberleri daha bir ilgili takip etmeye ve çevremdeki insanları da bilinçlendirmeye çalışıyorum. Olanların sadece haberde geçen şeylerden ibaret olmadığını hem ülkemiz hem de KKTC açısından maddi manevi daha derin ve anlamlı şeyler ifade ettiğini anlatıyor, öğrendiklerimi aktarmaya çalışıyorum.

Halit ÇABUK*Marmara Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler*

Kıbrıs, lise yıllarımda Türkiye'ye yakın ama bana uzak olan bir ada, üniversite yıllarımla beraber "jeostratejik", "jeopolitik", "jeoekonomik" gibi kavramların çerçevesinde siyasal açıdan önem arz ettiğini düşündüğüm bir yerdi. Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı sayesinde bu düşüncelerimden daha yüksek ve daha derin anlamları haiz biçimde artık Kıbrıs'a bakabiliyorum. Dersler, seminerler, sunumlar ve öğrenciler olarak yaptığımız çalışmalarımız, ardından sözlükteki tam anlamıyla "mükemmel" bir haftalık Kıbrıs gezimiz... Programla birlikte birçok yol arkadaşı edinmiş ve Kıbrıs Davası hakkında içimizde büyük bir inanç taşıyorduk. Programdan edindiğim tecrübelerle ile uzaktaki bir ada artık yakın tarihimiz ve geleceğimiz için anahtar olmuştu. Benim için ise Kıbrıs Adası uzak veya yakın değil, konumdan münezzeh bir biçimde zihnimde "Yeşilada" olarak tecessüm etmişti. Acılarıyla, maneviyatıyla, tarihiyle, fırsatlarıyla ve yine en çok acılarıyla gönlümde geri dönülemez bir biçimde yerini aldı. Bu program hem hayatıma bir ilke ve hem de bu ilke etrafında hareket edebileceğim dostluklar kazandırdı. Bizlere bu imkânı sunan Türkiye Maarif Vakfına şükranlarımı sunarım...

Hasan Basri DOĞRU*Sağlık Bilimleri Üniversitesi/Dış Hekimliği*

Öğretici ve keyifli bir program oldu benim için. Kıbrıs'ın geçmişi, mücadele dönemi ve geleceği konusunda konuşup düşünecek ve çevremize anlatacak bilgi birikimine sahip olduk.

Hüdanur KÜÇÜK

*Yıldız Teknik Üniversitesi
İlköğretim Matematik Öğretmenliği*

Kıbrıs'ın tarihi süreciyle ilgili eğitimlerimizi heyecan ve merakla takip ettim. Bilinen yaygın inanışlardaki yanlışların düzeltilerek ilerlenmesi bu programa devamlılık açısından çok kıymetliydi. Çevrim içi ve yüz yüze görüşmelerimizde duyduğumuz, yaptığımız okumalardaki ve tanıkları dinlediğimizdeki her ayrıntıyı Kıbrıs sokaklarında hissederek yürüdük. Kıbrıs'taki türbelerde, camilerde, resmi kuruluşlarda KKTC'nin bayrağıyla Türk bayrağının hep yan yana olması Türkiye'yi ana vatan olarak görmelerinin ve ona güvenmelerinin en büyük göstergesi sayılabilir. Türkiye'de eğitim alan gençlerin de Kıbrıs tarihini yakından tanıyarak "Onun için neler yapabiliriz?" bilincine sahip olmaları gerekmektedir. Bu sebeple bir eğitimci olarak benim için Kıbrıs, artık tarihi sürecini sıkı sıkıya takip edeceğim ve her öğrencimin de az ya da çok bilgi sahibi olması için çabalayacağım bir konu olacaktır.

Kudret SAYAN

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/Tarih

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı; hayatımda bildiğim, hissetmeye, tanımaya çalıştığım gönül coğrafyamızdan bir parçayı, Kıbrıs'ı çok daha yakından tanımama vesile oldu. Kulağımıza her zaman çalınır; Karabağ'da, Bosna'da, Filistin'de, Kıbrıs'ta zulümler oldu diye ancak biz oldukça sathi bilgilere sahipken buralar hakkında üzüntümüzü dahi dosdoğru yaşayamayız. Bu program bizlere Müslüman Türk gençleri olarak Kıbrıs üzerindeki sorumluluklarımızı hatırlattı. Aylarca okuduk, dinledik, araştırdık ve bizzat Kıbrıs havasını da teneffüs ettik; şehitlerimizi mezarlarında anarak bilgilerimizi somutlaştırdık. Program, sorumluluğumuzu ne şekilde yerine getirebiliriz konusunda bizleri düşüncelere sevk etti. Kıbrıs ile ilgili meselelerde daha atılgan ve meraklı bir tutum sergilemeye başladığımı söyleyebilirim, hayatıma yansımaları olarak da. Emeği geçen tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet ÖZBAY

Arel Üniversitesi/Uluslararası İlişkiler

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programının bana katkıları bölümümle alakalı farkındalık oluşturması ve yaşanan olayları daha ayrıntılı ve görerek öğrenme olanağı sağlaması oldu. Böylelikle Kıbrıs'ın Türkiye için önemini hem stratejik hem de tarihsel olarak öğrenerek bu alan üzerindeki çalışmalarına katkı sağlamış oldum. Bundan sonraki akademik hayatımda çalışmalarımın bu alan üzerinde yoğunlaşması gerektiğini öğrenmiş oldum. Bunun nedeni ise Kıbrıs'la ilgili sadece bireysel değil toplum olarak da farkındalık oluşturulması gerektiğine olan inancımdır. Ada'da yaşanan olayların sadece geçmişte kalmayacağını, gelecekte de hem orada yaşayan halk için hem de Türkiye için bir politika geliştirilmesi gerektiğini, aynı zamanda da farkındalıkların oluşturulmasının hayati öneme sahip olduğunu hem eğitimlerimizde hem de gördüklerimizle öğrenmiş olduk. Bu eğitimin hayata geçmesinde emeği geçen herkese teşekkür eder aynı zamanda böyle eğitimlerin yaygınlaştırılması için elimden gelen her şeyi yapabileceğimi dile getirmek isterim.

Melike AYYILDIZ

Marmara Üniversitesi/Tarih

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı öncelikle Kıbrıs hakkında derinlemesine bir araştırma yapmama olanak sağladı. Kıbrıs'ı birçok boyutuyla ele aldık. Programda herkes ilgi alanına hitap eden bir konuda araştırma yapma imkânı buldu. Olaylara karşılaştırmalı olarak bakmayı öğrendik. Yeni insanlar, yeni fikirler tanıdık. Sene içerisinde yaptığımız dersler sonunda bir de Kıbrıs'a gidip öğrendiklerimize birebir şahit olmak kalıcı ve unutulmaz anlar yaşattı. Kıbrıs bizim için her zaman önemli bir yerdedi. Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı neticesinde bu yer daha da derinleşti. Artık Kıbrıs'a dair daha bilinçli ve duyarlı bir yaklaşımımız var. Kıbrıs ile ilgili bir konuda yorum yaparken artık elimizde daha güçlü argümanlarımız var. Kıbrıs, bu program sayesinde benim için kişisel bir dert haline geldi. Kıbrıs sevdasını, dostlukları, yeni fikirleri, yeni bakış açılarını kazanmama vesile olan Türkiye Maarif Vakfına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mert ASLANKILIÇ*Istanbul Üniversitesi/İlahiyat*

Öncelikle bize çok farklı bir bakış açısı ve vizyon katan Türkiye Maarif Vakfına teşekkürlerimi borç bilirim. Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı ile bizim için çok önemli bir mesele olan Kıbrıs'ın bağımsızlığı meselesini çok daha iyi anladım. Geçmişte yapılan katliamları, devlet politikalarını ve birçok siyasi, ekonomik olayı altı ay boyunca inceleyip araştırdık. Bu sürecin sonunda çalışmamızı Kıbrıs'a gidip sahada tecrübe etmemiz bizi bu işte oldukça olgunlaştırdı. Bize emek veren tüm Türkiye Maarif Vakfı çalışanlarına ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Muaz CERAN*Viyana Diplomasi Akademisi
Uluslararası İlişkiler, Yüksek Lisans Programı*

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programına katılmadan önce Kıbrıs Adası'nı Türkiye'nin tatil alternatifi olarak tanımıştım. Ancak program ile, Ada'yla ilgili pek çok tarihi olayı ve önemli kişilikleri keşfetme fırsatı buldum. Gezinin belki şahsım adına en önemli kazancı 16 yaşlarımda Srebrenitsa'da yaşadığım derin duyguları, 26 yaşımdayken Muratağa, Sandallar ve Atlılar'da tekrar hissetmemdi. Böyle olayların tekrar yaşanmasını önlemeli ve gelecekte yapılacak her işin mutlaka Kıbrıs açısı düşünülmelidir.

Mustafa ERYÜCEL*Viyana Üniversitesi/Tarih*

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programının beni değerli insanlarla bir araya getirmesi ve aynı ilgi alanlarına sahip kişilerle tanışma fırsatı vermesi nedeniyle çok mutluyum. Kıbrıs hakkında öğrendiklerim ve gördüklerim, bireysel okumalarım veya tek başıma seyahatlerimden elde edeceğim faydanın çok daha fazlasını sağladı. Savaş ve olayların tanıklarıyla bir araya geldik, onlarla sohbet etme şansı bulduk. Katliam yapılan köyleri ziyaret ettik ve şehitlerin mezar taşları başında dua ettik. Kıbrıs'ın kuruluşunun ne kadar elzem ve meşakkatli bir süreç olduğunu adeta hissettik. Bu durumu, önceden yaptığımız istikrarlı okumalara da borçluyuz. Fırsat

elverdiğince, arkadaşlarımla birlikte Kıbrıs'a fayda sağlamaya çalışacağız. Bu programın oluşmasına katkıda bulunan herkese minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Ömer Faruk AÇIKEL*Istanbul Üniversitesi/Hukuk*

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programına lisans eğitimim sürecinde Doğu Akdeniz'de uluslararası hukuk bağlamındaki uyumsuzluk ve Türkiye'nin var olan hakları konularına ilgi duyduğum için katılmıştım. Program boyunca öğrendiğim her şeyi ilgi duyduğum bu alana entegre etmeye çalıştım. Programa Kıbrıs'ı tam manasıyla tanımak için yapılan teorik derslerle başlamak kanaatimce çok doğru bir ilk adımdı. Sonrasında işleri tamamen bize bırakarak bir ürün çıkarmamızın talep edilmesi beni çok heyecanlandırdı. Tam da yukarıda belirttiğim konu hakkında çalışmak ve bu çalışmanın sonucunu bir panel düzenleyerek sunmak benim için büyük bir şanstı. Tüm bu sürecin neticesinde de sahaya inip sene içerisinde karşılaştığımız her vakianın birebir tecrübesini yaşamak bence programın amacına başarılı bir şekilde ulaştığının kanıtıdır. Bir hukukçu aday olarak bir vakıada sadece pozitif hukukun uygulanması ile doğrudan "adalet" in sağlanamayacağını derslerimizde öğreniyordum. Fakat bunu okulda tecrübe etme gibi bir imkânım yoktu. Kıbrıs'ı çalışınca daha iyi anladım ki özellikle uluslararası hukukta mekanizmaların doğru çalışabilmesi için sadece hukuk ilkelerini kullanmak çok yetersiz. Çünkü meseleler öyle noktalara gelebiliyor ki; siz onların çözümünde dünyaya hukuk dersi verseniz de uluslararası güç olmak gibi konulara eğilmezseniz bir adım öteye geçemiyorsunuz. Özetle; bu program, karşıma gelen meselelerin çözümündeki araçlarımı çeşitlendirdi demek en doğru ifade şekli olurdu.

Ömer Faruk TOPAKLI*Istanbul Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler*

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programına başvurduğumda bu kadar kapsamlı ve derinlikli bir program olacağını düşünmemiştim. Ancak programın içine

girdikten sonra çok kapsamlı ve öğretimde katılımcıları da içine alan bir sistemi olduğunu gördüm ve bu bizi çok geliştirdi. Süreç içerisinde kendi alanlarımızla alakalı araştırmalar yapma, sunum yapma, makale yazma gibi birçok görevimiz vardı ve bu bizi programa dahil olarak edilgen değil, etken bir şekilde öğrenebilme fırsatı sundu. Programın sonunda Kıbrıs'a da giderek öğrendiğimiz bilgileri, olayları ve mekânları yerinde görme imkânı bulduk. Bu programla birlikte Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'in Türkiye için hangi sebeplerden dolayı ne kadar önemli olduğunu öğrendik, Kıbrıs Türklerinin davalarına ortak olduk ve bu konuyu dert edindik. Artık Kıbrıs Davası'yla daha yakından ilgilenip çevremizi de bu konuda bilinçlendirmeye çalışıyoruz. Gelecekte de inşallah Kıbrıs Türk halkının sorunlarını çözmek için bu konuda elimizden geleni yapmaya çalışacağız.

Öznur Rabia ÖZER

Maltepe Üniversitesi/Gazetecilik

Alanında uzman, kıymetli hocalar tanıdım ve güzel dostluklar edindim. Aynı zamanda Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı vesilesiyle Kıbrıs tarihi hakkında öğrendiğim detaylar ve kazandığım tecrübeler, politika üretimindeki fikirlerimi pekiştirdi ve geliştirdi. Kıbrıs hakkında aktarabileceğim bilgi ve tecrübelere sahip olduğum için kendimi mutlu ve şanslı hissediyorum çünkü gerek akademi gerek iş hayatında bu deneyim bana artılar katıyor.

Semih KAPTAN

Marmara Üniversitesi/İlahiyat

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı; Kıbrıs'taki mücadeleyi ruhunu ve dava şuurunu şahsıma en güzel şekilde aşıladı. Program gerekli özveriyle bakış açısını en güzel biçimde yansıttı. Aldığımız dersler ve yaptığımız sunumlar çerçevesinde Kıbrıs'ın uluslararası arenada önemli yer teşkil ettiğinin farkına vardık. Bu farkındalığı yerinde görerek tahlil etme fırsatına da sahip olduk. Kıbrıs'ın haklı mücadelesindeki önemli isimlerle buluşarak olayların perde arkasını dinlemek ve onlarla bir araya gelebilmek proje kapsamında biz gençlere de büyük sorumluluklar yükledi. Bundan sonrası için gördüklerimizi ve öğ-

rendiklerimizi daha geniş kitlelere duyuracak ve bu şuurunu insanlara kazandıracaktır. Böylece projenin amacına da ulaşmış olacağız. Ayrıca böylesine bir projede olmanın mutluluğunu ve gururunu yaşıyor ve bizlere bu fırsatı sunan Türkiye Maarif Vakfına teşekkür ediyorum. Program kapsamında bizlerle ilgilenen hocalarımıza ve Türkiye Maarif Vakfı yetkililerine şükranlarımı sunuyorum.

Serdar MENTEŞE

Strazburg Üniversitesi/Hukuk

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı benim için gerçekten verimli oldu. Orada bir davamız olduğunu daha detaylı öğrenebildim ve gidip görebildiğimiz için daha kalıcı bir eser ortaya çıkarabildik. Bu kapsamda, programa katılan her kişinin geleceğimiz için, KKTC ile ilgili bir sorumluluk alacağına ve hakkı her yerde her zaman savunacağına inanıyorum. Bu sayede bilinçli bir nesil yetişirse sürdürülebilir hale gelir, yoksa adeta bir kayboluş ortaya çıkar, taşıdığımız Türk kimliğimize de hiç yakışmaz. KKTC, Kıbrıslı Türklerin yaşadığı, bir Türk Cumhuriyeti'dir. Bunu unutmamak gerekir ve bunu yaşatmak için hepimizin sorumluluk alması gerekir.

Seyit Muhammed SUBAŞI

*Marmara Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler*

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı kapsamında aldığımız eğitimler öncelikle hayatlarımızda sürekli var olan gündemlerden biri Kıbrıs gündemi hakkında detaylı bilgi sahibi olmamızı sağladı. İçinde bulunduğumuz coğrafyanın tarihi, siyasi ve kültürel çatışmalarının bizler için çizdiği bir yol haritası olduğunu gözlemledim. Bu topraklar ve bu toprakların değerleriyle yoğrulmuş, bu değerlerle barışık insanların tüm bu çatışmalar ekseninde sorumluluk sahibi oldukları düşüncesine vardım. İçinde bulunduğumuz coğrafyada ise küresel ölçekte bütün insanlığın emniyet içinde ömür sürmelerini sağlayacak şartların oluşmasını ve bu rollerin vicdani sorumluluk hissen herkeşçe bir an önce anlaşılması, kabullenilmesi ve pratiğe dökülmesi gerektiğini düşünmeye

başladım. Kıbrıs'ın yıllardır önemini koruyan gündemi; kimliklerimiz, sorumluluklarımız ve bu çerçevede yıllardır süregelen aldanişlarımızı yansıtan çok kapsamlı bir vakıa. Bu nedenle onu detaylıca inceleme fırsatı bulmak, dünyada içinde bulunduğum konumu bana pekiştirmeme ve onunla daha gerçek ve derin bir bağlantı kurmama neden oldu. Bu programı ve emek veren herkesi her daim güzel hatırlayacağım.

Süleyman DULKAR

Marmara Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

6 - 12 Mayıs 2023 tarihleri arasında altı aylık bir eğitimin sonucunda KKTC'ye düzenlenen ziyaret çok manidar ve ufuk açıcı oldu. Birbirinden donanımlı katılımcı arkadaşlarımızla program boyunca istifadeli bir süreç yaşadık. Eğitim süresince Kıbrıs'la alakalı yapılan tarihi, siyasi, coğrafi ve kültürel okumalar ve seminerler, bölgeyi objektif analiz etmemize olanak sağladı. Kıbrıs'ta da teferruatlı bir plan sonucunda Dipkarpaz'ın en ucundan Beşparmak Dağları'nın en zirvesine kadar ayak bastık. Bu program kapsamında şunu bir kere daha anladık ki Kıbrıs yalnızca eğlence ve turizm sektörü açısından öneme sahip değil aynı zamanda dini, tarihi ve kültürel özellikleriyle de tarihimizde kıymetli yeri olan bir ada! Dolayısıyla bunu anlamak, yaşamak ve yaşatmak gereklidir. Zira Kıbrıs büyüleyici güzelliğinin yanı sıra acıklı yakın tarihiyle önümüzde duran ehemmiyetli bir meseledir! Milletçe sahip çıkmalıyız! Ahmet Aşır Amca bize şunları demişti: "Acı devam eder ancak o acıyla yaşamaya alışsın, mecbursun." Bugün bizler yaşadığımız bunca tarihi olayın ardından acıyla yaşamaya belki alışacağız fakat kamuoyu oluşturamadığımız bir atmosferde bunların benzerlerini yaşama ihtimalimiz ne yazık ki yüksektir. Dinamik olmak her zaman evlâdır. Bu vesileyle Kıbrıs Adası'nda kalıcı barış ve huzurun olmasını temenni ediyorum. Son olarak ise Rauf Denктаş nezdinde tüm Kıbrıs şehitlerine ithafen yazdığım şiiri ilgililerinize sunuyorum:

TOROS

Bir uzun bekleyiş kalbini sardı
Acı bir çehreyle Kıbrıs Türk'ünün
Boş kovandan başka elde ne vardı
Sudaki cemreyle Kıbrıs Türk'ünün

Zaman mihlanmıştı bir kara ata
Çeteleye gün gün çizikler ata
Alınır mı bu dert, kime ne sata
Sabrı yorulmuştu Kıbrıs Türk'ünün

Son kez baktığını bilememişti
Akan gözyaşını silememişti
Çıığığını dillendirememişti
Bahtı yazılmıştı Kıbrıs Türk'ünün

Değil miydi düşman şu bizim Gergor
Şimdi ENOSIS türküsü söylüyor
Komşu kurşunuyla ölmek de ne zor
Hatrı bozulmuştu Kıbrıs Türk'ünün

Cani kalleş nasıl kıydın yavruma
Henüz basamadan daha bağırım
Anama, babama, eşim, bacıma
Kahrı sezilmişti Kıbrıs Türk'ünün

Toros'umuz mücadele verince
Tüm yürekler bir araya gelince
Ana vatan yavrusunu sarınca
Tahtı kurulmuştu Kıbrıs Türk'ünün

Geçmişin heybesi dalında kaldı
Umutlar yeşerip yeni bir kök saldı
Gönderde süzülen beyazlı aldı
Sathı çizilmişti Kıbrıs Türk'ünün

Şayeste Nur BİLİR

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
İngilizce Öğretmenliği

Öncelikle bu programda bize Kıbrıs'a dair bir bilinç ve farkındalık kazandırmada her türlü desteği veren ve program süresince yanımızda olan bütün hocalarımıza çok teşekkür ederek başlamak istiyorum. Programa başvurma aşamasından makale yazımına, sunum yapımımızdan, Kıbrıs'ın her şehri ni adım adım gezmeye dair en baştaki istek, heves ve motivasyonumu hep arttırarak devam etti. Gezinin her anı çok bilgilendirici ve kıymetliydi. Kıbrıs'ın günümüzde çok da dillendirilmeyen manevi yönünü yerinde görmek, camilerini, tekkelerini, kiliselerini bir bir gezmek ve yapılar hakkında arkadaşlarımızın canlı sunumlarını dinlemek, gazilerden

savaş yıllarını, Kıbrıs Barış Harekâtı'nı canlı canlı dinleyebilmek ve Osmanlı'nın adeta hala yaşayan bir mirası olduğunu kendi gözümüzle görmek müthiş bir deneyimdi. Araştırmalar, okumalar ve nihayetinde Kıbrıs gezisi ile bu program, günlük hayatımda Kıbrıs meselesine dair bir farkındalık oluşturmama büyük katkı sağladı. Kıbrıs gezimiz sonrası, aslında medyada gördüğümüz haberlerin ne denli gerçekliği yansıttığını sorgulamama ve aslında Kıbrıs'ın Türkiye'den bağımsız bir ülke olarak düşünülmemeyeceğini de daha iyi anlamamı sağladı. Ayrıca gezi sonrası Kıbrıs meselesi hayatımdaki başat meselelerden biri oldu. Kıbrıs' a dair kazanmaya çalıştığım bilinç ve öğrendiğim her yeni bilgi de ailemle, arkadaşlarımla olan sohbetlerimde önemli bir yer kazandı ve kazanmaya devam ediyorum.

Şeyhmus ORTAKAYA*Yeni Yüzyıl Üniversitesi**Siyaset Bilimi ve Uluslararası ilişkiler*

Öncelikle programın düzenlenmesinde emeği geçen tüm hocalarıma en içten sevgilerimi ve saygılarımı iletiyorum. Programın eğitim ve kültür bakımından hiçbir eksiği olmadığı gibi bununla beraber bana yüklediği Kıbrıs bilinci ile Kıbrıs'ı benim ikinci memleketim yaptı. Şairin "Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır." dediği vatan olarak, benimsemişimiz kanla alınan bu toprakları bize hatırlattığınız ve Rabbimize anlatacağımız güzel hikâyeler biriktirmemize katkı sunduğunuz için size minnet borçluyum. Saygılarımla.

Taha Ramazan GÜNEŞ*Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Kuzey Kıbrıs Kampüsü/Psikoloji*

Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı; Kıbrıs meselesinin üzerine gitme, istek ve arzuma bir resmiyet kazandırdı. Kıbrıs meselesi üzerine yoğunlaşmak ve bu alanda çalışma yapmak için üniversite tercihimizi Kuzey Kıbrıs'a yaparak meseleyi yakından takip etme fırsatı kazandım. Kuzey Kıbrıs'ta bir yılımı tamamladıktan sonra Türkiye Maarif Vakfının Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı vesilesiyle bu alanda belli bir müfredat ve akış içerisinde bu yolun yolcularıyla birlikte yürümüş olduk. Program vesilesi ile Kıbrıs'ın geçmişi, tarihi, edebiyatı, gazeteleri, siyasi konjonktürleri gibi her alanda bir anlatım, sunum ve makaleler ile zenginleştirerek fikir sahibi olduk. Bu noktada programın yürütücülerinin deengin bilgi ve birikimleri sayesinde kıymetli bilgiler kazandık. Eğitim takvimi boyunca çeşitli programlar vesilesiyle bir araya gelerek ekibin canlı kalmasını sağlamak da ekibe verilen değerlerin bir parçasıydı. Programın nihayetini Kıbrıs gezisiyle tamamladığımızda iki dönemde görmüş olduğumuz eğitim ve sunumların aslında bir ön bilgi olduğunu ve bu işe yeni bir başlangıç yaptığımızı düşündüm. Program vesilesi ile Kıbrıs meselesinde yalnız ilerlemediğimi ve bu yolda hocalarım, ağabeylerim ve arkadaşlarımın da olduğunu hatırlayınca kuvvetli bir motivasyon doğmuş oldu. Diğer arkadaşlara nazaran Kıbrıs'ta ikamet etmem bir noktada farklı avantajlar da sağlamış oldu. Bölgenin coğrafi konumu, yaşayış biçimi, iklimi, yiyecek içecek kültürü, siyasi olaylara ve birçok konuya yakından tanıklık ederek Kıbrıs ile ilgili hâkim olduğumuz detaylar da artıyor. Bütün bu bilgilerin yanında program vesilesiyle özellikle geçmişe dair yaşanmış olayları işlemek Kıbrıs ile alakalı bilgi seviyemi ciddi manada etkiledi. Programı düzenleyen, emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Ümmügülsüm KARA*Medipol Üniversitesi/Sosyal Hizmet*

Nazım Hikmet'in;
"Dört nala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısırak başı gibi uzanan bu memleket,
bizim.
Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benzeyen toprak, bu cehennem,
bu cennet bizim." dediği.

Kıbrıs'a gitmeden önce aldığımız altı aylık eğitimin neticesini, Kıbrıs'tan dönünce anladım. Eğitimin sadece dijital platformdan ziyade, tarihi mekanlara gidilmiş olması, bölümlerimiz ile alakalı sunumlar yapıp, makale yazmamız ve sonunda sınava tabi tutulmamız eğitimin birer parçalarıydı. Kıbrıs'a gitmeden önce Türk-İslâm eserlerinden ve şahsiyetlerinden biraz da olsa bihaber oluşumuz hepimizi üzmüş olsa da döndükten sonraki bakış açımızın zenginleşmesi ve oraya dair anlamımız daha da derinleşti. Milli kimliğin kazanımında sadece yetkili mercilerin değil, bizlerin de atılım gösterip, olaya dahil olmamız gerektiğini bir kere daha anladım. "Bana ne?" diyen insandan, "Ben de varım." diyen insanlar olup, bu uğurda nesiller yetiştirmek bizzat Kıbrıs'ı ziyaret eden bizlerin milli bilince olan borcudur.

Yağmur AYZ*Gazi Üniversitesi/Yakın Çağ Tarihi,
Yüksek Lisans Programı*

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne 6 - 12 Mayıs 2023 tarihleri arasında Türkiye Maarif Vakfının mihmandarlığında bir ziyaret gerçekleştirdik. Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı kapsamında gerçekleştirdiğimiz bu ziyaret her birimize gönül ve kültür coğrafyamızın diriliş mücadelesi, soydaşlarımızın varoluş azmi hakkında milli bir bilinç, tarihsel bir şuur kazandırdı. Kıbrıslı Türkler, 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulana kadar büyük mücadeleler vermişler, Ada'nın her karışını asil kanlarıyla sulamışlardır. Türk milletinin mukavemet azmi emperyalist güçlere, habis oyunlara, kirli emellere geçit vermemiş; tehditlere, tahkirlere rağmen Türk mil-

leti bağımsızlığını asla pazarlık konusu etmemiştir. İstiklâl aşığı kahramanların eşsiz mücadelesi ile kurulan KKTC'nin bağımsızlığı yokuşa sürülemez, uluslararası arenada inkâr edilemez, Ada'daki Türk varlığı yok sayılamaz. Özellikle de Doğu Akdeniz'de Türk iş birliği olmadan bir adım atılamaz, barış planı yapılamaz, siyasi manevralarla Türkiye ve KKTC devre dışı bırakılamaz. Bizler Türkiye Maarif Vakfının kıymetli rehberliğinde Kıbrıs'ın Türk yurdu olduğuna yerinde tanıklık ettik. Beşparmak Dağlarında, Türk Bayrağına selam durduk, Lala Mustafa Paşa Camii'nde soluklandık. Nitekim adanın mayasının Türk kimliğiyle, ananeleriyle yoğrulduğunu, mihenk taşının Türk milleti olduğunu yerinde gözlemledik. Hiç kuşku yok ki bu tanıklığı bizden sonrakilere gururla taşıyacağız.

Yunus Emre ALBAYRAK

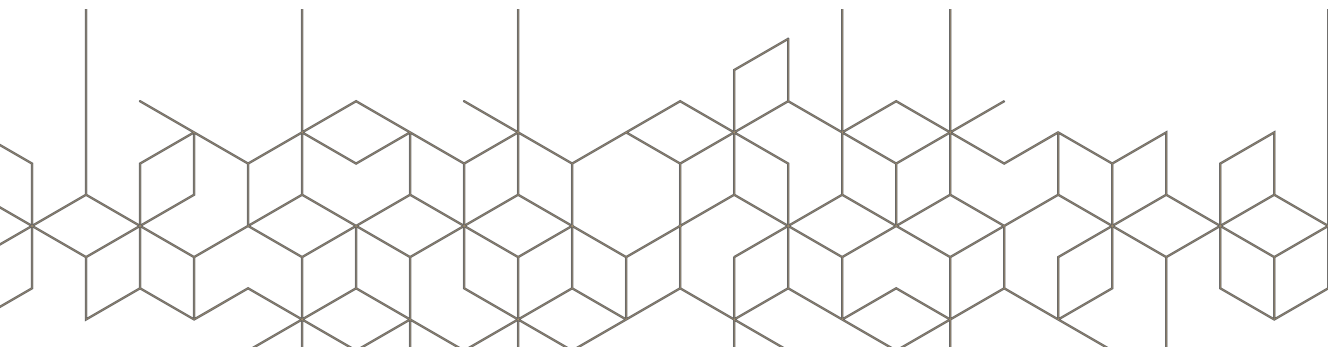
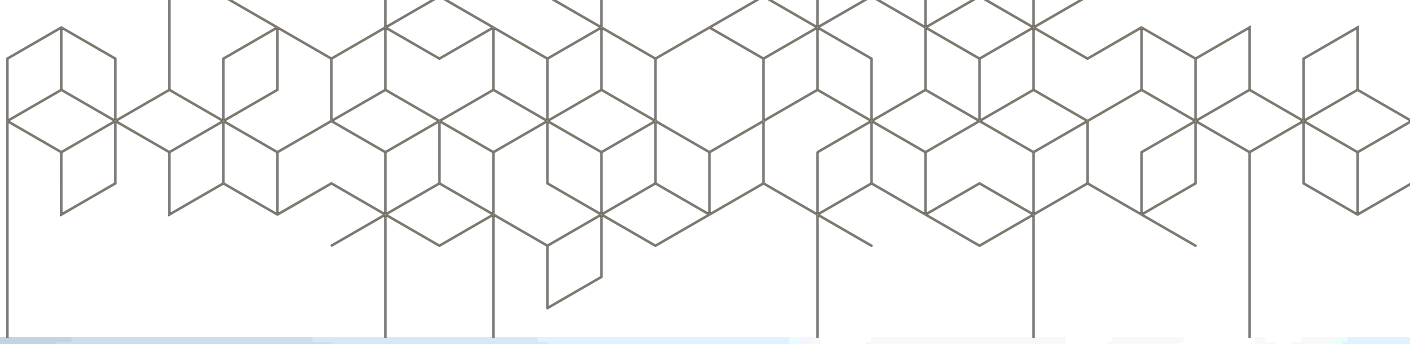
İstanbul Üniversitesi/İlahiyat

Kıbrıs bu programla birlikte bende ayrı bir ilgiye mazhar oldu. Daha önceden zaman zaman haber bültenlerinde bir iki dakika değinilen bu bölge, artık özel takip ettiğim bir yer konumundadır. En azından haftada bir de olsa BRT haber sitesini ve EVKAF çalışmalarını takip eder durumdayım. Programın bölgeyi her yönüyle ele alan etraflıca bir eğitim müfredatı olmasının haricinde çalışılan ekibin tek bir alandan olmayıp farklı alanlardan olması da bana ayrı bir mefkure kattı diyebilirim. Bu programın herkesi etkileyen farklı yönleri vardır. Ancak kendi adıma Şehitler Derneği ziyaretimizdeki gazilerimizin konuşmaları, Muratağa, Atlılar ve Sandallar köyleri beni fazlaca etkiledi. Eşber Serakıncı ile olan hoş sohbet vaktin nasıl geçtiğini anlamadım. Program sonunda KKTC özelinde belli noktalarda geliştirilmeye açık alanlar olduğunu yerinde ayrıca gözledik. Bu da bize daha gidilecek çok yerin, ulaşılabilecek çok insanın ve yapılacak çok işin olduğunu göstermiştir diyebilirim.

Yunus ŞAHİN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi/Hukuk

Kıbrıs, bu eğitim programından önce sadece varlığından haberdar olduğumuz ancak tarihi süreç içerisinde yaşanılanlardan ve olaylardan bihaber olduğumuz bir coğrafyaydı. Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programı kapsamında Kıbrıs'a dair geçmişten günümüze yaşanan tüm önemli gelişmeleri ve olayları öğrenme imkânı buldum. Kıbrıs dosyasının ülkemiz ve milletimiz hatta İslam ümmeti adına nerede konumlanması gerektiğini idrak etme fırsatı yakaladım. Kıbrıs Davası zihinlerimizde ve bilinçaltımızda yer eden öneminden daha fazla ehemmiyeti haiz olmalıdır. Bizler her biri farklı üniversite ve bölümlerde okuyan arkadaşlar olarak, geçmişte Kıbrıs adına herhangi bir çalışma yapmış olsak da olmasak da programdan önceki durumumuza göre çok daha fazlasıyla bilinçlenmiş durumdayız. Her birimizin hayatının bir bölümünü kesinlikle Kıbrıs meseleleri meşgul edecektir. Kıbrıs'a dair bir gelişme olursa bunu öncelikle bizler duyacak, Kıbrıs'ın problemlerine herkesten daha fazla bizler eğileceğiz. Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programından sonra, arkadaşlarımızdan birçoğu akademik hayatında Kıbrıs konusu üzerinde çalışmalar yapmak konusunda karar almıştır. Bizler akademik çalışmalarımız, kitap ve belgesel tahlillerimiz yanında bir haftalık süreçte Kıbrıs Adası'na gidip Ada'nın durumunu da bizzat müşahede etme imkânı bulduk. Tarihi süreçte vuku bulan olayların yaşandığı her yeri bizzat gözleme fırsatı bulduk. Gerek akademik eğitim süreci gerekse de Kıbrıs gezimiz en ince detaylarına kadar fazlasıyla başarılı bir şekilde planlanmış. Ada'daki gezimizde, zamanı en verimli şekilde kullanmanın yanında her alanda bilgi sahibi olmamıza vesile olacak yerleri de gezme fırsatı bulduk. Kıbrıs Eğitim ve Kültür Programının planlanması ve yürütülmesinde emeği geçen Türkiye Maarif Vakfı yetkililerine ve değerli hocalarıma teşekkür ederim. Programın gelecek yıllarda daha fazla gence ulaşarak ülkemizde kitlesel bir Kıbrıs bilinci aşılması, bunun yanında tarihsel bağlamda ilişkimiz bulunan diğer coğrafyaları da konu edinen Kıbrıs Eğitim ve Kültür programına benzer programların yapılması en büyük temennimizdir.

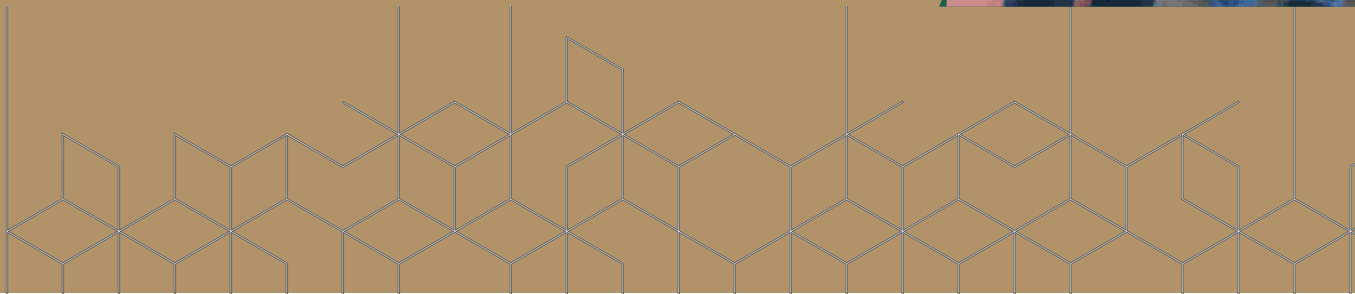

KATILIMCILARIN KALEME ALDIĞI MAKALELERDEN ÖRNEKLER

Makale Adı	Yazar
► KAMU DİPLOMASİSİ VE SİYASAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN DOĞU AKDENİZ VE KIBRIS POLİTİKALARI	<i>Seyit Muhammed SUBAŞI</i>
► KIBRIS'IN İNGİLTERE TARAFINDAN İLHAKI VE ANADOLU'YA GÖÇ HAREKETİ (1914-1938)	<i>Aslıhan ATABEK</i>
► KÜRESEL AKTÖRLERİN KIBRIS VE DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI	<i>Ömer Faruk TOPAKLI</i>
► KKTC'DE DİN EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ	<i>Fatma TERCAN</i>
► KKTC'DE YABANCI DİL EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ	<i>Şayeste Nur BİLİR</i>
► KKTC'DE SOSYAL HİZMETLER	<i>Ümmügülsüm KARA</i>

MAKALE YAZIM DANIŞMANLARI

•Ahmet Niyazi ÖZDEMİR •Aslı Zeynep AYDIN •Azra Erdem ADAK •Enes TECİM
•Ergün AYGÖR •Fatma Zehra GÖKTAŞ •Hatice Sena KARDAŞ •Dr. Metin ÇELİK
•Muhammet DEMİRKAPI •Neyyire Reyhan ERDOĞAN •Ömer ÇAKIR •Özkan
KILIÇASLAN •Saniye YALÇIN •Seda Nur TEZCAN •Tacettin Talha GÜNAYDIN
•Dr. Ünal DENİZ

KAMU DİPLOMASİSİ VE SİYASAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ VE KIBRIS POLİTİKALARI

Seyit Muhammed SUBAŞI

ÖZET

Türkiye bulunduğu coğrafyanın jeostratejik önemi dikkate alındığında birçok farklı bölgesel ve küresel uluslararası gündemin kritik aktörleri arasında kolayca gösterilebilmektedir. Son yıllarda Türkiye'nin sınırlarını çevreleyen ülkelerdeki siyasal gelişmeler, Türkiye'nin dahil olduğu uluslararası kuruluşların küresel politikadaki rolleri Türkiye için yeni fırsatları ve tehditleri beraberinde getirmektedir. Bu genel kavrayışın yanı sıra özellikle son çeyrek yüzyılda Türkiye'de daha etkin bir dış politika ajandası üretmeye odaklanmış siyasal iradenin varlığı da söz konusudur. Birçok farklı devlet kültürünü, tarihini ve kültürel misyonunu bir arada barındıran Türkiye için bu durumun kendi bölgesinde başat bir aktör olma hikayesine evrildiği ifade edilebilir. Doğu Akdeniz ve Kıbrıs politikasında yaşanan gelişmeler takip edildiğinde yukarıda bahsedilen hareketliliğin doğrulandığı fark edilmektedir. Özellikle stratejik enerji rezervlerin varlığı, rezervlerin enerji tüketen transfer merkezlerinin güzergahında bulunması ve ülkelerin güvenlik politikalarını etkileyen bir bölge oluşu son dönemde Doğu Akdeniz'i bölge ülkeleri için öncelikli gündem maddelerinden biri kılmıştır. Türkiye bölgede keşfedilen enerji kaynaklarının oluşturduğu zenginlikten kendisinin ve bölge ülkelerinin adil biçimde faydalanmasını hedeflemektedir. Bu hedefin gerçeğe dönüşebilmesi için ise Kıbrıs Adası'ndaki siyasal anlaşmazlıkların adadaki Türk ve Rum kesiminin haklarının tam anlamıyla gözetilerek çözülmesinden geçtiğini dile getirmektedir. Bu bağlamda Türkiye, sert ve yumuşak güç unsurlarını bir arada kullanarak bölgesel birçok gelişmeye müdahil olmayı tercih etmiştir. Bu metinde, Türkiye'nin dış politika eylemlerinin küresel ölçekte nasıl okunduğunun siyasal iletişim çerçevesinde değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmış ve Türkiye'nin ortaya çıkan sonuçlar karşısında yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri açıklanmaya gayret edilmiştir.

GİRİŞ

Türkiye son çeyrek yüzyılda bölgesindeki gelişmeleri yakından takip eden ve bölgesine dair politikaların şekillenme sürecinde aktif rol talep eden bir ülke konumundadır. Bu hedef doğrultusunda bölgesel denklemlere ve kendisini ilgilendiren küresel gelişmelere güçlü angajmanlar geliştirmiştir. Suriye'de yaşanmakta olan siyasal istikrarsızlık sürecinde güç kazanan unsurların sınır güvenliğine tehdit olarak varlık göstermesi neticesinde Türkiye'nin Suriye'de gerçekleştirdiği askeri operasyonlar bu angajmanlara gösterilecek örneklerden biridir. Aynı çerçevede, Kafkaslar bölgesindeki Azerbaycan-Ermenistan savaşında Türkiye'nin askeri ve diplomatik pozisyon alması ve belirlenen hedeflere ulaşılması için etkin çaba göstermesi de Türkiye'nin angajmanlarına örnek olarak gösterilebilmektedir. Türkiye'nin bölgedeki gelişmelere duyarlılığının artması ve küresel boyuttaki etkin rol alma arzusu ülkenin kendisine biçtiği misyonun izlerini ta-

şımaktadır. Bulunduğu bölgeyi merkeze alarak küresel bir misyonun taşıyıcısı olarak Türkiye son dönemde eylem ve söylem setleri geliştirmektedir. Küresel boyutta Rusya-Ukrayna çatışması kapsamında tahıl ticaretinin güvenli şekilde gerçekleşmesinin sağlanması için ortaya konan gayret de bu minvalde okunabilmektedir. Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Adası'nın mevcut açmazları da bu hususta Türkiye'nin tam angajman gösterdiği sahalardan biri olarak kendini göstermektedir. İlgili metin ilk olarak, Türkiye'nin kamu diplomasisi ve siyasal iletişim stratejisini genel hatlarıyla ortaya koymaya çalışacaktır. Daha sonra, Türkiye'nin Kıbrıs Adası'ndaki siyasal çözümsüzlükler karşısındaki anlayışının ve konuya dair diplomatik hamlelerinin aktarılması hedeflenmiştir. Doğu Akdeniz'de ortaya çıkan doğal kaynak rezervleri ve münhasır ekonomik bölge anlaşmazlıkları benzer siyasal kapsam çerçevesinde analiz edilecektir. Son olarak ise Türkiye'nin ilgili

kamu diplomasisi hamleleri ve iletişim stratejisi çerçevesinde karşı karşıya kaldığı veya kalabileceği muhtemel risk ve tehditler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Kamu Diplomasisi ve Siyasal İletişim

Soğuk savaş yıllarının ardından ülkelerin birbirleriyle ve ülkelerin başka ülkelerin halkları ile kurduğu ilişkiler farklılaşmıştır. Son elli yıllık zaman dilimi içerisinde çeşitlenen ve yaygınlaşan kitle iletişim ve enformasyon kaynaklarının oluşturduğu atmosfer ile birlikte devletlerin vatandaşlarla teması artmıştır. Demokratik ideallerin dünyanın önemli bir kısmı tarafından kucaklanması ise kamuoyunu oluşturan her unsurun ikna edilecek, imaj yönetilecek birer hedef olarak seçilmesini beraberinde getirmiştir. Bedir'e (2021) göre, uluslararası ilişkilerde devletlerin resmi dış politika yapımının ülkelerin kendi ulusal kamu politikalarından bağımsız düşünülmemeyeceği fikri yaygınlaşmaktadır. Bu bağlamda ülkeler çeşitli kurumlar, sivil toplum oluşumları, medya organları ve küresel boyutlu şirketlerinin her birini farklı ölçeklerde dış politika kullanımına dahil etmeye çabalamaktadır. Ülkeler adına üretilmiş veya üretilmekte olan her değer yeni değerler üretilmesi için enstrümanlaştırıldığı bir dönem deneyimlenmektedir. Bu bağlamda yurt dışında yaşayan etnik ve kültürel yakınlıklarının olduğu topluluklarla yeni iletişim kanallarının kurulması, insani yardım faaliyetlerinin imaj düzeltici etki oluşturabileceği bölgelere kaydırılması, şirketler üzerinden sermayenin kararlaştırılacak dış politika hamlelerinin vaatleri olarak kendine yer bulması gibi örnekler kamu diplomasisi çalışmalarından bazıları olarak ifade edilebilmektedir. Ülkelerin ölçülebilen güçlerini baz alan sert güç konseptinin sorun çözemediği alanlarda yumuşak güç kullanılarak sorunların kolayca halledilebileceği fikri uluslararası ilişkiler anlayışı içerisinde popüler hale gelmektedir. Kalın (2011), ülkelerin kendi eylemlerini muhataplarınca meşru olarak kabul ettirebilmesinin bir ülkenin yumuşak güç kapasitesi olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. Yalnızca ülkelerin çeşitli enstrümanlarla politika etkileyen bir pozisyonda bulunması yeterli olmamaktadır. Kitle iletişimin son derece yaygın kullanıldığı günümüzde politikaların ve imajların iletişiminin üretilmesi ve muhataplara ulaştırılması da bir başka özel alanı oluşturmaktadır. Rugh'a (2011) göre, kamu diplomasisinin günümüzdeki önemli sorularından biri medyanın hangi ölçüde

kullanılıp avantaj sağlayacağıdır. Türkiye açısından da tarihi ve kültürel bağları devlet sınırını aşan bir ülke olarak kamu diplomasisi ve politikanın siyasal iletişimi kritik bir öneme sahiptir. Türkiye, jeopolitik konununun stratejik avantajlarına karşılık birçok tehdit ile mücadele ederken kamu diplomasi aygıtlarına daha fazla yönelmektedir. Özellikle sert güç kaynaklarına takviye olarak kullanıldığında etkin avantajlar içeren bu anlayışın Türkiye tarafından farklı anlaşmazlıklar zemininde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Doğu Akdeniz ve Kıbrıs ile ilgili ihtilaflar süreci içerisinde Türkiye kamu diplomasisi hamlelerinin ve siyasal iletişimin etkin kullanımının avantajlarını ve dezavantajlarını tekraren gözleme fırsatı bulmuştur.

Kıbrıs Adası'nın Siyasal Statüsü

Son yıllarda keşfedilen enerji kaynaklarının stratejik önemini arttırdığı Doğu Akdeniz, uluslararası gündemin sıcak başlıkları içerisinde yer almaktadır. Özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin bahsi geçen kaynakları araştırma ve çıkartma faaliyetleri bazı tartışmalara yol açmaktadır. Ülkelerin münhasır ekonomik bölge olarak iddiaların birbirleriyle çakışması bu durumun başlıca sebebinin oluşturmaktadır. Bu nedenle kaynak arama, çıkartma ve bunların transfer süreçleri bölgedeki sıcak tartışma süreçlerini oluşturmaktadır. Bu durumun yanı sıra uzun bir süredir çözüme kavuşmayan ve güncelliğini koruyan Kıbrıs Adası'nın çözüm bekleyen siyasal statüsü ise bölge adına bir başka sınamayı içermektedir. Ada üzerinde bağımsız iki topluluk olarak varlıklarını sürdüren güneydeki Rum kesim ve kuzeydeki Türk kesim, farklı devletler altında varlıklarını sürdürmektedir. Özellikle 1985 yılında kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin uluslararası arenada tanınmamış olması Türkiye adına bölgedeki hareketliliğin önemini arttırmaktadır. Hem kaynak dağılımında bölgedeki Türk kesiminin haklarının korunması hem de KKTC'nin tanınması adına gerekli adımların atılmasının Türk dış politikasının hedefleri arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Kıbrıs Adası'nın siyasal statüsü hususunda karşılaşılan ilk bariyerlerden biri barışçıl çözümün tam olarak hangi karşılığı ifade ettiğidir. Bu hususa ilişkin genel yaklaşım Kıbrıs Adası'nda birleşik federe bir devletin barışçıl bir çözümü ifade ettiğidir. Tarihsel akış baz alındığında ise bu durumun pek gerçekçi olmadığı

anlaşılacaktır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve KKTC'nin adanın siyasal statüsüne dair varılacak sonuç ile ilgili beklentileri birbirinden çok uzaktır. KKTC bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmeyi, halkının haklarının korunması ve yaşamlarının güven içinde sürdürebilmesi adına tek çıkar yol olarak görmektedir. GKRY ise adanın tümü üzerinde egemen olduğu federe bir devletin varlığını savunmaktadır. Özellikle Kıbrıslı Türklerin adadaki varlığını ve haklarını reddeden bu tarz bir yaklaşımın çözümü zorlaştırdığı anlaşılmaktadır. Son yıllarda açıkça görülebileceği üzere Türkiye ve KKTC'nin bağımsız iki devlet formülü dışında bir çözüme sıcak bakmadığı ve bütün gayretini KKTC'nin tanınması üzerine harcadığı açıkça fark edilmektedir. Bu kapsamda ele alınabilecek bir başka konu ise iki toplumun bir arada yaşamanın gerekliliklerini karşılayabilip karşılayamayacağıdır. Özellikle iki topluluğun bir arada yaşadığı yıllarda yaşanan trajik şiddet olaylar ve katliamlar, iki topluluğun bir arada yaşam sürdürmeye dair başarılı deneyimler sunmadığını ortaya koymaktadır. İki toplumun geçmişten günümüze biriktiren taşıdığı şiddet tarihi iki topluluk arasında güven zemini oluşmasını da zorlaştırmaktadır. Özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanını takip eden yıllarda Türk topluluklarının Ethniki Organosis Kiprion Agoniston (EOKA) terör örgütünün hedefi olmasıyla yaşanan sivil katliamlar Türkler için bir arada yaşamı bir seçenek olmanın dışına çıkarmıştır. İki devlet temsilcilerinin açıklamalarında bahsedilen güvensizlik halinin günümüzde de sürdüğü gözlemlenebilmektedir. İki topluluğu birbirlerinin diline, kültürüne yabancılaşmış ve bir arada bulunmaya dair birbirlerine güven duymaktan uzak iki yabancı grup olarak değerlendirmek daha sağlıklı olacaktır. 2004 yılında Annan Planı referandumu sürecinde Rum kesiminin kendilerini daha avantajlı kılan ilgili plana red oyu vermesi adadaki Türk kesimine karşı tercih edilen agresif tutumu açıkça ortaya koymaktadır. (Arslan, 2020). Bu nedenle ayrışmanın tarafı olan iki farklı topluluğa dair adada varılacak siyasal bir uzlaşının tek bir devlet çatısı altında olması pek mümkün görünmemektedir. Kıbrıs Adası'ndaki siyasal anlaşmazlıkların çözümü hakkında iki devletin temsilcilerinin açıklamaları yaşanan politik dönüşümler açısından bazı ipuçları vermektedir. Ülkelerin süregelen krizin nasıl noktalanması istediklerine dair tutumları küresel politikaya ve birbirlerine dair bakışlarına ışık tutmaktadır. GKRY

makamlarının yaptıkları açıklamalara genel olarak bakılacak olursa ada üzerinde tam hakimiyetten başka seçenekleri yok saydıkları görülmektedir. Özellikle bölgedeki Türklerin reel statüsü ve haklarını göz ardı eden bu tutum iki ülke arasında sağlıklı diyalog kurulamamasının sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Efi Koutsokosta'nın (2021) kaleme aldığı haber yazısında, GKRY Cumhurbaşkanı Nikos Anastasiadis, Türkiye'nin iki devletli çözümde ısrarcı olması halinde Kıbrıs'ta barış olmayacağını ifade etmesi Rum kesiminin konu hakkındaki tavrını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, GKRY yönetimi uluslararası konjonktürde kendi adına fırsatları değerlendirmek için çaba göstermektedir. Yunanistan ve Avrupa Birliği ile yakın ilişkileri bulunan GKRY yönetimi, KKTC ve Türkiye aleyhine siyasal kampanyalarını bu kanallar aracılığıyla yürütmektedir. Yunanistan'ın Avrupa Birliği (AB)'ni Kıbrıs Adası konusunda Türkiye'yi sıkıştırarak bir enstrüman olarak kullanma çabası da siyasal çözümü zorlaştırmaktadır. Rum kesimi ve Yunanistan'ın AB'yi ilgili konuya tam angajman sağlamak ve sorumluluk almak için basılamaktadır. Bu durum özellikle bölgesinde önemli bir aktör olan Türkiye'nin AB ile arasının açmaktadır. KKTC ve Türkiye, AB gibi uluslararası kuruluşların anlaşmazlığın taraflarına eşit mesafede bulunmalarından ötürü ilgili mekanizmalara güven duymakta zorlanmaktadır. KKTC makamlarının açıklamaları incelendiğinde bu güvensizlik kendini açıkça göstermektedir. Bu anlamda KKTC ve Türkiye bağımsız olarak konu üzerinde inisiyatif almaktadır. Altaş, Ekiz, Tosun ve Uslu'nun (2021) haberinde, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarından çıkarılacak sonuç Türkiye'nin Rum kesiminin Kıbrıs Türk'üne karşı tutumundan rahatsız olduğu ve adadaki kalıcı çözümün yalnızca iki devletli çözüm olduğu düşüncesidir. Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde, Türkiye ve KKTC kendi halklarının haklarının korunması ve KKTC'nin bağımsız bir devlet olduğunun uluslararası arenada kabul edilmesi için kendi iletişim dillerini oluşturmaya ve kamu diplomasi araçlarını etkin şekilde kullanmaya çabalamaktadır.

Türkiye, Doğu Akdeniz'deki ihtilafların çözümüne gidecek yolun Kıbrıs Adası'ndaki siyasal statünün çözümünden geçtiğini düşünmektedir. Biressellioğlu'na (2019) göre; Kıbrıs'ın bölünmüş statüsü, bölgede doğal gaz arama faaliyetlerindeki anlaşmazlıkların temel nedenidir. Bölgedeki münhasır ekonomik bölge

alanlarının ve temsil sorunlarının temeli ada üzerinde bir uzlaşının bulunmamasıdır. Türkiye'nin adanın statüsüne dair gerçekçi bulduğu tek çözüm bağımsız iki devletli bir yapıdır. Yunanistan ve AB gibi aktörler bu çözüme tamamen karşı çıkmaktadır. Türkiye, bu durum karşısında tarafsız hareket ettiğinden şüphe duyduğu AB ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi aktörlerden bağımsız olarak KKTC'nin tanınması için kampanya yürütmektedir. Kampanyanın merkezini Türkiye'nin dış politikadaki nüfuz alanlarında KKTC bağımsızlığının daha sık dile getirir hale getirmek ve muhataplarını diplomatik aksiyonlar almaya yöneltmek oluşturmaktadır. Son yıllarda bu konuda çeşitli adımlar atılmaktadır. Türkiye bölgesini ilgilendiren Rusya-Ukrayna ve Ermenistan-Azerbaycan çatışmalarını yakından takip etmiştir. Örneğin Rusya-Ukrayna çatışmasında barış görüşmelerinin gerçekleşmesi için iki ülkenin de güvendiği bir merkez ve aracı ülke konumunda bulunmaktadır. Bu tarz angajmanların ve ilişkilerin Türkiye lehine son dönemde güçlenmesi KKTC meselesi için değerlidir. Diplomatik etkileşimler sonucunda Türkiye kendi nüfuz alanını genişletmekte ve dolayısıyla kendi istek ve argümanları noktasında daha gerçekçi dönütler alabilmektedir. Rusya Federasyonu devlet makamları ile olan ilişkilerde de Türkiye güçlenen statüsünü KKTC'nin bağımsızlığının kazanılması lehine kullanmak için çabalamaktadır. Benzer bir sürecin Karabağ Savaşı'nın ardından Azerbaycan ile olan ilişkilerde de ortaya çıktığı ifade edilebilmektedir. Türkiye ve KKTC ile etnik ve kültürel bağları da bulunan Azerbaycan'ın savaş sonrasında KKTC'nin bağımsızlığı noktasında daha fazla sorumluluk aldığı gözlemlenmektedir. Türkiye nüfuz alanlarını kullanmaya ve AB, ABD gibi aktörlerin dışındaki hareket alanlarından verim almaya çabalamaktadır. Türkiye için AB ve ABD gibi aktörlerin konuya yaklaşımlarının adil biçimde değişeceğine dair güvensizliği Türkiye'yi farklı fırsatları değerlendirmeye itmektir. Kocabiyik'a (2019) göre, Türkiye'nin 1990'lı yıllarla birlikte dış dünyaya açılma planı ve çok boyutlu aktif dış politika eğilimi çerçevesinde, özellikle Balkanlar ve Türk Cumhuriyetleriyle sosyal bağlarını kuvvetlendirme ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda güncel mekanizmalardan biri üye ülkelerinin birbirleri arasında güçlü etnik ve kültürel yakınlıklar barındıran Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)'dir. KKTC, TDT'de 2023 yılında gözlemci üye statüsü kazanmıştır. KKTC'nin

uluslararası bir mekanizmada diplomatik görünürlük kazanması kritik bir kazanımdır. TDT'ye üye ülkelerle geliştirilecek muhtemel ilişkiler KKTC'nin serüvenin farklı ülkelerde dillendirilebilecek alan kazanılmasına olanak sağlayacaktır. Bu gelişmenin önemli sonuçlarından biri de diplomatik temsil kabiliyeti artacak bir KKTC'nin adanın statüsüne dair görüşmelerde elinin daha güçlü olacak olmasıdır. Varlığını başka devletler ve milletler nezdinde tanınmış kabul ettiren Türk kesiminin kendi taleplerine ulaşmasının yolu açılacaktır. Yunanistan ve AB bu gelişmeyi sıcak karşılamamış ve tepki göstermişlerdir. Türkiye ve KKTC'nin kendi inisiyatifleri doğrultusunda bu mekanizmaları etkin şekilde kullanmaya devam edeceği öngörülmektedir. Türk dış politikasının son yıllarda önemli gündemlerinden biri de Afrika kıtası ülkeleri ile güçlü ilişkiler kurmaktır. Dışişleri Bakanlığı'nın "Afrika Açılımı" hamlesi ile kıta ülkelerinde etkin ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır. Sömürge geçmişi olmayan ülkelere biri olarak Türkiye, kıta ülkeleri ile olan ilişkilerini insani yardım, ekonomik ve güvenlik konularındaki iş birliklerini geliştirmek üzerinden kurgulamaktadır. Türkiye'de bulunan sivil toplum kuruluşları uzun yıllardır Afrika kıtasında insani yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Son yıllarda Afrika ülkelerinde Türk Dışişleri misyonları açılmakta ve ilişkiler geliştirilmektedir. Diplomatik temaslar arttıkça Afrika ülkelerinde kalkınma hamlelerine ve ekonomik fırsatlara Türk şirketlerinin angajmanı artmaktadır. Bu durum iki grup açısından da kazanç sağlamakla birlikte Afrika ülkelerindeki derin ekonomik sorunların çözümüne dair Türkiye'nin samimi yaklaşımlarını da içermektedir. Afrika ile kurulan ilişkilerin önemli bir diğer alanı ise güvenlik başlığıdır. Bölgedeki terör faaliyetleri ve iç çatışmalar siyasi istikrarsızlıkları beslemektedir. Türkiye'nin bölgedeki meşru yapılarla iş birlikleri, askeri envanter ticareti ve teknik eğitimlerin bahsedilen siyasi istikrarsızlıkları azaltmak için kritik önem arz etmektedir. Türkiye'nin Afrika ülkelerince diğer küresel aktörlere nazaran çok daha güvenilir bir ülke konumunda bulunması da ilgili durumun önemini arttırmaktadır. KKTC'nin tanınması noktasında Afrika açılımı önemli bir nüfuz alanı sağlamaktadır. Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak Afrika ülkelerinin BM'de desteğinin alınması ve Türkiye'nin insani değerlerinin Afrika'ya yansıtılması hedeflenmiştir. (Eren, 2022). Afrika ülkeleri ile kurulan temaslarda Kıbrıs'ın statüsüne dair KKTC argümanları muhatap-

lara iletilmektedir. Birleşmiş Milletler yapısı içerisinde sayıca önemli bir orana sahip olan Afrika ülkelerinin desteğini kazanmak bu anlamda önemlidir. Uluslararası yapılar aracılığıyla görünürlük kazanan KKTC, kendisini bağımsız bir devlet olarak kabul ettirmek noktasında önemli fırsatlar yakalamaktadır.

Doğu Akdeniz İhtilafı

Doğu Akdeniz’de keşfedilen enerji kaynaklarının paylaşımı noktasında ciddi anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Anlaşmazlıkların temelini ülkelerin münhasır ekonomik bölgelerinin nereleri olduğu oluşturmaktadır. Münhasır ekonomik bölgeler anlaşmazlığı ile ilgili iki farklı çatışmadan bahsedilebilmektedir. Bunlardan ilki, Kıbrıs Adası’nın münhasır ekonomik bölgesinin kullanımınıdır. Kıbrıs Adası’nda iki farklı topluluk birbirlerinden bağımsız olarak var olmaktadır ve bölgede henüz siyasal bir uzlaşma bulunmamaktadır. Ancak Güney kesimi 2000’li yılların başından itibaren ada’nın tümüne ait münhasır ekonomik bölgeleri adına farklı enerji şirketlerine arama ve çıkarma faaliyetleri için ruhsat vermektedir. Kuzey kesiminin haklarını ihlal eden bu anlayış bölgedeki muhtemel kaynakların araştırılmasının ve bölgedeki ekonomik değerin etkin olarak kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Münhasır ekonomik bölgeler ile ilgili önemli anlaşmazlıklardan biri de Türkiye ve Yunanistan arasındaki anlaşmazlıktır. Yunanistan’ın Ege Adaları’nı ana kara parçası olarak kabul edilmesi gerektiğini öne sürerek hak iddia ettiği münhasır ekonomik bölgeler gerçeklikten uzaktır. Doğu Akdeniz’e en çok kıyı uzunluğu bulunan Türkiye’den daha fazla münhasır ekonomik bölge iddiası bulunan Yunanistan’ın maksimist talepleri Türkiye tarafından kesin şekilde reddedilmektedir. Merz’e (2020) göre, 2018 yılından bu yana adil pay olarak hak gördüğü Doğu Akdeniz kaynakları konusunda haklarını garanti altına almak için kararlı adımlar atmaya başlamıştır. Bu anlayışla yalnızca Antalya ve Mersin körfezlerine sıkıştırılmaya çalışılan Türkiye bölgedeki kaynakların dağılımı ve Akdeniz’in güvenliği noktasında kendi iddialarının arkasında durmaktadır. Türkiye ve KKTC yukarıda bahsedilen doğal kaynak sahalarının paylaşımı konusundaki anlaşmazlıkların aşılması için ülkeler arasındaki görüşmelerin sıklaştırılması ve etkin diyalog kanallarının kurulmasını talep etmektedir. Ancak Türkiye’nin ilgili sorunlar ile ilgili diyalog çağrılarının karşılık bulmadığı ifade edilebil-

mesi mümkündür. Mısır, İsrail, Yunanistan gibi ülkelerin kurulmasına öncülük ettiği Doğu Akdeniz Gaz Forumu’na Türkiye dahil edilmemiştir. Doğu Akdeniz’de KKTC ile birlikte önemli bir kıyı oranına sahip Türkiye’nin gaz forumunun dışarıda bırakılması sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Türkiye dışındaki aktörlerin Türkiye ile müzakere etmeden Türkiye’yle ilgili alacakları kararların bağlayıcılığı olmayacaktır. Nitekim İsrail, Yunanistan ve GKRY yönetiminin anlaşmaya vardığı EastMed projesi örneği bu durumu gözler önüne sermektedir. Türkiye ve KKTC münhasır ekonomik bölge haklarını tanımadan planlanan gaz transfer planına karşı çıkmıştır. Türkiye’nin doğrudan inisiyatif almasıyla birlikte EastMed projesi şu anda uygulanabilir olmanın uzağındadır. Doğu Akdeniz Gaz Forumu örneğinden de anlaşılacağı üzere Türkiye’nin dahil edilmediği mekanizmalardan çıkacak sonuçlar uygulanabilir olmanın görünmemektedir. Bu bağlamda ülkelerin birbirleri ile makul talepler zemininde diyaloglarını geliştirmeleri gerekmektedir. Türkiye, Doğu Akdeniz’de ihtilaf yaşadığı ülkelerin diyalog çağrılarını olumsuz cevap vermesinin ardından kendi politikalarını üretmek için bölgede elini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda yeni politikalar üretilmeye çalışılmaktadır. Bu konuda atılmış en önemli adımlardan biri Libya’da Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti ile varılan yetki anlaşmasıdır. Doğu Akdeniz’de önemli aktörlerden biri olan Libya ile Türkiye’nin vardığı bu birliktelik sonucunda Türkiye ve Libya birbirlerinin haklarını tanımış olmaktadır. BM’nin anlaşmayı onaylamasıyla birlikte Türkiye önemli bir diplomatik zafer elde etmiştir. Bu anlaşma ile birlikte Yunanistan’ın iddia ettiği alanlarının önemli bir kısmının aslında Türkiye’nin hakkı olduğu ve gerçekleşmesi istenen EastMed projesi alanının Türkiye’nin haklarını ihlal ettiği meşru bir hükümet tarafından kabul edilmiştir. Doğu Akdeniz Gaz Forumu’nun dışarıdan başka ülkeler adına alacakları kararların bağlayıcılığının olmadığı ve sahada da sert karşılık bulacağı tekrar gözlemlenmiş olmuştur. Türkiye bölgesindeki gelişmelere angajman sağlamakta aktif bir pozisyon almaktadır. Bölgesinde sivrilmiş bir aktör olarak bölge ülkeleri ile ilişkilerinde bu angajmanlar karşılık bulmaktadır. Doğu Akdeniz özelinde bu durumun yarattığı bazı handikaplar bulunabilmektedir. Mısır’da gerçekleştirilen askeri darbenin ardından kopan diplomatik ilişkiler Türkiye’nin

Doğu Akdeniz'deki aktörlerinden biriyle diyalog kanallarını kullanmasını zorlaştırmaktadır. Benzer şekilde İsrail'in Filistin topraklarındaki yayılmacılığı ve sivillere yönelik işlediği suçlar Türkiye'nin İsrail ile olan ilişkilerinin doğrultusunu belirlemektedir. Bu bağlamda Türkiye son yıllarda bölge ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesini öncelemektedir. Mısır ile uzun bir aradan sonra verilen karşılıklı sıcak mesajlar bu kapsamda okunulabilmektedir. İsrail ile yaşanan gerilimin ardından düşürülen diplomatik ilişkilerin seviyesi de 2023 yılı balı itibarıyla geliştirilmiştir. Türkiye bölgedeki ülkelerle adil ve barışçıl bir paylaşımın sağlanması için çaba göstermekte ve ülkelerin her biriyle temaslar kurmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin Kafkaslar, Suriye ve Doğu Akdeniz angajmanları dikkate alındığında gözden kaçırılmaması gereken hususlardan biri Türkiye'nin inisiyatif almaktan çekinmemesidir. Diplomatik kanalların kullanılması için büyük gayret gösteren Türkiye'nin bu denemeler başarısız olduğunda kendi haklarını korumak noktasında taviz vermediği görülmektedir. Örneğin, Suriye'deki istikrarsızlık Türkiye'de sınır güvenliğini riske eden sonuçlar ortaya çıkardığında Türkiye bölgede askeri operasyonlar gerçekleştirmiştir. Sınırlarının güvenliğini kendi inisiyatifi ile sağlamaya çalışan Türkiye, Doğu Akdeniz'de de kendi hakları için benzer bir kararlılığı göstermektedir. Kendi münhasır ekonomik bölgesinde bulunan alanlar ile ilgili rezerv arama faaliyetlerini gerçekleştiren Türkiye aynı zamanda bu bölgelerin farklı aktörler tarafından ruhsatlandırılan şirketlerce kullanılmasının da önüne geçmektedir. Bu bağlamda yakın zamanda tanıtılan Türkiye'nin ilk uçak gemisi TCG Anadolu'nun bölgedeki güvenlik endişelerinin ne kadar ciddiye alındığını doğrulamaktadır. Türkiye'nin kararlı duruşu haklarının korunması açısından elindeki en güçlü araç olarak birçok farklı angajman sahasında kendini gösterdiği gibi Doğu Akdeniz'de de kendini göstermektedir.

Türkiye İçin Doğu Akdeniz'deki Muhtemel Riskler ve Tehditler

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki rezerv paylaşımları ve Kıbrıs Adası'nın siyasal statüsüne dair anlaşmazlıklarda bazı tehditlerle karşılaşmaktadır. Bu tehditler Türkiye'nin bölgedeki politikalarının başarısına etki etmektedir. Türkiye bölgedeki kaynakların adilane paylaşımını öncelemektedir. Merz'e (2020) göre, Ankara'nın son yıllarda benimsediği yeni iddialı dış po-

litika, Türkiye'yi North Atlantic Treaty Organization (NATO) ve ABD gibi müttefiklerinden bazı noktalarda koparmakla kalmamış, aynı anda Türkiye ile Mısır başta olmak üzere Doğu Akdeniz'deki diğer büyük aktörler arasındaki iletişime de zarar vermiştir. İsrail ile Filistin'deki haksız yerleşimler ve sivillere yönelik suçlar nedeniyle bozulan ilişkiler ve Mısır'daki hükümetle geçmişte zarar gören ilişkiler de bahsedilen durumu derinleştirmektedir. Bu durum Türkiye'nin angajmanlarını Türkiye ile hesaplaşma fırsatı olarak görülmesine neden olmuştur. Mısır ve İsrail ile gerginleşen ilişkiler bu ülkelerin Yunanistan ile hareket ederek Türkiye aleyhine hareket etmesine neden olmaktadır. AB ile Türkiye arasında son yıllarda anlaşmazlıkların sayısının artması Yunanistan'ın AB içerisinde Türkiye aleyhine kampanya yürütmesini hızlandırmıştır. Yunanistan bu nedenle AB'yi Türkiye'ye karşı bir baskı unsuru olarak kullanmaktadır. Son çeyrek yüzyılda daha aktif bir dış politika gerçekleştiren Türkiye'nin farklı ülkelerle anlaşmazlığa düşmesi normaldir. Bu anlaşmazlıkların Türkiye aleyhine bir arada bulunması ve Türkiye'yi taviz vermeye yönelik çabanın ise Türkiye tarafından dikkatle yönetilmesi gerekmektedir. Türkiye adına bölgedeki bir diğer tehdit ise Türkiye'nin eylemlerinin uluslararası basında bulunduğu karşılıklı sıklıdır. Türkiye'nin bu çabaları devam ederken kamu diplomasisi bağlamında karşı karşıya olduğu tehditlerde önemsenecek düzeydedir. The Economist dergisinin bazı kapaklarında Türkiye'nin imajına dair ciddi olumsuz mesajlar gözlemlenebilmektedir. Örneğin, 2013 Haziran sayısındaki kapağında Türkiye'nin demokratik bir ülke olmaktan uzaklaşıp sultanlığa dönüştüğüne dair bir başlık ve görsel kullanılmıştır. Recep Tayyip Erdoğan'ın Osmanlı sultanı şeklinde tasvir edilerek sunulmuştur. Aynı derginin 2023 Ocak sayısındaki kapağı da Türkiye'nin derin bir diktatörlüğe yöneldiğini iddia ederek kapağına taşımıştır. Bu ve bunun gibi benzer fazlasıyla örnek bulunabilmektedir. Türkiye'nin dış politikada inisiyatif alması sonucu sürekli olarak diktatörlük ve saldırgan bir milliyetçilik imajıyla tasvir edilmesi Türkiye adına dikkat edilmesi gereken durumlardan biridir. Türkiye'nin dış politika hamlelerinde imajının korunması gerekmektedir. Türkiye kendi haklarını talep ettiği için imajının zedelenmesini kabul etmemektedir. Bu bağlamda özellikle eylemlerinin uluslararası arenada görünürlük kazanması ve meşruluğunun gerekli kanallarla kitlelere ulaşması için çaba

göstermelidir. Dış politika hamleleri de doğru siyasal iletişim stratejileri kullanarak kitlelere ulaşılmalıdır. Aksi takdirde artan baskının Türkiye'ye taviz verme riski artacaktır. Türkiye adına bu metinde ele alınacak tehditlerden biri de Türkiye'nin kendini sürekli politikalarını savunuyor pozisyonda bulmasıdır. Türkiye kendi bölgesini ilgilendiren konular ile ilgili sonradan angajman kuran ülke olmanın dezavantajını yaşamaktadır. O yüzden süreçler uzamakta ve muhtemel tavizleri doğurmaktadır. Türkiye sahip olduğu coğrafyanın getirdiği kazanımlar konusunda daha dikkatli olmalı ve kendini sürekli savunur ve karşı çıkar pozisyonda bulmamalıdır. Politikalar üreten ve yaygınlaştıran ülke olmanın söylem üzerinde oluşturduğu avantajdan daha fazla yararlanmalıdır.

SONUÇ

Doğu Akdeniz'in son yıllarda artan önemi Türkiye adına çeşitli fırsatlar ve riskler barındırmaktadır. KKTC'nin siyasal statüsünün tanınması ve Doğu Akdeniz'deki kaynakların adilce dağılımının sağlanması için Türkiye dış politika araçlarını etkin olarak kullanmaktadır. Türkiye'nin son yıllarda uluslararası arenada aktif olarak var olma çabasının süreceği söylenebilmektedir. Bu bağlamda özellikle Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Adası anlaşmazlıklarında Türkiye'ye yönelik yukarıda ifade edilen tehditlerin kısa ve uzun vadede süreceği düşünülmektedir. Aynı şekilde Türkiye bu tehditlerle mücadele etmek ve belirlediği hedeflere ulaşmak için politikalarını sürdürmeye devam edecektir. Özellikle bölge ülkeleri ile olan ilişkilerin geliştirilmesi ve diyalog kanallarının kurulmasına yönelik çabanın artacağı ifade edilmesi mümkündür. Diplomatik kanallarla çözüm elde edilmemesi ve anlaşmazlıkların büyümesi durumunda ise Türkiye'nin inisiyatif alarak iddia ettiği haklarını korumaya çabalayacaktır. Bu halyle Türkiye'nin yakın tarihlerde sağladığı uluslararası angajmanlardaki serüvenleri Doğu Akdeniz ve Kıbrıs gündeminde de benzer formlarda karşılık bulacaktır.

KAYNAKÇA

- ▶ Altaş, M., Ekiz, A., Uslu, S. & Tosun, M. (2021). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Artık iki devletli çözümden başka Kıbrıs'ta çıkış yolu kalmamıştır. Anadolu Ajansı. Erişim adresi <https://www.aa.com.tr/tr/politika/cumhurbaşkanı-erdogan-artik-iki-devletli-cozumden-baska-kibrista-cikis-yolu-kalmamistir/2139933#:~:text=Erdo%20C4%9Fan%20%22Yunan%20ve%20Rum%20taraf%20B1n%20B1n,edersiniz%20ister%20etmezsiniz.%22%20dedi>
- ▶ Arslan, M., İ. (2020). 52 Yıldır Çözülemeyen Düğüm: Kıbrıs Meselesi. Anadolu Ajansı. Erişim adresi <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/52-yildir-cozulemeyen-dugum-kibris-meselesi/2014857>
- ▶ Bedir, U. (2021). Türkiye'de Düşünce Kuruluşlarının Dış Politika Bağlamında Kamu Diplomasisi İşlevleri, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi. (6), 7-35.
- ▶ Biresselioğlu, M. E. (2019). Clashing Interests in the Eastern Mediterranean. Insight Turkey, 21(4), 115-134.
- ▶ Eren, S. (2022). Kamu Diplomasisi Bağlamında Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi. 10(1), 128-152.
- ▶ Kalın, I. (2011). Soft Power and Public Diplomacy in Turkey. Perceptions: Journal of International Affairs. 16(3), 5-23.
- ▶ Kocabıyık, H. (2019). Değişen Diplomasi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye. Avrasya Etüdüleri, 55(1), 163-196.
- ▶ Koutsokosta, E. (2021, 25 Mayıs). Nikos Anastasiadis: Türkiye, Kıbrıs'ta İki Devletli Çözümde İsrail Ettiği Hiçbir Anlaşma Sağlanamaz. Euronews. Erişim adresi <https://tr.euronews.com/2021/05/25/nikos-anastasiadis-turkiye-k-br-s-ta-iki-devletli-cozumde-srar-ettikce-hicbir-anlasma-sagl>
- ▶ Rugh, W. A. (2011). Conclusion: Field Experiences and Best Practices. In The Practice of Public Diplomacy: Confronting Challenges Abroad (243-257). New York: Palgrave Macmillan US.

KIBRIS'IN İNGİLTERE TARAFINDAN İLHAKI VE ANADOLU'YA GÖÇ HAREKETİ (1914-1938)

Aslıhan ATABEK

ÖZET

Doğu Akdeniz'de stratejik ve jeopolitik önemi haiz Kıbrıs Adası tarih boyunca pek çok devletin mücadele sahnesi olmuştur. Kıbrıs Adası'nın 1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethiyle adada Müslüman-Türk egemenliği tesis edilmiş oldu. Adanın yönetimi 1878 yılında, 93 Harbi'nin ardından geçici olarak İngiltere'ye devredilmiş olsa da, ada 1914 yılına kadar hukuken Osmanlı toprağı olarak kaldı. I. Dünya Savaşı'nın başlamasını müteakip Osmanlı Devleti'nin savaşa dahil olmasıyla İngiltere Hükümeti de Kıbrıs Adası'nı tek taraflı olarak ilhak ederek adayı tamamen bir İngiliz mülkü haline getirdi. Adadaki Rumlar yönetimin tamamen İngilizlere geçişini Enosis hayallerini gerçekleştirmek için bir fırsat olarak gördüğünden memnuniyetle karşılamıştı. Tarihler 24 Temmuz 1923'ü gösterdiğinde Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla Kıbrıs Adası'nın resmen İngiliz toprağı olduğu kabul edildi. Adanın Müslüman-Türk ahalisi ise 1914 yılındaki ilhakin ardından özellikle de 1923 yılı sonrasında İngiliz yönetiminde yaşamayı ve Türk tabiiyetlerini kaybetmeyi reddederek Anadolu'ya göç etmeye başladı. Kıbrıslı Türklerin Anadolu'ya göçü 1938 yılına kadar yoğun olarak devam etse de Türk nüfusunun azalması adadaki Türk varlığının geleceğini tehlikeye sokacağından bu göç politikasına Türkiye Cumhuriyeti tarafından son verildi. Larnaka'daki Türk Konsolosluğu'nun bu tarihte göç için başvuru alımını durdurmasıyla Anadolu'ya göç hareketi de sona ermiş oldu.

GİRİŞ

Kıbrıs Adası, Akdeniz'in kuzeydoğusunda bulunan ve yüzölçümü bakımından Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Kıbrıs, ilkçağlardan itibaren pek çok milletin hakimiyeti altına girmiş, stratejik konumu sebebiyle Romalılar, Venedikliler Osmanlılar ve İngilizler gibi büyük güçlerin dikkatini çekmiştir. Konumu itibarıyla Akdeniz ticaretinde önemli bir noktada olan Kıbrıs, Suriye, Filistin ve Anadolu gibi bölgelere de yakınlığı sebebiyle hem ticari hem de siyasi açıdan tarih boyunca önemli bir yer olmuştur. Osmanlı Devleti ise 16. yüzyılın ikinci yarısında sınırları Avrupa'da Viyana önlerinden başlamak üzere; bugünkü Macaristan, Romanya ve Karadeniz'in kuzeyinden geçerek İran'a ulaşıyor; oradan Basra Körfezi'ne inerek Arap Yarımadasını, bütün Kuzey Afrika'yı kapsayacak şekilde uzanıyordu. Bu sınırlara göre, Akdeniz çevresinin dörtte üçü ile Orta ve Doğu Akdeniz'deki adalardan Girit ve Kıbrıs hariç olmak üzere hemen hepsine sahip bulunuyordu (Uçarol, 1978, s.11). Osmanlı Devleti'nin en güçlü devrini yaşadığı ve geniş sınırlara ulaştığı bu tarihlerde Kıbrıs Adası Venedik hakimiyeti altındaydı. Osmanlı Devleti için Kıbrıs, Akdeniz'deki hakimiyetin tamamlayıcısı olarak mutlaka

fethedilmeliydi. Ayrıca Venedikli korsanların Kıbrıs Adası civarından geçen Türk gemilerine verdiği hasar da oldukça ciddi boyuttaydı. Osmanlı Devleti'nin hem bu tehdidi ortadan kaldırmak hem de siyasi, askeri ve stratejik anlamda kendisi için önemli olan Kıbrıs'ı fethetmek için 1570 yılında başlattığı sefer 1571 yılında son olarak Mağusa'nın ele geçirilmesiyle tamamlanmıştır. Böylelikle Kıbrıs Adası tamamen Osmanlı hakimiyetine girmiş ve adanın 1878 yılında İngiltere'ye devredilmesine kadar 308 yıl boyunca bu hakimiyet devam etmiştir.

Ada halkı Venediklilerin sert yönetimi altında yaşadığından adanın Osmanlı tarafından fethini memnuniyetle karşılamış hatta fetih sırasında Osmanlı kuvvetlerine yardımcı olmuştur. Osmanlı yönetimi adanın hakimiyetini ele aldığı andan itibaren Venediklilerin aksine Kıbrıs ahalisine hoşgörüle yaklaşmış, Rumlara dini, ekonomik ve sosyal yönden pek çok hak tanımıştır. Adanın fethinin hemen ardından 9 Eylül 1571 tarihinde burada bir Beylerbeylik kurularak ada Osmanlı merkezine bağlanmıştır. Adada Osmanlı idari sistemi teşekkül edilmiş, adanın Türkleştirilmesi için Anado-

lu'dan Müslüman Türkler bu bölgeye göç ettirilerek iskân edilmiştir. Anadolu'dan adaya yapılan bu göçler 18. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir. Osmanlı idaresinin adada idari, ekonomik ve sosyal yönden sağlam temellere dayalı bir yapı oluşturması zaman içerisinde Hıristiyan halkın Türk yönetimine daha da bağlanmasını sağlamıştır. Ancak adadaki Osmanlı hakimiyeti 19. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla sarsılmaya başlamıştır. Ada içerisinde Osmanlı Devleti'ne yönelik tepki ve olaylar meydana gelmeye başlamış, özellikle 1821 Mora İsyanı adadaki huzurun da bozulmasına neden olmuştur. Kıbrıs'taki bu hareketlenmenin öncüsü Mora'da da olduğu gibi Ortodoks Kilisesi olmuştur. Kıbrıs Ortodoks Kilisesi, Megali İdea'yı gerçekleştirebilmek için Kıbrıslı Rumları Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtmıştır. Mora İsyanı'nın yaşandığı bu zamanlarda Kıbrıs'ta yaşanan olayların müsebbipleri ve Başpiskoposun yakalanmasıyla bir süre daha sular durulmuştur.

1831 tarihine gelindiğinde Babiali tarafından Kıbrıs'taki Hıristiyanlara Yunan uyruğuna geçme hakkı tanınması Kıbrıs'ın geleceği için önemli bir gelişmeydi. Bu gelişme yaklaşık iki sene sonra Karpaz Yarımadası'nda bir papazın Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi için çıkardığı bir isyanı da beraberinde getirmişti. Bu dönemde de Kıbrıslı Rumlar arasında yayılan ilhak fikri II. Mahmud döneminde yapılan ıslahatlar, vergi düzenlemeleri ve mahalli meclislerin kurulması dolayısıyla halkın yönetime katılması gibi girişimler ile adada olumlu bir havanın esmeye başlaması sonucunda bir süre daha bastırıldı ve 1878 yılına kadar olan süreçte adada huzurun hâkim olduğu bir tablo meydana geldi. Ancak 19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu müşkül durum, dünyadaki siyasi gelişmeler şüphesiz Kıbrıs Adası'nda da yakından etkilemişti. Özellikle Akdeniz politikasında Kıbrıs'ı adeta mihenk taşı gibi gören İngiltere 19. yüzyılın başlarından itibaren Kıbrıs Adası'nı hakimiyet altına almak istemiş ve aradığı fırsatı tam da Osmanlı Devleti'nin oldukça zayıfladığı ve büyük bir yenilgiyle çıktığı 93 Harbi sonrasında bulmuştu. Nitekim Rusya karşısında Osmanlı Devleti'ne destek olma vaadi veren İngiltere, Osmanlı Devleti'ni ikna ederek Kıbrıs yönetimini ele geçirmişti. Bu tarihten itibaren Kıbrıs Adası'nda 308 yıl boyunca süren Osmanlı hakimiyeti fiilen sona ermiş oldu.

İngiltere'nin Akdeniz Politikasında Kıbrıs'ın Önemi ve Ada'nın İngiltere'ye Devri

İngiltere'nin Akdeniz ticaretine ilgisi 17. yüzyılda başlamış ve önce 1704 yılında Cebelitarık Boğazı'nı ve ardından 1800'de Malta'yı ele geçirerek Akdeniz'e yerleşmişti. 18. yüzyılın başlarında büyük bir sömürge imparatorluğu haline gelen ve Akdeniz'e kesin olarak yerleşmeyi hedef haline getiren İngiltere bu tarihlerde bölgenin ticari ve siyasi gelişmeleriyle yakından ilgilenmeye başlamıştır. İngiltere'nin en önemli sömürge toprağı ve vazgeçilmez ticaret noktası olan Hindistan ile arasındaki güvenlik yolu da şüphesiz Akdeniz ve Ön Asya hakimiyeti ile kurulabilirdi. Fransızların Süveyş Kanalı'nı açma girişimleri karşısında rahatsız olan İngiltere, Süveyş Kanalı'nın açılması halinde Akdeniz'in bir kapısı olacak olan Aden'i 1839 yılında tedbiren zapt etti. Böylece İngiltere, 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Akdeniz'in kilit noktaları olan Cebelitarık, Malta, Yedi Ada ve Aden'e yerleşmiş bulunuyordu (Uçarol, 1978, s.32). Süveyş Kanalı'nın 1869 yılında açılmasıyla bölgede İngiliz deniz trafiğı artmıştı. Buna mukabil Asya kıtasındaki topraklarını genişletme politikasını sürdüren Rusya'nın Akdeniz-Süveyş-Kızıldeniz hattında ciddi tehlike yaratabileceğı, İngiliz sömürgesi olan Hindistan'a coğrafi olarak yakınlığı ve Osmanlı Devleti üzerindeki baskılarını artırması İngiltere'nin Akdeniz ve Asya'daki hakimiyeti için tehlike arz ediyordu. İngiltere, Akdeniz'deki Rus varlığını ortadan kaldırmak için Doğu Akdeniz bölgesine hâkim olan Osmanlı Devleti ile siyasi olarak yakınlaşma politikası izlemeye başladı. Bununla birlikte Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla Malta, Yedi Ada gibi bölgeler İngiltere için önemini kaybetmeye başlayınca, İngiltere yönünü Süveyş Kanalı ve çevresine çevirmişti. Fransa'nın Sedan Savaşı'ndaki yenilgisini de fırsat bilen İngiltere, Mısır üzerinde özellikle mali alanda etkisini arttırmaya başlamıştı. Ancak İngiltere'nin Akdeniz'e hâkim olabilmesi için yalnızca Süveyş ve Cebelitarık'a sahip olması yeterli değildi.

İngiltere Akdeniz'deki hakimiyetini ve güvenliğini sağlayabilmek için yeni limanlar ve üslere ihtiyaç duyuyordu. Bu sebeple 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde İngiltere Akdeniz güvenliğini sağlayabilmek için geçici üsler formülüne ağırlık vermeye başladı. Bu geçici üsl formülü için kendisine güçlük çıkarmayacak yarımadalar ve adaları seçmeliydi. İşte bu formülün

Akdeniz'deki bir uygulaması da Kıbrıs Adası üzerinde oldu (Uçarol, 1878, s.33). İngiltere'nin Akdeniz'de Kıbrıs Adası'na öncelik vermesindeki en önemli sebep ise adanın İngiltere için önemli olan Mısır topraklarının kontrol edilebileceği stratejik bir noktada bulunmasıydı. Bununla birlikte özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrası Rusya'nın güneye inme politikasını gerçekleştirme ihtimali İngiltere'yi hızlandırmıştı. İngiltere, Doğu Akdeniz ve Ön Asya'daki çıkarlarını koruyabilmek ve Rusya'nın yeni bir saldırısını ve yayılmasını önlemenin ancak, bölgede bulundurabileceği askeri kuvvetlerle mümkün olabileceği düşüncesindeydi. Fakat, en yakın İngiliz üssü Malta'da bulunuyordu. Bu bakımdan, Doğu Akdeniz'de birçok amaç ile kullanılabileceği Kıbrıs Adası, İngiltere için en ideal üs niteliğindediydi. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması halinde, en yakında olmak avantajını da sağlayabilirdi (Uçarol, 1878, s.36). İngiltere tüm bu siyasi sebeplerin yanı sıra Doğu yolu üzerinde, İngiliz mallarını depolamak için depo vazifesi görece kadar yeterli derecede coğrafi genişliği haiz, askeri birliklerini besleyecek barındırabilecek bir arazi ihtiyacı içindeydi. Bu ihtiyaçlar göz önüne alındığında Kıbrıs, Girit, İskenderiye ve İskenderun hem ticari açıdan hem de iyi birer liman olma özelliği taşıdıklarından işgal edilmesi en uygun bölgeler olarak görülmüştü (Zia, 1975, s.16).

Tarihler 24 Nisan 1877 yılını gösterdiğinde Rumi takvimde 1293 yılına rastlaması sebebiyle 93 Harbi olarak da bilinen Osmanlı-Rus Harbi başlamıştı. Savaşın başlangıcında tüm Avrupalı devletler gibi İngiltere de yalnızca boğazlarda kendi çıkarlarını tehdit edecek bir durumun ortaya çıkmaması şartıyla tarafsızlığını ilan etmişti. Osmanlı Devleti Rumeli Cephesinde Plevne'de Gazi Osman Paşa'nın ve Doğu Anadolu'da Gazi Muhtar Paşa'nın elde ettiği başarılar ve büyük direnişlere rağmen Ruslar karşısında fazla tutunamadı. Osmanlı Devleti'nin büyük yenilgisiyle sonuçlanan savaş sonrasında Ruslar Batı'da Edirne'ye kadar, Doğu'da ise Erzurum'a kadar ilerlediler. Rusya karşısında daha fazla direnemeyeceğini anlayan Türk komutanlarca Rusya'ya mütareke teklifinde bulunulsa da Rusya bu teklifi reddederek harekâtına devam etti. Bu durum İstanbul'da büyük bir panik havası yarattı. Tüm bu gelişmeler neticesinde II. Abdülhamid doğrudan Rus Çarına başvurarak mütareke talebinde bulundu. Ruslar ise 22 Ocak 1877'de Edirne'yi zapt etmiş ve Yeşilköy'e doğru ilerlemeye devam etmişti. Nihayet

Osmanlı temsilcileri ve Rus Başkomutanı Grandük Nikola arasında 31 Ocak 1878 günü mütareke imzalanmıştı. Bulgaristan, Karadağ ve Romanya topraklarındaki Osmanlı hakimiyeti aleyhinde hükümler ihtiva eden ve Rusya'ya savaş tazminatı verilmesini içeren mütarekenin imzalandığı tarihlerde İngiltere yönetimi de Kıbrıs Adası'nı ele geçirme konusunda karara varmıştı. Bulunduğu yer ve bölge itibarıyla Kıbrıs, Britanya'nın tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumdaydı. Çünkü Kıbrıs, Süveyş Kanalı'ndan Hindistan'a uzanan önemli bir deniz yolu üzerindeydi. Ayrıca, İstanbul ve Çanakkale Boğazı'na yakın olması, adanın Britanya için Atlantik'ten, Hint Okyanusu'na uzanan önemli bir istasyon olmasına neden olmuştur. Kıbrıs'ın Büyük Britanya'nın nezdinde çok büyük stratejik, askeri, iktisadi ve ticari değeri olduğu aşikardı. Kıbrıs, stratejik yönden Suriye'nin kuzeybatı köşesinde bulunması itibarıyla Mısır, Suriye ve Küçük Asya'nın anahtarı sayılabılırdi (Zia, 1975, s.21).

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan mütareke Rusya'nın Avrupa kuvvetler dengesinde üstünlük sağlamasına neden olmuştu. Ayrıca Rusların İstanbul'a doğru ilerleyişi Boğazları tehlikeye düşüreceklerinden Avrupa devletlerinin ve özellikle İngiltere'nin endişe etmesine neden oldu. Savaşın başlangıcında tarafsızlığını ilan eden İngiltere, Rusların İstanbul'a hâkim olmasından çekindiğinden gelişmelere müdahale etme kararı aldı. Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki savaşı resmen bitiren Ayastefanos Antlaşması ise 3 Mart 1878 tarihinde imzalanmıştı. Bu antlaşmayla beraber Rusya'nın Panslavizm politikası zafer kazanmış ve Rusya Balkanlara tamamen yerleşmişti. Ayrıca Rusya'nın Anadolu'da ele geçirdiği topraklar nedeniyle Karadeniz artık bir Rus gölü haline geliyordu. Aynı zamanda İstanbul ve Boğazların da Rus tehlikesi altına girmesi üzerine İngiltere antlaşma şartlarının milletlerarası bir kongrede incelenmesini talep etti (Zia, 1975, s.29). Nitekim Berlin Konferansı'na giden süreçte Osmanlı Devleti İngiltere'den beklediği yardımı alabileceği kanaatindeydi. İngiltere ise Kıbrıs'ı ele geçirmek için arağı fırsatı bulmuş, adanın kendilerine verilmesi şartıyla Berlin Konferansı'nda Osmanlı Devleti'ne yardımcı olacaklarını taahhüt etmişti. İki devlet arasındaki ilk ittifak görüşmesi 25 Mayıs'ta İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Henry Layard ile Sultan II. Abdülhamid arasında gerçekleşti. Görüşmede Büyükelçi, adanın kendilerine geçici bir üs olarak ve-

rilmesini ve böylece olası bir Rus saldırısı karşısında iki devletin savunma ittifakı yapmasını teklif etmişti. İngiliz Büyükelçisi ile Sadrazam Sadık Paşa ve Hariciye Nazırı Saffet Paşa arasında yapılan ikinci görüşmede II. Abdülhamid tarafından da uygun bulunan bir anlaşma taslağı hazırlandı. Padişah, anlaşmanın imzalanmasından önce ileri gelen devlet adamlarıyla fikir teatisinde bulunmuştu. Görüşmeler neticesinde Kıbrıs'ın geçici olarak İngiltere'ye verilmesini uygun gören taslak metin Meclis-i Vükela'da da görüşüldükten sonra meclisin kararı ve padişahın onayı ile Sadık Paşa ve Saffet Paşa tarafından imzalanmıştır. Nihayetinde 4 Haziran 1878 günü Osmanlı-İngiliz ittifak anlaşması Türkiye saatiyle akşam dokuzda Hariciye Nazırı Saffet Paşa ve Büyükelçi Henry Layard arasında imzalandı. Yıldız Sarayı'nda gizlice imzalanan iki maddelik Kıbrıs Konvansiyonu şöyleydi:

- 1- Rusya Devleti, Batum, Ardahan, Kars veya zikredilen yerlerden birini elinde tutup da ileride, her ne vakit olursa olsun, kat'î bir sulh muahedesi ile tâyin olunan Asya memalik-i şahanesinde bir kısmını zabt ve istilâya girişecek olursa, o takdirde İngiltere Devleti, zikredilen memleketleri silâh ile muhafaza ve müdafaa etmek üzere Saltanat-ı Seniye ile birleşmeyi taahhüt eder. Buna mukabil Zat-i Padişahî dahi Anadolu kıtasında bulunan Hıristiyan ve sair tebaanın iyi idare ve korunmaları hakkında ileride devletler arasında sonradan kararlaştırılacak olan lüzumlu ıslahatı yapacağını, İngiltere Devleti'ne vaad eder ve adı geçen devleti (İngiltere'yi) kendi taahhütlerini yerine getirebilmesinde lüzumlu vasıtaları temin edebilecek bir hale koymak için Kıbrıs adasını tahsis ve asker ikamesiyle idare etmesine muvafakat eyler.
- 2- İşbu mukavelenâme tasdik olunacak ve tasdiknameleri dahi bir ay zarfında, mümkün olduğu takdirde daha önce teati edilecektir.

Tasdikan lilmakal taraflar işbu mukaveleyi imza ve temhir etmişlerdir (Zia, 1975, s.39).

İngiltere bu anlaşma ile istediğini elde etmiş, Kıbrıs Adası'nı ele geçirerek Doğu Akdeniz'deki hakimiyetini sağlamayı başarmıştı. Her ne kadar anlaşma metni adanın geçici olarak İngiltere'ye devredildiğini içerse de bu geçici işgal aslında Kıbrıs Adası'nın fiilen Osmanlı egemenliğinden kopması anlamına geliyordu.

Nitekim bu işgal geçici olmayacak ve ada bir daha Türk egemenliğine geri dönemeyecekti (Uçarol, 1878, s.67). Anlaşmanın ikinci madde gereğince bir ay içerisinde onaylanması gerekmektedir. Osmanlı Hükümeti anlaşma şartlarını genişletmek için uğraşırken İngiltere ise onay alabilmek için acele ediyordu. Bu doğrultuda Layard, Padişah fermanının yayınlanmasında bir gecikme olabileceğinden Saffet Paşa'dan adanın kendilerine devrini gösterecek bir mazbata istemişti. Bununla birlikte fazla zamanı olmayan Layard, Saffet Paşa'nın Padişah fermanında yer almasını istediği 6 maddeyi de kabul etti. İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan 4 Haziran 1878 tarihli anlaşmaya ek olarak 1 Temmuz 1878'de yeni bir ek anlaşma daha imzalanmıştı. Anlaşmanın maddeleri şöyle idi:

“Kıbrıs Adasının idaresi ve asker yerleştirilmesiyle ilgili aşağıdaki şartlara, İngiltere'nin muvafakat ettiği, akid taraflar arasında kararlaştırılmıştır.

- (1) Ada'da halen olduğu gibi bir Şer'î Mahkeme kurulacak ve bu mahkeme Ada'nın Müslüman halkına ait işlerde, yalnız şer'î işlere bakmaya devam edecek.
- (2) Camilere, İslâm mezarlıklarına, okullarına ve Adada bulunan diğer İslâm dini kurumlarına ait taşınır ve taşınmaz malları, İngiltere Hükümeti tarafından tayin edilecek bir memur ile idare etmek üzere, Evkaf Nezareti tarafından Adanın Müslüman halkından bir memur tayin edilecektir.
- (3) İngiltere Devleti, idare masrafları çıkarıldıktan sonra, gelir fazlasını her yıl Babî'li'ye ödeyecek ve bu gelir fazlası son beş yıllık 22.936 kese olarak kabul edilen ortalama gelir üzerine hesap edilecektir. Ve bu gelir fazlası sonradan da usulüne uygun olarak tahkik edilecek ve bunun toplamından, son beş yılda devlete ve Padişaha ait taşınmaz malların satılmasından ve iltizama verilmesinden toplanan para hariç tutulacaktır.
- (4) Babî'li, Kıbrıs'ta bulunan devlete ve Padişaha ait taşınmaz malları serbestçe satabilecek veya iltizama verebilecek ve bunlardan toplanan para 3. maddede sözü edilen Ada gelirlerine dahil sayılmayacaktır.
- (5) İngiltere Devleti, bayındırlık işleri ve diğer

amme hizmetleri için gerekli toprağı ve ekilmiş toprağı uygun bedelle almak için, memurlarına gereken yetkiyi verebilecektir.

- (6) Rusya, Kars'ı ve son savaşta Ermenistan'da işgal etmiş olduğu diğer yerleri Osmanlı Devleti'ne geri verdiği takdirde, Kıbrıs Adası İngiltere tarafından boşaltılacak ve 4 Haziran 1878 tarihli sözleşmenin hükmü kalmayacaktır.

İşbu sözleşme bin sekiz yüz yetmiş yetmiş sekiz yılının temmuzunun birinci (1 Temmuz 1878) günü İstanbul'da düzenlenmiştir" (Uçarol, 1878, s.70-71).

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki bu anlaşmanın resmen geçerli olması için padişah tarafından onaylanması gereken emr-i ali İngilizlerin baskıları neticesinde 7 Temmuz'da onaylanmıştı. Bu ferman İngiltere'ye Kıbrıs'a asker çıkarma ve adanın idaresini üstlenme yetkisi veriyordu. Fermanın 11 Temmuz 1878 günü Kıbrıs Valisine ulaştırılmasının ardından 12 Temmuz 1878 günü Lord John Hay, Mağusa'ya bir İngiliz birliği çıkardı. Bunun için herhangi bir tepkiyle karşılaşmamak adına Türk erkeklerin namazda olduğu cuma günü saat 11.30 tercih edilmişti. Kıbrıs'ın İngilizlere devir teslimi aynı gün Lefkoşa meydanında Türk ve İngiliz yetkililerinin iştiraki ile gerçekleşti. İngiliz bayrağının, Türk bayrağının yanında göndere çekilmesiyle Kıbrıs Adası'nda 12 Temmuz 1878 tarihinde İngiliz idaresi başlamış oldu. Devir teslim töreni esnasında Kıbrıs'ın Türk ahali tarafından herhangi bir mukavemet görülmedi. Nitekim bu gelişme Kıbrıs Türkleri arasında da bekleniyordu. Ancak yalnızca Limasol'da Belediye Meclisi İngiliz iş birliğine karşı gelmiş ve ahali İngilizleri hoşnutlukla karşılamamıştı (Zia, 1975, s.79). İngiltere bu tarih itibarıyla Kıbrıs'ta bir Yüksek Komiserlik kurmuş ve Sir Grant Wolseley bu göreve tayin edilmişti. Yüksek Komiser 22 Temmuz 1878 Kıbrıs'ta görevini resmen icra etmeye başlamıştı.

İngiltere'nin Kıbrıs Adası'nı İlhakı

Birinci Dünya Savaşı, Fransız İhtilali ve sonrasında süregelen ihtilal savaşlarının meydana getirdiği gelişmelerin bir sonucu olarak gerçekleşmişti. Özellikle Fransız İhtilali'nin meydana getirdiği milliyetçilik akımı, yeni fikirlerle beraber ortaya çıkan siyasi ve sosyal müesseseler hem devletlerin hem de milletlerin kaderine yeni bir yön vermişti (Armaoğlu, 2014, s.94). Tüm bu gelişmeler sonrasında savaşın ateşlenmesi

Avusturya-Macaristan veliahdı Arşidük François Ferdinand'ın Saraybosna'da bir Sırp tarafından 28 Haziran 1914 tarihinde öldürülmesiyle gerçekleşti. Avusturya'nın Sırbistan'a savaş ilan etmesinin ardından Rusya Sırbistan'ın, Almanya ise Avusturya'nın yanında yer alınca savaş bir hafta içerisinde tüm dünyayı sardı. Savaşın başlangıcında İngiltere ise yaşananların diplomatik yollarla çözülebilmesi için bir konferans toplanması teşebbüsünde bulunsa da Almanya'nın bu teklife karşı çıkmasıyla sonuçsuz kaldı. 31 Ağustos'ta Almanya, verdiği ultiyatomu reddeden Rusya'ya karşı savaş açmıştı. Almanya'nın Rusya üzerine bir an önce yürüyebilmek için Belçika'dan geçiş izni istemesi İngilizleri rahatsız etmiş ve bu teklifin reddi üzerine Almanya'nın 4 Ağustos'ta Belçika'ya savaş ilan ettiği aynı gün İngiltere de Almanya'ya karşı savaş ilan etmişti. Osmanlı Devleti ise bu tarihlerde Balkan Savaşları'nda aldığı yaraları sarmaya çalışıyordu. Bir yandan ordu ve donanmanın ıslahı için uğraşan Osmanlı yönetimi bir yandan da ittifak arayışlarına girişmişti. Avusturya'nın Balkan politikaları ve Bosna Hersek'i ilhak etmesi Osmanlı Devleti'nin Üçlü İttifak'a antipati duymasına ve ittifak arayışlarında ilk olarak İngiltere'ye başvurmasına sebep olmuştu. Maliye Nazırı Cavit Bey aracılığıyla Ekim 1911'de İngiltere Bahriye bakanı Winston Churchill'e gönderilen bir mektupla ittifak talebinde bulunulmuşsa da İngiltere tarafından olumsuz bir dönüş yapılmıştı.

İngiltere'den sonra ittifak için Bulgaristan'ın kapısını çalan Osmanlı Devleti buradan da eli boş dönmüş ve son olarak Fransa'ya ittifak talebinde bulunmuştu. Ancak Rusya'nın böyle bir ittifaka razı olmaması Fransa'nın da bu teklifi reddetmesine neden oldu. Osmanlı Devleti'nin tüm çabalarının sonuçsuz kalması nihayetinde Almanya ile siyasi yakınlaşmayı da beraberinde getirmişti. Nitekim kabinede yer alan ve Alman ittifakına taraftar olanların başında Sadrazam Sait Halim Paşa, Harbiye Nazırı Enver Paşa, Dahiliye Nazırı Talat Bey ve Meclis Reisi Halil Bey geliyordu. Üçlü İttifak Bloğuna katılma teklifi ise ilk olarak Avusturya'dan gelmişti ve bu teklif üzerine 22 Temmuz'da ittifak için Almanya'ya başvurulmasının ardından II. Wilhelm'in isteği üzerine Almanya, Osmanlı Devleti ile ittifak görüşmelerine başlamıştı (Armaoğlu, 2014, s.102-103). Görüşmeler sonrasında 2 Ağustos 1914 tarihinde Türk-Alman ittifakı imzalandı. Ancak savaşa hemen dahil olmak istemeyen Osmanlı Devleti tarafsızlığını

ilan etmişti. Ancak İngilizlerin takibine uğrayan ve 10 Ağustos'ta Çanakkale'ye sığınan Goeben ve Braslau isimli Alman gemilerine Türk bayrağı çekilmiş, sonrasında bu gemilere Yavuz ve Midilli adı verilmişti. Almanya ise Osmanlı Devleti'ni savaşa girmesi için ikna uğraşıyordu. Almanların baskıları ve başta Harbiye Nazırı Enver Paşa olmak üzere bazı kabine üyelerinin de görüşleri doğrultusunda miralay Souchon aldığı emir üzerine Osmanlı donanmasını 29-30 Ekim 1914 gecesi Karadeniz'e çıkarmıştı. Osmanlı donanmasının Rusya'nın Odesa ve Sivastopol Limanlarını bombalamasıyla Osmanlı Devleti resmen savaşa girmiş oldu. Bu gelişmenin ardından İngiltere, Fransa ve Rusya'da Osmanlı'ya savaş ilan etti.

Birinci Dünya Savaşı'nın henüz başında Kıbrıs Adası'ndaki İngiliz yönetimi de nasıl bir politika izleyeceklerini tartışmaya başlamıştı. Daha Balkan Savaşları'nın sürdüğü yıllarda Kıbrıs'taki bazı Rumlar Yunanistan'ın yanında savaşmak için adadan ayrılıyordu. İngiliz yetkililer ise bu tarihlerde adanın tarafsız kalması gerektiği inancıyla Türklere karşı olan düşmanca tavırları da engellemeye çalışıyordu. Kıbrıs Adası'nın yönetimi her ne kadar 1878 yılında İngilizlere devredilmişse de ada hukuken hala Osmanlı toprağı idi. Buna rağmen İngiltere adayı tamamen kendilerine bağlamak için fırsat kolluyordu ve aradıkları bu fırsatı da Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle bulmuştu. Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinden önce henüz 12 Ağustos tarihinde Kıbrıs Yüksek Komiserliği ile İngiliz Sömürgeler Bakanlığı arasında savaşa yönelik alınacak tedbirlere ilişkin bazı hazırlıklar yapılmaya başlanmıştı. Kıbrıs Yüksek Komiserliği bu tarihte adanın Osmanlı toprağı olduğunu ileri sürerek tarafsız kalınması yönünde görüş beyan etmişti. Bu sırada Rumlar ise adanın Yunanistan'a bağlanmasına yönelik taleplerini İyonya Adaları'nın Yunanistan'a verilmesinin 50. Yıl dönümü münasebetiyle Yüksek Komiserliğe gönderdikleri bir mektupla iletliyordu. İngiliz yöneticiler ise bu bir talebin ancak Türkler tarafından da kabul edilmesiyle gerçekleşebileceğini vurguluyordu. Kıbrıs'taki İngiliz idaresi Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı sıralarda Kıbrıs'ın tarafsızlığını savunsa da Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa girmesinin ardından bu karardan vazgeçti. Nitekim İngiltere Hükümeti'nin Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiği 5 Kasım 1914 günü yayımlanan bir Krallık Konseyi Emri ile Kıbrıs Adası'nın tek taraflı olarak ilhak edildiğini ilan etti.

İngiltere'nin ilhak kararıyla beraber adanın İngiltere'ye geçici olarak devrini öngören 4 Haziran 1878 tarihli Kıbrıs Konvansiyonu ve 1 Temmuz 1878 tarihli ek anlaşma da feshedildi. Böylece ilhak kararıyla Kıbrıs tamamen İngiltere Kralı'nın mülkü haline geliyordu. Kıbrıs Türkleri ise bu tarihlerde Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye sipariş verdiği gemiler için bağış toplamaktaydı. Nitekim ağustos ayında parası peşin ödenen bu Osmanlı gemilerine İngilizlerin el koyması Kıbrıs Türkleri arasında da tepkiye neden olmuştu. Kıbrıs Yüksek Komiserliği ise bu gelişmelerin ardından adadaki en yetkili Türk temsilcisi olan Evkaf Müdürü ve Yasama Meclisi üyesi Musa İrfan Bey'e bir mektup göndererek olayın gerekçelerini açıklamak suretiyle halkı yatıştırmaya çalışmıştı. Yüksek Komiser Hamilton Goold-Adams mektupta, Kıbrıs Müslüman ahalisi ile İngiliz Yönetimi arasındaki dostluğun zedelenmesinden duydukları endişeyi dile getiriyordu. Musa İrfan Bey ise tepkilerin İngiliz düşmanlığından değil, İngiltere'nin Osmanlı'ya umulan yardımı yapmamasından kaynaklandığını beyan ediyordu. Ancak Yüksek Komiserlik ile Sömürgeler Bakanı Lewis Harcourt arasındaki gizli bir yazıda adadaki yerel basının Kıbrıs Türklerini İngilizlere karşı kışkırttığını ve bazı Türk polislerin İngiliz yöneticilere karşı saygısızca davrandığından bahsediliyordu. Ayrıca Hamilton aynı yazıda İrfan Bey önderliğindeki Eski Türkiye Partisi ve Genç Türk Partisi'nin Almanlar tarafından desteklendiğini ileri sürmekteydi.

İngilizlerin adayı ilhak etme düşüncesi daha ağustos ayında ilgili bakanlıklar arasında görüşülmeye başlamıştı. Yüksek Komiserlik, Osmanlı Devleti Almanların yanında savaşa girdiği takdirde adayı ilhak etmek için kendilerine hak doğacağı kanaatindeydi. Yüksek Komiserliğin bu konuda Londra'dan beklediği direktif 28 ve 29 Ekim tarihlerinde Sömürgeler Bakanlığı tarafından gönderilmişti. Söz konusu direktiflerle Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhak edileceği kararı kesinleşmişti (Gazioğlu, 1996, s.130-131). Kıbrıs'ın ilhak kararı ilan edilmeden önce Yüksek Komiserlik adadaki Başkadı, Müftü ve Musa İrfan Bey ile bir toplantı yaparak ilhak bildirisini dinletmiş ve gerekçelerini açıklamıştır. İngilizler adanın kendileri tarafından ilhak edildiği takdirde yerli halkın İstanbul entrikalarından kurtulacağını ifade ediyordu. Aynı toplantıda İngiliz yöneticiler tarafından Kıbrıs Türklerinin dini yaşantılarına ve evkaf hizmetlerine o gün olduğu gibi saygı duyacaklarına dair güvence vermişti. İngiltere'nin ilhak beyanname-

sinde şöyle denilmektedir:

- 1- Yukarıda belirtilen tarihten itibaren Kıbrıs adası ilhak edilecek ve Majestelerinin mülkünün bir parçası haline gelecektir.
- 2- Bu kararname, kralın imzası ile Kıbrıs kumandanının ve Yüksek Komiserin mührünü taşıyan direktiflerin (yönergelerin) ve adada yayınlanan veya ilân edilen bütün kanunların mer'iyette (yürürlükte) kalanlarına mâni olmayacaktır.
- 3- Majeste Kral bu kararnameyi gelecekte feshetmek, değiştirmek ve ona ekler yapmak hakkına sahiptir.
- 4- Bu kararname, 1914 Kabinesinin 'Kıbrıs'ı ilhak kararı' adını taşıyacaktı (Gazioğlu, 1997, s.46).

Kıbrıs Adası'nın ilhakını bildiren bu Kraliyet Kararnamesi ile Kıbrıs artık yeni bir statüye kavuşmuştu. Türkiye ise bu tek yanlı ilhakı Lozan Barış Antlaşması'na kadar tanımayacaktı. Kıbrıs Adası sakinlerinin geleceğini tayin edecek bir diğer önemli gelişme ise ada halkının tabiiyetine ilişkin yayımlanan 27 Kasım 1914 tarihli Kraliyet Emirnamesidir. Buna göre ilhak sonrasında şu sınıflamaya girenler artık İngiliz uyruğu kabul edilecekti:

- a) Osmanlı tebaası olup da halen Kıbrıs'ta oturan veya 5 Kasım 1914'te gerçekten Kıbrıs'ta olanlar.
- b) Osmanlı tebaası olup da halen Kıbrıs'ta oturan, fakat tahsil veya geçici bir başka nedenle adada bulunmayanlar. Osmanlı tebaası kalmaya karar vermemiş ve bu karardan itibaren iki ay içerisinde Kıbrıs'ı terk etmiş olanlar yukarıdaki koşuldan istisna edilir.
- c) Osmanlı tebaası olup da 5 Kasım 1914'te Kıbrıs'ta bulunan fakat halen adada oturmayan lâkin halihazır savaşın (Birinci Dünya Savaşı) bitiminden itibaren iki yıl içerisinde Yüksek Komiserlere müracaat edip de gerekli formaliteyi hazırlayanlar ve sadakat yemini verenler (Gazioğlu, 1997, s.47).

Kıbrıs'ın ilhakının ardından yayımlanan bu emirname sonrasında İngiliz tabiiyetini kabul etmek istemeyen Kıbrıslı Türkler Türkiye'ye göç etme kararı almıştı. Adanın hakim diğer unsuru Rumlar arasında ise bu statü değişikliği memnuniyetle karşılandı. İngiltere'nin daha önce İyonya Adaları'nı olduğu gibi Kıbrıs'ı

da Yunanistan'a bırakacağına inanan Rumlar Enosis hedefine yaklaştıklarını düşünüyordu. İngilizlerin adayı ilhakının ardından Enosis ümitleri yeniden yeşeren Rumlar Türkleri tahrik edici kutlamalar yapmaktaydı. Eleftheria Gazetesi'nde Venizelos'un Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasının yakın bir zamanda gerçekleşeceğine yönelik görüşlerinin yer alması bunun en önemli göstergelerindendir. Bununla birlikte hem Rumların hem de Yunanistan'daki yetkililerin Enosis taraftarı söylemleri adadaki Türkleri endişeye sürüklüyordu. Kadı Efendi, Müftü, Evkaf murahhası İrfan Bey, Kavanin Meclisi üyesi ve Vatan Gazetesi sahibi Mehmet Şevki Bey Türk halkı adına imzaladıkları bir mektupla bu endişelerini İngiliz Yüksek Komiserine bildirmiş ve Enosis'e karşı garanti talep etmişti (İsmail, 2000, s.17). Rumlar, adanın İngiltere'ye ilhakını beyan eden Kraliyet Emirnamesi hükümlerinde İngiliz Kralı'nın değişiklik yapabilmesine olanak veren 3. maddeyle dayanarak Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılması yönünde taleplerinde ısrarcı olmaya devam ediyordu. Nitekim, Başpiskopos ve Yürütme Meclisi Rum üyeleri tarafından imzalanan ve Kıbrıs'ın İngiliz topraklarına katılmasını Kilise ve Kıbrıs Rumlarının memnuniyetle karşıladıklarını bildiren bir muhtıra Yüksek Komiserlere sunulmuştu. Yüksek Komiser Adanın Yunanistan'a bırakılması konusunda herhangi bir görüş bildirmese de kendisi adına düzenlenen veda partisinde Rumların bu taleplerinde haklı olduklarını dile getirmiştir.

Kıbrıslı Rumların İngiliz yönetimini sevinçle karşılamasına mukabil Kıbrıslı Türkler anavatanlarından ayrılmanın acısını yaşamışlardır. İngilizlerin yayımladığı vatandaşlık emirnamesi ardından Türkiye'ye büyük göçler vuku bulmuştur. 5 Kasım 1914 günü yapılan ilhak ilanının ertesi günü Kıbrıs Türkleri adına bir heyet, Yüksek Komiserliği ziyaret ederek idare değişikliğini kabul ve İngiliz Kralı'na itaat ettiklerini bildirmiştir. 20 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs Türk toplumunun ileri gelenleri Yüksek Komiser aracılığıyla İngiliz Sömürgeler bakanı Lewis Harcourt'a gönderdikleri mektupla görüş, istek ve önerilerini sunmuşlardır. Mektupta özellikle Rumların Enosis söylemlerinin Kıbrıs Türklerini endişeye sevk ettiğinden bahsetmişlerdir. Bununla birlikte ilhak kararını sevinçle karşıladıklarını da Sömürgeler Bakanı'na bildirmişlerdir (Gazioğlu, 1997, s.48). Adanın İngilizler tarafından ilhakı sonrası bu gelişmenin uluslararası camiaya nasıl yansıldığını öğrenmek isteyen Osmanlı Devleti Roma, Sofya, Bükreş

ve Atina Sefaretlerine şifre telgraf göndermiştir. İlhak kararından yaklaşık iki ay sonra bu girişimle beraber bahsi geçen başkentlere ilhak kararının bildirilip bildirilmediği veya ilgili devletlerin bu konuda nasıl teşebbüslerde bulunduğu öğrenilmek istenmiştir. Umur-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi Mühimme Kaleminden mezkur başkentlere gönderilen telgraflara verilen cevaplara binaen Yunanistan hükümetinin beklenildiği gibi ilhak kararını memnuniyetle kabul ettiği belirtilmiştir. Roma Sefiri Nabi Bey, Osmanlı Devleti tarafından gönderilen telgrafa cevaben, İngiltere Devleti'nin Londra'daki İtalya sefirine ilhak kararını bildirdiğini ve gereken cevabın orda bildirildiğini takdim etmiştir (BOA, HR.SYS., 2393/5, 1915). İngiltere Kıbrıs'ı ilhak kararını Bulgar ve Romanya hükümetlerine ise bildirmemiştir (BOA, HR.SFR. (04), 404/14, 1915). Bu kararın öncelikli olarak Yunan Hükümetine bildirilmiş olması İngilizlerin, adanın geleceği ile ilgili verecekleri kararlarda Yunanistan Hükümetiyle iş birliğinde olacaklarının göstergesidir.

I. Dünya Savaşı ile birlikte pek çok sorunla baş etmeye çalışan Osmanlı Devleti İngilizlerin adayı ilhakından bir süre sonra ancak uluslararası camiada olayın nasıl karşılık geldiğini öğrenme girişimine kalkışabilmişti. Kıbrıs Adası'nda ise İngiltere'nin ilhak kararını memnuniyetle karşılayan Kıbrıs Kadısı Ali Rifat ve Evkaf Memuru Musa İrfan Efendilerin görevlerine bu sebeple son verilmişti. Nitekim Vilayat-ı Mümtaze ve Muhtıra Kaleminden Dahiliye ve Evkaf-ı Hümayun Nezareti Vekalet-i Celilesine gönderilen 29 Teşrinievvel 1332 (11 Kasım 1916) tarihli bir belgede hem memurin-i Osmaniye'nin görevine son verildiği hem de iki devlet beyninde imzalanan 1878 tarihli muahedenin fesholunduğu yer alıyordu. İngilizler daha adanın ilhakından önce Kıbrıs Türk yetkililerine adanın dini işlerinin güvence altına alınacağı garantisini vermiştir. 8 Kasım 1916 tarihli bir belgede Şeyhülislam Musa Kazım Efendi Padişah'a gönderdiği bir yazıda İngilizlerin adadaki faaliyetlerinden ve bu faaliyetlerin Times Gazetesinde de yer aldığından bahsetmektedir (BOA, A.} MTZ. KB., Dosya No: 1E, Gömlek No: 1-33, 1916).

Kıbrıs Rumlarının Enosis ümitlerinin yeşermesi sadece bir istek mahiyetinde kalmamıştı. Adadaki statü değişikliğinin ardından adanın Yunanistan'a devredilmesi için bazı girişimlerde bulunuyorlardı. İngiltere'nin adayı ilhakından sonra Rumları heyecanlandıran bir

gelişme daha yaşandı. İngiltere bir hafta içerisinde kendi saflarında savaşa katılması ve Bulgaristan'a saldırması şartıyla Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermeyi kabul ettiğini Yunan Hükümetine bildirmişti. 16 Ekim 1915 günü İngiliz yetkililerce alınan bu karar Atina'daki İngiliz Büyükelçisine bildirilmişti. Ancak İngiltere'nin Atina Büyükelçisi Elliot aracılığıyla yaptığı bu teklif Başbakan Zaimis tarafından reddedildi. Bu tarihlerde zaten Yunan Kralı ve Venizelos arasında savaşa girme konusunda tartışmalar yaşanıyordu. Kral Konstantin savaşı Almanların kazanacağı görüşündeydi. Venizelos tarafından savaşa girme teklifi bu sebeple reddedilmişti. Bu doğrultuda Yunanistan'ın İngilizlerin yanında savaşa girmesini engellemek isteyen Kral, 18 Ekim 1915 tarihinde kendisine sunulan teklifi reddetti. Dönemin Kıbrıs Yüksek Komiseri Clauson ise İngiltere'nin Yunanistan'a yaptığı bu teklif üzerine Kıbrıslı Türkler karşısında zor duruma düşmüştü. Enosis gerçekleştiği takdirde Türklere maddi-manevi bütün haklarının korunacağına dair garanti verme yetkisi almış olsa da gelişmeler Kıbrıslı Türklerin güvensizliğe düşmesine ve bu kararı protesto etmesine neden olmuştu. Evkaf murahhası Musa İrfan Bey Kıbrıslı Türkler adına kaleme aldığı telgrafı Yüksek Komiser Clauson aracılığıyla Sömürgeler Bakanı Bonar Law'a iletmışti. Aynı zamanda Komiser adada Rumların yarattığı taşkınlıkların da önlenmesi gerektiğini beyan ediyordu. Musa İrfan Bey'in mektubundan da görüldüğü üzere Teselya ve Girit'in Yunanistan'a bırakılmasının ardından yaşananlar Kıbrıs Türklerinin endişesini arttırıyordu. Ayrıca ada Yunanistan'a terk edildiği takdirde Müslüman ahali uğrayacakları zulüm ve baskı neticesinde göçe zorlanacaktı. Aynı telgrafta adanın İngiliz İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kalmasını ve Müslüman ahalinin İngiliz tebaası olmanın sağladığı haklardan yararlanmaya devam etmesini talep ettiğini bildirmektedir (Gazioğlu, 1997, s.50).

Osmanlı Devleti hem Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde son derece yıpranmış hem de savaş boyunca pek çok alanda mücadele etmeye çalışmıştır. Ancak Kıbrıslı Türkleri anavatanları Türkiye'den ayıran ve oldukça üzen ilhak meselesi elbette Osmanlı basınında da kendisine yer bulmuştu. Tanin, İkdam ve Tasvir-i Efkâr Gazetelerinde ilhak kararı bildirilmekte ve bu konuda fikir beyan olunmaktadır. "Kıbrıs'ın İlhakı" başlıklı bir yazıda adanın İngilizler tarafından ilhak edildiği 25 Teşrinievvel 1330 (7 Kasım 1914) tarihli Ta-

nin Gazetesi'nde şu şekilde yer almaktadır: "Londra, 5 Teşrinisani- bir tebliğ resmi İngiltere'nin Kıbrıs Adasını ilhak ettiğini ilan eylemektedir." Kıbrıs'ın ilhak olduğu haberi 7 Kasım 1914 tarihli İkdâm Gazetesi'nde ve yine Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde de bildirilmiştir. Her üç gazete de Kıbrıs'ın ilhak kararını 5 Kasım 1914 tarihinde Londra'da yapılan haberlerden aktarmaktadır. Gazetelerde Kıbrıs meselesine yer verilmekle beraber kamuoyunun İngiltere'ye duyduğu öfke de gözler önüne serilmekte ve İngilizler tarafından yapılan uygulamalar eleştirilmektedir. 8 Teşrinisani 1914 tarihli Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde Kıbrıs'a ilişkin şu ifadelerle yer verilmiştir: "İngiltere'nin ilan-ı harb beyannamesi: Londra 5 Teşrinisani- Türkiye ile İngiltere arasında hal-i harb tahaddüs edildiğine dair olan beyanname Kıbrıs Adası'nın ilhakını mutazammın olan beyanname ile aynı zamanda neşr olunmuştur. Beyanname Türkiye'ye karşı istimal olunan (düşman) kelimesinin Kıbrıs, Mısır gibi İngiltere ve düvel-i müttefika tarafından evvelce işgal edilen araziden maada olan diğer Osmanlı arazisine şamil olduğu ilave olunuyor."

İngiltere tarafından gerçekleştirilen bu tek yanlı ilhakın Osmanlı kamuoyunda işgal olarak kabul edildiği dönemin gazetelerinden de anlaşılmaktadır. İngilizler uluslararası hukuku çiğneyerek Kıbrıs Adası'nı ele geçirmişti. İngilizlerin Akdeniz'deki varlığını sağlamlaştırmak için Kıbrıs'ı ele geçirmesinin zaten beklenen bir gelişme olduğu Tanin Gazetesi'nde yer alan şu ifadelerden açıkça görülmektedir: "İngiltere Kıbrıs'ı ilhak eylediğini ilan etmişti. Bu, zaten muntazır bir hadise olmak itibarıyla hazırladığımız bir intikam fihristi arasına yeni bir şey ilave etmiş değildir. Fakat Kıbrıs'ın ilhakı bize bu meselenin hakiki ruhunu teşrih vesilesini verdiği için İngiliz siyasetinin ne iğrenç bir alet olduğunu-hiçbir kayd-ı endişe olmaksızın- gösterebiliriz." İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne karşı bu düşmanca tavrının yanı sıra adadaki Rumların Enosis hedefleri doğrultusunda bu gelişmenin Yunanistan tarafından memnuniyetle karşılandığı da yine İkdâm Gazetesi'nde "Kıbrıs'ın ilhakı ve Yunanlılar" şeklindeki bu konuya dair özel bir başlık altında şu şekilde ifade edilmektedir: "Atina 8 Teşrinisani- matbuat, Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhakını müsaid bir tarzda telakki etmektedir." Aynı şekilde Tanin Gazetesi'nde Kıbrıs'ın ilhakının Yunan basınında güzel bir gelişme olarak karşılandığı ve Yunanistan'daki tesiri "Atina 8 Teşrinisani- matbuat, Kıbrıs Adası'nın İngiltere tarafından ilhakı hüsn-ü

istikbal eyliyor." şeklindeki ifadelerden anlaşılmaktadır. Yine aynı gazetenin devamında Yunanlıların, Kıbrıs Adası'nın uzun yıllardan beri Yunanistan'a bağlanması arzusunda oldukları "Dün ajansların tebliğ ettiği bir telgrafnameye göre, Yunan matbuatı Kıbrıs'ın İngilizler tarafından ilhakını müsaid ve muvafık bir lisan ile tefsir etmekte imişler. Bunun esbabı ayandır. Öteden beri Yunanlar, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını talep ediyorlar." şeklindeki ifadelerle verilmektedir.

Lozan Barış Antlaşması Sonrası Kıbrıs'tan Anadolu'ya Göç

Millî Mücadele hareketinin başarıya ulaşmasının ardından 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti milletlerarası arenada resmen tanınır oldu. Millî Mücadelenin 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi ile tamamlanmasının ardından Kasım 1922'de yapılacak olan barış antlaşmasının şartlarının görüşüleceği Lozan görüşmeleri başlamıştı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Lozan görüşmelerinde Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın başkanlığındaki bir heyet temsil etmişti. Meclis-i heyete özellikle her alanda tam bağımsızlığın esas alındığı ve 28 Ocak 1920 tarihinde kabul edilen Misak-ı Milli esasları çerçevesinde hazırlanan bir talimatname sunulmuştu. Lozan Antlaşması Kıbrıs'a dair hükümler içerse de görüşmelerin başlangıcındaki Türkiye Cumhuriyeti'nin taleplerini içeren bu talimatnamede Kıbrıs yer almamıştı. Buna mukabil İtilaf Devletleri tarafından antlaşmadan çok daha önce Paris'te hazırlanan ve 30 Ocak 1923 tarihinde Türk yetkililere sunulan antlaşma taslağının ülkeye ilişkin hükümler başlığı altında Kıbrıs'a ilişkin Kıbrıs'ın İngiltere tarafından 5 Kasım 1914 tarihindeki ilhakını tanıyan bir ibare de yer almaktaydı. Bu madde ayrıca Kıbrıs'ta doğan ya da Kıbrıs'ta yerleşik olan Türk uyrukluların İngiliz uyrukluğuna geçeceklerini de bildiriyordu. Lozan görüşmeleri sırasında Türk heyetiyle İtilaf Devletleri temsilcileri arasında antlaşma şartlarına ilişkin çıkan ihtilaflar sebebiyle görüşmeler 4 Şubat 1923 tarihinde kesilmişti. Görüşmelerin kesildiği dönemde mecliste yapılan toplantılarda Kıbrıs'ın geleceğine ilişkin birtakım hususlar da görüşülmüştü. Bu doğrultuda bazı meclis üyeleri tarafından Kıbrıs Türklerinin kaderini de tayin eden bu antlaşma maddelerine yönelik itirazlar yapılmıştı. İngilizler ise söz konusu maddede yer alan hakkı hıyar için tanınan iki yıllık süreye itiraz etse de Büyük

Millet Meclisi'nin karşı çıkmasıyla bu şartı kabul etmek durumunda kalmıştı. Barış görüşmelerinin kesildiği bu süreç Mart 2023'te İtilaf Devletlerinin sunmuş olduğu öneriler doğrultusunda 23 Nisan 1923 tarihinde yeniden başlamıştı. Tarafların uzlaşması neticesinde 143 madde ve 4 bölüm ile 17 ayrı protokolden oluşan Lozan Barış Antlaşması 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalandı (Balyemez ve İnce, 2018,

s.864-866). Lozan Antlaşması'nın "Siyasi Ahkam" kısmının "Araziye müteallik ahkam" başlıklı I. faslında yer alan 20 ve 21. maddeleri doğrudan Kıbrıs Adası'na ilişkin hükümler barındırmaktaydı. Bu maddelerle birlikte antlaşmanın 16, 27, 30, 31, 32 ve 33. maddeleri ise dolaylı olarak Kıbrıs ile ilişkilidir.

- ▶ MADDE 16 — Türkiye işbu Muahedede musarrah hududlar haricinde kâin bilcümle arazi üzerinde ve bu araziye müteallik ve kezalik işbu Muahede ile üzerlerinde kendi hakkı hâkimiyeti tanınmış olan adalardan gayri cezireler üzerinde—ki bu arazi ve cezirelerin mukadderatı alâkadarlar tarafından tayin edilmiş veya edilecektir —her ne mahiyette olursa olsun haiz olduğu bilcümle hukuk ve müstenedatından feragat ettiğini beyan eyler. İşbu maddenin ahkâmı mücaveret münasebetile Türkiye ile hem hudut memleketler arasında takarrür etmiş veya edecek olan ahkâmı hususiyeyi ihlâl etmez.
- ▶ MADDE 20 — Türkiye, Britanya Hükümeti tarafından Kıbrıs'ın 5 teşrinisani 1914'te ilân olunan ilhakını tanıdığını beyan eder.
- ▶ MADDE 21 — 5 teşrinisani 1914 tarihinde Kıbrıs adasında mütemekkin olan Türk tebaası kanunu mahallinin tayin ettiği şerait dairesinde İngiltere tabiiyetini iktisap ve bu yüzden Türk tabiiyetini zayi edeceklerdir. Maahaza işbu Muahedenamenin mevkii mer'iyete vaz'ından itibaren iki senelik bir müddet zarfında Türk tabiiyetini ihtiyar edebileceklerdir; bu takdirde hakkı hıyarlarını istimal ettikleri tarihi takip eden on iki ay zarfında Kıbrıs Adası'nı terketmeğe mecbur olacaklardır. İşbu muahedenamenin mevkii mer'iyet, vaz'ı tarihinde Kıbrıs Adası'nda mütemekkin olup ta kanunu mahallinin tayin ettiği şerait dairesinde vukubulan müracaat üzerine tarihi mezkûrda İngiltere tabiiyetini ihraz etmiş veya etmek üzere bulunmuş olan Türk tebaası dahi bundan dolayı Türk tabiiyetini

zayi edeceklerdir. - Şurası mukarrerdir ki Kıbrıs Hükümeti, Türkiye Hükümetinin muvafakati olmaksızın Türk tabiiyetinden başka bir tabiiyet ihraz etmiş olan kimselere İngiltere tabiiyetini teffizden imtina etmek salâhiyetini haiz olacaktır.

- ▶ MADDE 27 — Türkiye Hükümeti veya Türkiye memurini tarafından Türkiye arazisi haricinde işbu Muahedeye vaziülümza diğer Devletlerin tahtı hâkimiyetinde veya himayesinde bulunan arazi tebaası ile Türkiye'den ayrılan arazi tebaası üzerinde siyasî, teşriî veya idarî hususatta herhangi bir sebebe müstenit olursa olsun hiç bir salâhiyet veya hakkı kaza istimal edilmeyecektir. Şurası mukarrerdir ki memurini mezhebiyei İslâmiyenin vazaifi diniyelerine hâlel iras edilmiş değildir.
- ▶ MADDE 30 — İşbu muahedename ahkâmı mucibince Türkiye'den ayrılan arazide yerleşmiş Türk tebaası bihakkin ve kavanini mahalliyeye mevzu şerait dahilinde işbu arazinin intikal ettiği devletin tebaası olacaklardır.
- ▶ MADDE 31 — 18 yaşını mütecaviz olup da 30. madde ahkâmı mucibince Türk tabiiyetini zayi ve bihakkin yeni bir tabiiyet iktisap eden eşhas işbu muahedenin mevkii mer'iyete vaz'ı tarihinden itibaren iki sene müddet zarfında Türk tabiiyetini ihtiyar etmek salâhiyetini haiz olacaklardır.
- ▶ MADDE 32 — İşbu muahedenameye tevfikan Türkiye'den ayrılan bir kısım arazide yerleşmiş ve mezkûr arazideki ekseriyeti ahaliden ırk itibarile ayrı olan 18 yaşını mütecaviz eşhas, işbu muahedenin mevkii mer'iyete vaz'ından itibaren iki sene müddet zarfında ahalisinin ekseriyeti kendisinin ırkına mensup olan Devletlerden birinin tabiiyetini, mezkûr devletin muvafakati şartile ihtiyar edebileceklerdir.
- ▶ MADDE 33 — 31 ve 32 inci maddeler ahkâmına tevfikan hakkı hıyarlarını istimal eden eşhas, bunu takip eden on iki ay zarfında ikametgâhlarını, hakkı hıyarlarını lehine istimal ettikleri devlet arazisine nakle mecburdurlar. İşbu hakkı hıyarlarını istimalden mukaddem mukim buldukları diğer devletin arazisinde malik oldukları emvali gayri menkuleyi muhafaza etmekte serbest olacaklardır. İşbu eşhas her nevi emvali menkulelerini beraberlerinde götürebileceklerdir. Bundan dolayı kendilerine

ne ihraç ne ithal için hiçbir harç veya resim tarh olunmayacaktır (Düstur, III/5).”

Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi ile Türkiye Cumhuriyeti İngiltere'nin 5 Kasım 1914 tarihinde gerçekleştirdiği Kıbrıs'ı ilhakını resmen tanımış oldu. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs üzerindeki hukuki haklarından vazgeçmiş ve ada tamamen İngiltere'nin mülkü haline gelmiştir. Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla ve antlaşmanın 6 Ağustos 1924 tarihinde İngiliz Parlamentosunda onaylanmasıyla birlikte Kıbrıs'ın statüsü kesin olarak belirlenmiş, 10 Mart 1925'te İngiltere Kralı V. George imzaladığı Kraliyet Beratı ile Kıbrıs'ı İngiliz Taç Kolonisi (Crown Colony) olarak ilan etmişti. Bu tarih itibariyle artık adadaki en yüksek yönetici olarak yüksek komiserin yerine vali görev yapmaya başladı (Çakmak, 2008, s.209). Kıbrıslı Türkler henüz Lozan görüşmelerinin devam ettiği tarihlerde adada yeniden Türk yönetiminin hakim olacağına dair bir inanç besliyordu. Türk Kurtuluş Savaşı süresince Anadolu'daki soydaşları için maddi manevi var gücüyle yardımda bulunuyorlardı. Nitekim Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanması ve akabinde Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması Kıbrıslı Türkler arasında da büyük bir sevince sebep olmuş, Larnaka ve Mağusa'daki Türkler coşkulu kutlamalarla bu gelişmeyi karşılamıştı (Balyemez ve İnce, 2018, s.867). Kıbrıs'taki Türkler bu tarihlerde Dr. Eyyüp Necmettin aracılığıyla, Yüksek Komiser Malcolm Stevenson'a talep ve beklentilerini de iletmışti. İstenilen, adanın Türkiye'ye geri verilmesi eğer bu mümkün değilse savaştan önceki statünün korunması ve adanın geleceğinde Türk hükümetiyle Kıbrıslı Müslümanların onayı alınmadan yönetimde değişiklik yapılmamasıydı. Bununla birlikte Rumların özerklik taleplerine şiddetle karşı çıkılıyor ve adada Müslümanları ilgilendiren eğitim, vakıf ve şer'iyeye mahkemelerinin kurulacak olan İslam Konseyi'ne bırakılması talep ediliyordu. Ancak buna karşılık Kıbrıs'ın tamamen İngiliz toprağı haline gelmesini sağlayan antlaşmanın imzalanmasıyla birlikte Kıbrıslı Türklerin yönetimi tekrar Türklerin ele alacağına dair inançlarının sona ermesi antlaşma şartlarının öngördüğü doğrultuda anavatan Türkiye'ye kitlesel göçlerin başlamasına neden oldu. Bu göçler münferit başvurular doğrultusunda olabildiği gibi tamamen bir köyün göçü şeklinde de olabiliyordu (Sonyel, 1995, s174-175).

Türkiye Hükümeti 20. madde ile Kıbrıs'ın ilhak kararını ve adanın artık İngiliz toprağı olduğunu resmen tanımıştı. Bununla birlikte adadaki Türklerin kaderini tayin eden en önemli maddelerden biri olan 21. madde adadaki Türk varlığına dair önemli hükümler barındırıyordu. Bu maddeye göre Kıbrıs'ta yerleşik olan Türkler yerel yasalar çerçevesinde Türk uyruklarını kaybedecek ve İngiliz uyrukluğuna geçecekti. Mezkur maddede Kıbrıslı Türklerle tanınan hakkı hıyar (seçme hakkı) ile isteyenler antlaşma metninin yürürlüğe girmesini müteakip iki yıl içerisinde Türk tabiiyetini seçebileceklerdi. Antlaşma şartlarına göre hakkı hıyarlarını kullanarak Türk tabiiyetini seçenler on iki ay içerisinde Kıbrıs Adası'nı terk etmek zorundaydı. İngiliz veya Türk uyrukluğunu seçmek arasında kalan Kıbrıs Türkleri gerek adanın olumsuz iklim koşulları gerekse İngiliz yönetiminin misyonerlik faaliyetleri sebebiyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldı (Turan, 2018, s.109). Kıbrıs Adası'ndan Anadolu'ya doğru bu göç hareketi özellikle 1923-1926 yılları arasında yoğunluk göstermekle beraber 1938 yılına kadar devam etmişti. Özellikle Lozan Antlaşması sonrası yaşanan bu yoğun göç hareketinde Kıbrıslı Türklerin Türkiye'de daha güvenli bir yaşam süreceklere dair inançları, adanın olumsuz iklim koşulları ve tarih boyunca muhtelif zamanlarda göçe sebebiyet vermiş kuraklık ve doğal afetler, Rumların Kıbrıs ekonomisini büyük ölçüde ele geçirmiş olması, Kıbrıs ve Türkiye arasındaki tarihsel bağ ve sevgi, Kıbrıslı Türklerin İngiliz boyunduruğu altında yaşamak istememeleri (Çakmak, 2008, s.210) ve İngiliz yönetimi altında gerekli eğitimi alamayan Kıbrıslı Türk gençlerinin Türkiye'de eğitim görmek istemesi gibi sebeplerin etkili olduğu görülmüştür. Türkiye'de parasız eğitim görmek isten Kıbrıslı gençler Kıbrıs uyrukluğundan çıkarak Türkiye uyrukluğuna geçiyordu (Sonyel, 1995, s.175). Göçün sebeplerinden biri de şüphesiz Kıbrıslı Türklerin mevcut İngiliz yönetiminden duyduğu memnuniyetsizlikti. Nitekim Anadolu'nun İtilaf güçlerine karşı verdiği mücadele boyunca Yunanların İngilizler yanında yer alması ve Kıbrıslı Türklerin Millî Mücadele taraftarı yaklaşımı İngilizler ile Rumları yakınlaştırırken, Türklerle adeta adadan gitmeleri için baskı uygulanıyordu. Daha 1878'de idarenin İngilizlere geçmesiyle başlayan Türkler aleyhindeki faaliyetler Lozan sonrasında yönetimin tamamen İngiliz idaresine geçmesiyle artmış, Türk idareci ve memurlar görevlerinden alınmış, Türklerin mallarına

el konulmuş ve adada istihdam edilmelerine engel olunmuştur (Atasoy, 2011, s.35).

Tüm bu sebepler neticesinde Lozan Antlaşması'nın ardından Türklere serbestçe Anadolu'ya göç etme hakkının verilmesi binlerce Türk'ün Türkiye'ye göç etmesine neden oldu. Kıbrıslı Türklerin Anadolu'ya göç etme kararı aldığı ve bunu eyleme döktüğü sıralarda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti de adadaki gelişmeleri yakından takip ediyordu. Hükümet, Kıbrıslı Türklere yardımcı olmak amacıyla bu göç hareketini bir devlet politikası haline getirdiğinden 1925 yılında Larnaka'da Türk Konsolosluğunu açtı. Bu tarihten itibaren adadan Anadolu'ya yapılacak göçler için konsolosluk vazifelendirilmişti. Kıbrıslı Türklerin Türk Konsolosluğu tarafından göçe teşvik edilmesi İngilizler tarafından Rumlara karşılık Türk varlığını gerekli görmeleri nedeniyle olumlu karşılanmıyordu. Bununla beraber Kıbrıs'taki Türkler de göçü destekleyenler ve desteklemeyenler olarak ikiye ayrılmıştı. Göçü desteklemeyenler adada Türk varlığının korunması gerektiğini savunuyordu (Turan, 2018, s.273). Lozan sonrası Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs'a yönelik politikalar geliştirmekteydi. Buna göre öncelikle Kıbrıs'taki İngiliz varlığı hem Türkiye'nin güvenliği hem de Rumların Enosis isteklerinin önüne geçilmesi için desteklenmeliydi. Bununla beraber yıllardır süren savaşlar sebebiyle Anadolu'daki nüfus oldukça azalmıştı. Lozan sonrası Yunanistan ile yapılan mübadele sözleşmesi gereği Anadolu'daki Rumların Yunanistan'a gönderilecek olması üzerine yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde homojen bir nüfus yapısının kurulabilmesi için de Kıbrıs'tan yapılacak olan göçler devlet eliyle teşvik edilmekteydi (Çakmak, 2008, s.211). Her ne kadar Kıbrıs Adası'nın yönetimi Lozan Antlaşması ile beraber tamamen İngiliz idaresine bırakılmış olsa da adadaki Türk varlığı ve adanın Türkiye'ye olan coğrafi yakınlığı Türkiye için de stratejik bir önemi haizdi.

Anadolu ve Kıbrıs Adası arasındaki kültürel, tarihsel, siyasi ve toplumsal bağ devam etmekteydi. Antlaşmayla beraber Türkiye'nin ada üzerindeki hukuki ve siyasi hak ve sıfatları ortadan kaldırılmışsa da iki toplum arasındaki siyasi bağ Larnaka'da açılan Türk Konsolosluğu aracılığıyla sürdürülüyordu. Kıbrıs'tan yapılacak olan göçlerin düzenli bir şekilde yürütülebilmesi için açılacak olan konsolosluğun haberi Kıbrıslı Türkler arasında sevinçle karşılanmıştı. Adadan

yapılan göçlerin gerçekleştirilmesinde etkili olan Ali Asaf Güvenir ilk konsolos olarak göreve tayin edildi ve 10 Temmuz 1925'te ilk Türk Konsolosluğu açıldı (Turan, 2018, s.273). Lozan Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Anadolu'ya hızla Türk göçünün yaşandığı görülmüştür. Tahminler adadan 20 bin Türk'ün ayrılacağı yönündeydi. Türklere tanınan uyruk seçme ve göç hakkına ilişkin iki yıllık süre antlaşmanın İngiliz Parlamentosunda imzalandığı 6 Ağustos 1923 günü başlamıştı. Bu süre zarfında toplam 9.327 Kıbrıslı Türk Türkiye vatandaşlığından yana seçimini kullanmıştı. Bu tarihlerde göç edecek olan Kıbrıslıların Muğla, Kozan, Cebel-i Bereket, Adana, Silifke ve Antalya'ya iskanları planlanmıştı (İpek, 2017, s.468). Lozan Antlaşması'nda Kıbrıslı Türklere tanınan hakkı hıyar 6 Ağustos 1926 tarihinde sonlanacağı için Anadolu'ya yapılan göçler 1924-1926 yılları arasında en yoğun şekilde yaşanmıştır. Bu süre içerisinde gerçekleşen göçe dair Kıbrıs Türk Konsolosluğunun İngiliz yetkililere verdiği bilgilerden görünüyor ki 9.227 Kıbrıs Türküne 3.813 mürur tezkeresi ve 43 kişiye de 66 pasaport verilmiştir. Ancak alınan bilgilerden görüldüğü üzere Türk vatandaşlığına seçen 9.327 kişiden yalnızca 5.000 Kıbrıslı Türk Anadolu'ya göç etmişti. Bu gelişmeler üzerine İngiltere Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ise Türk tabiiyetini seçmesine rağmen Kıbrıs'tan ayrılmayanlara karşı olumsuz bir tavırla yaklaşıyor ve bu kişilerin 12 ay içerisinde adayı terk etmeleri konusunda adadaki gazetelerde bilgilendirmeler yapıyordu (Çakmak, 2008, s.212).

Kıbrıslı Türkler bu kitlesel göç hareketi doğrultusunda kendi imkanlarıyla Konya'ya kadar gelmişlerdi. Kıbrıslı Türklerin Konya'ya kadar gelmesi ve burada iskân edilmek istemeleri üzerine Kıbrıslı göçmenlere yönelik nasıl bir uygulama olacağı Mübadele-İmar ve İskân Bakanlığı tarafından kararlaştırıldı. Buna göre Kıbrıs Türkleri Lozan sonrasında imzalanan mübadele sözleşmesine dahil olmadıklarından kendilerinin mağduriyetlerini gidermek, iskân ve işlerinin teminini sağlamak için Mübadele-İmar ve İskân Vekaleti tarafından 2 Aralık 1924'te 1188 numaralı kararname yayımlandı. Bu kararnameye göre Kıbrıslı Türklerle ilgili mülteciler hakkında yürürlükte olan talimatnameye uygun hareket edilecekti. Her ne kadar bu kararnameye Kıbrıslı Türklere yönelik uygulamalar belirlenmiş olsa da Anadolu'ya göç ettikleri takdirde mesken ve arazi konusunda sıkıntı yaşayacaklarını düşünen Kıbrıslı Türkle-

rin bu talepleri doğrultusunda 7 Aralık 1925 tarihli ve 2870 numaralı kararname yayımlandı. Mezkûr kararnamede Anadolu'ya göç etmesi beklenen 20.000 kişinin olduğu, Kıbrıslı Müslümanlara yönelik mülteciler hakkındaki talimatnameye göre hareket edileceği ancak sevk ve iskan masraflarının kendilerine ait olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte kararnamede hangi mıntikalara kaç kişinin yerleştirileceği de yer almaktadır. Buna göre Kozan (3000), Muğla (3000), Cebel-i Bereket (Osmaniye) (3000), Adana (3000), Silifke (3000), Antalya (3000), Mersin (2000) vilayetlerine ilaveten Ankara, İzmir, Bursa, Konya ve Muğla gibi bölgelere de göçmenler yerleştirilmiştir. Türkiye'ye göç etmek isteyen Kıbrıslı Türkler öncelikle Larnaka'daki Türk Konsolosluluğuna bir dilekçe ile başvuruyordu. Anavatana göç edecek olan kişilere, üzerinde göç edecek olanlara ilişkin bilgilerin yer aldığı özel bir belge (mürur tezkeresi) verilmekteydi. Göç etmek için başvuranlar arasında İngiliz uyruğunu seçtikten sonra pişman olup tekrar Türk uyruğuna geçmek isteyenler de vardı (Çakmak, 2008, s.212-215). Gelişmeler neticesinde Kıbrıs Türk Konsolosluluğunun harcamaları da artmıştı. Kıbrıslı göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik talepler bütçede para olmadığı gerekçesiyle reddedilmişti. Ancak buna rağmen ilgili makamlar Türkiye'ye göç eden Kıbrıslı Türklerle yakından ilgileniyordu. Kıbrıslı Türk göçmenlerin Türkiye'ye yerleşmeleri sonrasında ihtiyaçlarının karşılanması için Mübadele-İmar ve İskân Bakanlığı durumu Başbakanlığa bildirdi. Nitekim göç etmesi beklenen kişilerden en az beş bin kişinin yardıma muhtaç olacağı tahmin edilmekteydi. Bu esnada Kıbrıslı Türklerden bazıları sınırlı bir süre içerisinde Türkiye'ye göç ettiklerinden iskân edildikleri vilayetlerden aldıkları izin doğrultusunda mal ve mülklerini satmak için geçici bir süreliğine adaya dönüyorlardı. Bununla birlikte Kıbrıslı göçmenlerin yaşadığı sorunlar vilayetlerin amirleri tarafından yakından takip edilmiştir.

Kıbrıslı Türklerin anavatana göçü 1930'lu yıllarda da yoğun olarak devam etmiştir. Bu yıllarda yaşanan göçün en önemli sebeplerinden biri de İngiliz yönetiminin Kıbrıs Türklerine karşı takındığı olumsuz tavır ve özellikle eğitim alanında yaşanan sıkıntılar olmuştur. Nitekim Kıbrıs Türk Lisesi'nden mezun olanlar adada iş bulamıyor, Türkiye'de yükseköğretim gören Kıbrıslıların adada çalışması konusunda önlere engeller çıkarılıyordu. İngiliz yönetimi bilakis çıkardığı kanunlarla

avukatlık ve doktorluk gibi serbest mesleklerin adada icra edilebilmesi için İngiliz koloni üniversitelerinden mezun olma şartı getirmişti (Turan, 2018, s.127). Tarihi süreç içerisinde doğal (kuraklık, kıtlık, veba hastalığı, çekirge istilası gibi) ve beşerî (yöneticilerin tutum ve davranışları, usulsüz vergi toplanması vs.) gibi sebeplerle adadan göçler yaşanmıştır. Kıbrıs'tan Anadolu'ya yaşanan Türk nüfus göçü sonucu ise binlerce Türk adadan ayrılmış buna mukabil Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'dan kaçan bazı Rum ve Ermenilerin Kıbrıs'a gelip yerleşmesiyle adadaki nüfus dengesi Türkler aleyhinde değişmişti. 1800'lü yılların başında adada 30.524 Rum ve 67.000 Türk nüfusu olmak üzere toplam 97.524 kişi yaşarken, 1881 tarihinde yapılan nüfus sayımına göre adada 137.631 Rum nüfusuna karşılık 45.458 Türk nüfusu bulunmaktaydı. 1878-1923 tarihleri arasında ise adadan göç eden toplam Türk nüfusu 70 bin kadardı. Nitekim 1881-1960 yılları arasında toplam Rum nüfusunda 311.230 kişilik bir artış gözlenirken Türk nüfusu ise sadece 60.036 kişi artmıştı. Lozan Antlaşması sonrası iki yıllık süre içinde İngiliz uyruğunu kabul etmek istemeyip adadan göç edenlerin sayısı ise yaklaşık 24 bin kadardı (Atasoy, 2011, s.35-38). Nitekim 1914 yılındaki ilhak kararının hemen ardından İngiliz tabiiyetini kabul etmeyen 8 bin Kıbrıslı Türk ailesi sahip oldukları emlak ve arazilerinden vazgeçerek Anadolu'ya göç etmişti. Anadolu'ya göç eden tüm Kıbrıslı Türkler Osmanlı tebaası kabul edilerek nüfus kütüğüne kaydedilmiştir. Adanın ilhakının ardından Anadolu'dan Kıbrıs'a da nüfus göçü yaşanmıştı. Edinilen bilgilere göre 1915-1920 yılları arasında 2.500 Ermeni adaya göç etmiştir (İpek, 2017, s.467).

Kıbrıs Adası'nın 1878 yılında İngiltere idaresine devredilmesi, 1914 yılındaki ilhak kararıyla adanın İngiltere toprağı haline gelmesi ve son olarak 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması sonrasında Kıbrıs Türkleri Osmanlı uyrukluğunu kaybetmemek ve İngiliz yönetimi altında yaşamamak için kitlesel ve tepkisel olarak Anadolu'ya göç etmeyi tercih etmiştir. Ancak Kıbrıs'tan Anadolu'ya yönelik bu Türk göçü başlangıçta Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından teşvik edilse de Kıbrıs'ta Türk nüfusunun varlığının korunması için bu politikadan vazgeçildi. Bu doğrultuda adadaki Türk varlığının yok olmasına ve Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etme girişimine engel olmak için göç hareketini engellemeye yönelik bazı tedbirler alındı. Adadan göçlerin durdurulması için basın yoluyla kampanyalar

başlatıldı. Özellikle Kıbrıs'ta yayımlanan Ses Gazetesi ve adadaki Türk aydınları bu gaye için büyük çaba sarf etmiştir. Bu yıllarda İngiliz yönetimi de Enosis talep eden Rumlara karşılık bir denge unsuru olarak gördükleri Kıbrıslı Türklerin Anadolu'ya göçünü engellemek için girişimlerde bulundu. Sömürgeler Bakanlığı'nın Kıbrıs yönetimine gönderdiği talimat doğrultusunda 1930 yılında The Cyprus Gazette'de yayımlanan bir ilanda Türk uyruğunu seçmelerine rağmen on iki ay içerisinde adayı terk etmeyen Kıbrıslıların İngiliz uyruğu sayılacakları bildirilmişti. Kıbrıs Valisi Sir Richman Palmer de bu amaçla Kıbrıslı Türklerden pasaport bedeli olarak 10 pound teminat alınmasını kararlaştırdı. Bununla birlikte adada yaşamaya devam eden köylülerin yaşam kalitesini artırmak ve tarımda iyileştirme yapmak için de birtakım politikalar yürütüldü. Ancak tüm bu tedbirler yine de Türk göçünü engellemeye yeterli olmadı. Kıbrıslı Türkler bu teminatı ödememek için yasa dışı yollarla ve küçük kayıklar aracılığıyla Türkiye'ye göç etmeye devam etti. Kıbrıs'tan Anadolu'ya gerçekleşen yoğun göç hareketinin durmasında özellikle Kıbrıs Türk Konsoloslugu'nun 1938 yılında Türkiye'ye göç için başvuru alımını durdurması etkili oldu. Ancak bu karara rağmen de bazı Kıbrıslı Türkler, Larnaka'daki Türk Konsoloslugu'ndan izin almadan ve belgesiz olarak Güney Anadolu sahillerine göç etmeye devam etti. Bir süre daha devam eden bu kaçak göç hareketi Kıbrıslı göçmenlerin Türk yetkililer tarafından yakalanıp Kıbrıs'a geri gönderilmesiyle sona erdi (Turan, 2018, s.128).

SONUÇ

Kıbrıs Adası'ndaki Müslüman-Türk varlığı adanın Osmanlı Devleti tarafından fethi sonrasında tesis edilmiş, ada hukuken ve fiilen Osmanlı toprağı haline getirilmişti. Osmanlı yönetiminin hoşgörülü ve adil yönetimi adada uzun yıllarca Rum ve Müslüman-Türklerin huzur içinde yaşamasını sağladı. Ancak 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde dünya siyasetinde yaşanan değişimler ve Osmanlı Devleti içerisinde gayrimüslim tebaa arasında yaşanan ayrılıkçı hareketler Kıbrıs Adası'na da yayılmış ve bu tarihlerden itibaren Rumlara Enosis talep etmeye başlamıştı. İngiltere ise kendi çıkarlarına uygun olarak ele geçirmek istediği Kıbrıs Adası'nın idaresini önce geçici olarak 1878 yılında, daha sonra hukuken ve fiilen 1914 yılındaki ilhak kararıyla elde etmişti. Tarih boyunca doğal ve beşerî sebepler-

le ada dışına veya ada içerisine muhtelif zamanlarda göçler yaşandığı bilinmektedir. Ancak Kıbrıs Türkleri 1914 yılında adanın İngiliz toprağı haline gelmesi ve özellikle 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile adanın tamamen anavatan Türkiye'den koparılması üzerine antlaşmanın sağladığı hakkı hıyardan yararlanarak kitlesel olarak Türk uyrukluğunu seçmiş ve Türkiye'ye göç etmeye başlamıştı. İngiliz yönetimi altında ve İngiliz tabiiyetinde yaşamayı reddeden Kıbrıslı Türklerden binlercesi 1938 yılına kadar yoğun olarak Anadolu'ya göç etti ve özellikle Güney Anadolu sahil şeridindeki illerde iskân edildi. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti eliyle teşvik edilen bu göç politikasına adadaki Müslüman-Türk varlığının yok olması tehlikesi sebebiyle son verilmişti. Nitekim, adadaki Müslüman-Türk nüfusunun Rumlara göre oldukça azalması bir nevi zaruri hale gelen bu göç hareketleri sebebiyle gerçekleşmişti.

KAYNAKÇA

Araştırma Eserleri

- ▶ Armaoğlu, F. (1997). 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ▶ Atasoy, A. (2011), "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (15), 29-62.
- ▶ Balyemez, M. & İnce, F. (2018), "Mondros'tan Lozan'a Kadar Olan Dönemde Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleri", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (26), 855-870.
- ▶ Çakmak, Z. (2010), "Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878-1938)", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 14 (36), 201-223.
- ▶ Gazioğlu, Ahmet C. (1996). Enosis Çemberinde Türkler İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952). Lefkoşa: Cyrep-Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları.
- ▶ Gazioğlu, Ahmet C. (1997). Kıbrıs Tarihi İngiliz Dönemi (1878-1960). Lefkoşa: Cyrep-Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları.
- ▶ İsmail, S. (2000), Kıbrıs Sorununun Kökleri İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları. Lefkoşa: Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- ▶ İpek, N. (2017), "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta Nüfus Göçü", (der.) Osman Köse, Tarihte Kıbrıs I (459-473), İstanbul: Akdeniz Karpaz Üniversitesi.

- Sonyel, Salahi, R. (1995), “İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türklerinin Varlık Savaşımı (1878-1960)”, Belleten ,59 (224), 133-188
- Turan, O. (2018). 1878’den Günümüze Kıbrıs’tan Türk Göçleri. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Uçarol, R. (1978). 1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması (Ada’nın İngiltere’ye Devri). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Zia, N. (1975). Kıbrıs’ın İngiltere’ye Geçişi ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Gazeteler

- İkdam
- Tanin
- Tasvir-i Efkar

Arşiv Belgeleri

- BOA, A. MTZ. KB., Dosya No: 1E, Gömlek No: 1-33, 1916
- BOA, HR.SFR. (04), 404/14, 1915
- BOA, HR.SYS., 2393/5, 1915
- Düstur III/5

KÜRESEL AKTÖRLERİN KIBRIS VE DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI

Ömer Faruk TOPAKLI

ÖZET

Kıbrıs, jeopolitik konumundan Doğu Akdeniz ülkeleri ve küresel güç olan devletler için her zaman bir mücadele ortamı doğurmuştur. Tarihte küresel güç olan devletler her zaman Kıbrıs için özel politikalar ve stratejiler geliştirmiş, Kıbrıs'ı Ortadoğu'da hâkimiyet kurabilmek için ilk adım olarak görmüşlerdir. Bu araştırma Kıbrıs'ın küresel aktör olmak isteyen devletler açısından önemini ve bu devletlerin Kıbrıs hakkındaki politikalarını incelemektedir. Bu makalede birinci ve ikinci el kaynaklar kullanılarak küresel devletlerin Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'taki tarihsel süreçleriyle birlikte şu anki sorunlara değinilmiş, onların politikaları ele alınmış gelecekte Kıbrıs'ın akıbetinde hangi devletlerin rol oynayacağı hakkında çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır.

GİRİŞ

Doğu Akdeniz, dünya tarihinde insanlığın ilk dönemlerinden bu zamana kadar önemini her zaman korumuştur. Birçok köklü medeniyete ve güçlü devletlerin kurulmasına tanıklık etmiştir. Bundan dünyada küresel güç olmak isteyen devletler Akdeniz'i çok önemsemiş ve Doğu Akdeniz'in bütün kıyılarını ele geçirip Kıbrıs'la da hâkimiyetini en üst noktaya ulaştırmak istemiştir.

Jeopolitik konumu itibariyle Kıbrıs, her zaman Doğu Akdeniz hâkimiyeti ve güvenliği için kilit rol oynamış, tarih boyunca 15 farklı devletin hâkimiyetine girmiştir. Kıbrıs; Roma İmparatorluğu, Büyük İskender zamanındaki Makedon Krallığı, Selçuklu Devleti, Osmanlı İmparatorluğu gibi birçok güçlü devletin ve kralların her zaman hedefi olmuştur. Haçlı orduları, İslam'ın ilk dönemlerindeki Müslüman devletler, Orta Asya'dan gelen Türk akıncılarının ilk hedeflerinden biri hep Akdeniz olmuştur. Coğrafi keşifler yapılan kadar İpek ve Baharat yollarının geçiş güzergâhı ve bereketli topraklara sahip olması sebebiyle dünyanın ticaret ve üretim merkezi olmuştur. Coğrafi keşiflerle ticaret yollarının değişmesiyle belli bir süre eski canlılığını yitirse de Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla tekrar eski günlerine kavuşmuştur.

Kıbrıs, yaklaşık 350 sene boyunca Osmanlı hâkimiyetinde barış ve huzur içinde kalmış, Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla yeniden kanlı çatışmalara, sömürgeleştirme ve işgal faaliyetlerine sahne olmuştur. Süveyş

Kanalı açıldıktan sonra Osmanlı devletinin de gücünü gittikçe yitirmesiyle İngiltere, Fransa, İtalya gibi dönemin güçlü ve işgalci devletleri Akdeniz'in bazı kısımlarını işgal etmişlerdir. İngiltere ilk önce kiralama ve sadece askeri üs olarak kullanma gerekçesiyle 1878'de Kıbrıs'a yerleşmiş ardından Mısır'ı işgal etmiştir. Daha sonra İtalya Trablusgarp savaşıyla Libya'yı işgal etmiş; Birinci Dünya Savaşından sonra da Suriye ve Filistin bölgesini İngiltere ve Fransa aralarında bölüşmüşlerdir. İngiltere, Birinci Dünya Savaşını gerekçe göstererek Kıbrıs'taki askeri varlığını bir işgale dönüştürmüş ve adada tam hâkimiyet sağlamıştır. Bu işgaller İkinci Dünya Savaşına kadar sürmüş ancak İkinci Dünya Savaşından sonra bu devletlerin güç kaybetmesiyle bu bölgedeki halklar da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşının ardından ilk başta Enosis hayaliyle İngiltere yönetimine başkaldıran Rumlar, İngiltere'nin aradan çekilmesiyle bu sefer Türkleri hedef almaya başlamış ve adadan Türkleri atıp Enosis hayallerini gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır. İngilizler Kıbrıs'taki hâkimiyetlerini sürdürebilmek için Lord Winstler planı (1947), Jackson planı (1948), Birinci ve İkinci Harding planları (1955 -1956), Birinci ve İkinci Macmillan planları (1955-1958), Rad Cliffe planı (1956), Spaak planı (1958) (Müftüoğlu, 2021) gibi birçok planı uygulamaya çalışsalar da Rumlar Enosis hayaliyle hepsini reddetmiş ve ardından 1960'ta adanın bağımsızlığını ilan etmişlerdir. Bu süreçte petrolün öneminin artması

ve Doğu Akdeniz ülkelerinin çoğunda da petrol olması sebebiyle gözler yeniden Doğu Akdeniz'e çevrilme-ye başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşının ardından artık yeni küresel aktörler olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin de artık yeni ilgi odağı haline gelmiştir. Rusya'nın çarlık döneminden beri hayali olan Akdeniz'e inme politikası gücünü toplamasıyla yeniden ortaya çıkmıştır. Bu politikalarını kolaylaştırmak için adanın bağımsız bir devlet olmasını istemişlerdir.

İngiltere'nin bölgeden çekilmesiyle bağımsızlığını ilan eden Kıbrıs'ta da kısa bir süre sonra etnik çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. 1963-1974 arası Türklerle Rumlar arasında büyük çatışmalar yaşanırken dönemin önemli aktörleri ABD, Avrupa Birliği (AB), SSCB ve Kıbrıs'ta garantör olan İngiltere'nin seyirci kalması ve Yunanistan'dan yana tavır almaları; Türkiye'nin adaya asker çıkarması ve bir kısmını ele geçirip bağımsız bir devlet olarak ilan etmesiyle sonuçlanmıştır. O günden bugüne Doğu Akdeniz çözülmemeyen bir konu olarak yerini korumaktadır. 21. yüzyılda petrolün ardından doğalgazın da ortaya çıkmasıyla Kıbrıs ve Doğu Akdeniz konusu tekrardan alevlenmiş, bölgedeki önemli bir faktör olan Türkiye'nin de güçlenmesiyle yeniden çeşitli çatışmaları ve sorunları ortaya çıkarmıştır. Bölgede çıkarları sürekli çatışan Yunanistan ile Türkiye'nin sorunlarına karşı ABD ve AB'nin taraflı tutumu bölge ülkelerini yeni bir aktör ve çözüm arayışlarına yöneltmiştir. ABD ve AB'nin sorunları çözmedeki başarısızlığı sebebiyle bölge ülkeleri yeni bir arayışa yönelmiş Çin'le Rusya da bu fırsattan faydalanarak bölgede çeşitli stratejilerle var olmaya başlamışlardır.

Doğu Akdeniz'de çıkan enerji rezervleri Rusya'nın Avrupa'ya karşı elindeki enerji kozunu ve müşterilerini kaybetme tehlikesi doğurmasından Rusya bölge ülkelere çeşitli yatırımlar yaparak ilişkilerini güçlendirmeye çalışmış ve bazı devletlerle askeri anlaşmalar yaparak bölgeye ciddi manada askeri yığınaklar yapmıştır. Çin ise hem kendisinin enerji ihtiyacı için hem de bölge ülkeleriyle yatırımlar yapıp ilişkilerini güçlendirerek ABD ve AB'den dolayı oluşan boşluğu doldurmak için kendi hegemonyasını yaymaya çalışmaktadır. Bölgenin gelecekteki enerji ve ticaret potansiyeli sebebiyle gitgide daha karışık bir hal alması ve yeni güç mücadelelerine sebep olması beklenmektedir.

Bu çalışmada küresel aktörlerin Kıbrıs ve doğu Akdeniz politikaları, Kıbrıs politikaları incelenecek ve bu politikaları hangi amaçlar ve çıkarlar için yürüttükleri araştırılacaktır. Bu araştırma için çeşitli birinci ve ikinci el kaynaklar kullanılacaktır. Araştırma 1878'den günümüze kadar olan dönemi kapsayacak olup bu tarih aralığında bahsedilen devletlerin politikaları incelenecek ve küresel aktörlerin bölgedeki faaliyetleri değerlendirilerek rolleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'in Küresel Aktörler Açısından Önemi

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ın Jeopolitik Önemi

Doğu Akdeniz, çok eski zamanlardan beri doğu medeniyetleriyle batı medeniyetlerinin etkileşim ve keşif noktası olarak dünya siyasetindeki önemini korumuştur. Doğu Akdeniz bölgesi zirai faaliyetler ve deniz ticareti açısından çok kritik bir konuma sahip olması sebebiyle dünyadaki ilk medeniyetler bu bölgede kurulmuştur. Bu önemli konumundan bütün imparatorluklar bu bölgeye hâkim olmak istemişler ve bu bölgede hâkimiyet kurabilmek için ilk basamak her zaman Kıbrıs olmuştur.

Kıbrıs her zaman Doğu Akdeniz'in orta bölgesindeki stratejik konumuyla bölge devletlerinin ve küresel güç olmak isteyen devletlerin ilgisini çekmiştir. Bu iki önemli özelliğinin yanına ilk önce Süveyş kanalının açılmasıyla Avrupa ile Asya arasında kısa bir yol şimdi ise bölgedeki enerji varlığı eklenmiştir. Bu iki önemli faktörle birlikte küresel güçlerin bölgedeki rekabeti kızışmış ve çeşitli çatışmalara da sahne olmuştur.

Doğu Roma İmparatorluğu adaya hâkim olana kadar çeşitli milletlerin birlikte yaşadığı Kıbrıs; Bizans adada hâkimiyet kurduktan sonra Roma etkisine girmiştir. Ada Müslümanlar tarafından fethedilene kadar çok milletli yapısını kaybetse de özellikle Osmanlı Devleti'nin, adayı fethetmesinden sonra yeniden Türkler, Ermeniler gibi farklı milletler de adaya yerleştirilmişlerdir.

Ada özellikle batılı devletlerin bölgedeki varlığı ve Asya ile Avrupa arasındaki ticaret için çok önemlidir. Bu yüzden Osmanlı Devleti güçten düşmeye başlayınca batılı devletler yeniden gözlerini bu bölgeye çevirmişler, ilk önce Süveyş Kanalını yaptırıp daha sonra da bölge topraklarını yavaş yavaş işgal etmeye

başlamışlardır. Bölgedeki ticari faaliyetler ve ticaret yolları için önemli bir nokta olan Kıbrıs son yüzyılda bölgedeki enerji kaynaklarının ortaya çıkmasıyla yeniden ilgi odağı haline gelmiştir. Şu anda çevresinde yeni bulunan enerji rezervleriyle yeniden kilit bir nokta haline gelmiştir.

ABD'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Politikası

20. yüzyılın ortalarına kadar bölgede İngiliz hâkimiyeti sürerken Birinci Dünya Savaşından sonra İngilizlerin yavaş yavaş bölgedeki sömürgelerinden çekilmek zorunda kalmasıyla ABD bölgeye yerleşmeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde dünyada süper güç haline gelmesiyle bütün süper güçler gibi ABD de Doğu Akdeniz'de hâkimiyet kurmak istemiştir. Bölgede özellikle 1960'lardan sonra SSCB'ye hâkimiyet alanı bırakmamak için çeşitli ülkelerle müttefiklik yapmış ve bölgede SSCB'nin politikalarını engellemeye çalışmıştır.

ABD, Kıbrıs devleti kurulduktan sonra SSCB'nin Kıbrıs'taki faaliyetlerini engelleyebilmek için Türklerin de hükümete ortak olmasını desteklemiş ama 1964'te Türkiye'nin Kıbrıs çıkarmasına karşı çıkmış ve Rumların Türkleri katletmesine göz yummuştur. 1974'te ise kendi iç çatışmalarından Türkiye'yi engelleyememiş ve Türkiye'nin Kıbrıs çıkarması sonucunda Türkiye'ye ambargo uygulamıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) kurulduktan sonra da KKTC'yi tanımamış Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve KKTC'ye uzun bir süre ambargo uygulamıştır.

ABD, 1949'da North Atlantic Treaty Organization (NATO)'ın kurulmasıyla bölgede hâkimiyet sağlamaya başlamış NATO'nun güneydoğu kanadının güçlenmesi için de Türkiye, Yunanistan gibi bölge ülkelerini de bu oluşuma dâhil etmiştir. Daha sonra bölgede İncirlik ve Kürecik gibi çeşitli üsler açarak bölgedeki hâkimiyetini genişletmeye çalışmıştır. Değeri artan petrolün Ortadoğu'daki çeşitli kaynakları ortaya çıktıkça ABD'nin bölgeye yönelik ilgisi artmış ve bu kaynaklara sahip olabilmek için çeşitli argümanlar üreterek bölge ülkelere işgal girişiminde bulunmuştur. Irak ve Suriye'deki savaşlardan sonra bu bölgede birçok üs kurmuş ve askeri varlığını artırmıştır. Bunun sonucunda GKRY giderek askeri gücünü artırmış, bölgede KKTC'yi sürekli tahrik ve tehdit ederek bölgedeki çatışma ortamını destekler hale gelmiştir.

ABD, Akdeniz ve Karadeniz'deki operasyonlarını da gerçekleştirebilmek için 6. filoyu kurmuş ve Doğu Akdeniz'deki pek çok ülkede operasyon gerçekleştirmiştir. Özellikle bölge ülkeleriyle anlaşmazlıklar olduğunda bu filo aracılığıyla mesaj vermeye çalışıp tatbikatlar yapmaktadır. Türkiye-İsrail arasında Mavi Marmara olayından gerginlik olduğunda İsrail'i desteklemek adına Akdeniz'de tatbikat yapmış ve Türkiye'ye gözdağı vermeye çalışmıştır. Ayrıca bölgede İsrail'le de müttefik olup bölgedeki Müslüman ülkelere karşı bu ülkeyi desteklemektedir. Genellikle Doğu Akdeniz'de İsrail'le ortak politikalar yürütmektedir. Bölgedeki ülkelerin iç çatışmalarından da kendine meşruiyet kaynağı oluşturup çeşitli operasyonlar ve sömürü faaliyetleri yapmaktadır.

Son dönemde eski gücünü kaybetmesiyle bazı yerlerden çekilmek zorunda kalsa da hala birçok yerde varlığını korumakta ve Yunanistan topraklarında yeni üsler kurarak yeniden bölgede var olmaya çalışmaktadır. Bölgedeki gücünü kaybettiğçe yeni müttefikler arayışı içerisine giren ABD, Türkiye ile de son dönemde bazı anlaşmazlıklar yaşamasıyla Yunanistan ve GKRY'yi kendine yeni müttefik edinmiş ve GKRY'ye olan silah ambargosunu kaldırmıştır (Algür,2020). Bunun sonucunda GKRY giderek askeri gücünü artırmış, bölgede KKTC'yi sürekli tahrik ve tehdit ederek bölgedeki çatışma ortamını destekler hale gelmiştir.

Türkiye gibi bölge ülkelerinin güçlenmesi ve Rusya'nın bölgedeki hâkimiyet alanını artırmaya çalışmasıyla ABD'nin işi giderek zorlaşmaktadır. Ayrıca Çin'de son dönemde bölge ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmakta ve ABD'den doğan boşluğu doldurmak istemektedir. ABD, küresel aktör olarak eski faaliyetlerine devam edememekte ve bölgede gündün güne etkisini kaybetmektedir. Bölge ülkeleri giderek daha bağımsız politikalar yürütmekte ve bu da ABD'nin bölgedeki hâkimiyetini korumasını zorlaştırmaktadır.

Rusya'nın Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Politikası

Rusya Çarlık döneminden beri Doğu Akdeniz'deki ticarete katılmak istemekte ve son dönemde de Doğu Akdeniz'de bulunan enerji kaynaklarının kendine alternatif olmasını engelleyebilmek için bölgeye hâkim olmak istemektedir. Devletleri değişse de bu hedefinden asla vazgeçmemiş ve bunun için sürekli

yeni politikalar geliştirmeye çalışmıştır. Son dönemde bu hedefine oldukça yaklaşmış ama hala tam olarak istediği sonuca ulaşamamıştır.

Rusya, geçmiş dönemlerde zaman zaman Osmanlı İmparatorluğu ile savaşmış ancak Akdeniz'e inmekte başarılı olamamıştır. SSCB döneminde İkinci Dünya Savaşından sonra İngiltere'nin bölgedeki işgal ettiği topraklardan çekilmesiyle Rusya yeniden bu amacını gerçekleştirmek için bölgedeki bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerle iş birliği yapmaya başlamıştır. Bu politikanın sonucunda 1956'da SSCB ve Suriye arasında askeri alanda iş birliği başlamış ve 1971'den itibaren ise stratejik konuma sahip olan Tartus limanı, SSCB'ye tahsis edilmiştir.

SSCB, Tartus limanını üs olarak kullanmaya başladıktan sonra bölgede daha aktif politika izlemeye başlamış ve Suriye, Mısır, Libya gibi ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Ancak ABD'nin bölgedeki askeri, ekonomik varlığı ve anti-komünist propagandası bazı bölge ülkelerinin Rusya'ya biraz daha mesafeli olmasına yol açmıştır. Suriye, Libya gibi ülkelerse Amerikan dayatmalarına karşı Rusya'nın yanında durmuş bunun sonucunda iç savaşlarla uğraşmak zorunda kalmışlardır.

Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve ABD'nin Irak'a girmesi sebebiyle 2010'lu yıllara kadar Rusya Federasyonu biraz pasif kalmış ancak son dönemde yeniden SSCB hedeflerine geri dönmüştür. SSCB'nin yıkıldığı dönemde Tartus limanı haricindeki bütün askerlerini çekmiş ama Tartus limanından geri çekilmemiştir. Bu limanı federasyon döneminde de kullanmaya devam etmiş özellikle Suriye iç savaşında rejime bu limanlardan askeri destek vermiştir. Rus şirketleri iç savaştan dolayı Suriye'ye uygulanan ambargoları fırsat bilmiş, Suriye'ye 20 milyar doların üzerinde yatırım yapmış ve Suriye'yi Rusya'ya bağımlı bir hale getirmiştir. Suriye'deki iç savaşta Himeymim hava üssünü kurmuş ve buralardan hem rejimi korumuş hem de Doğu Akdeniz'e inme hedefini başarmıştır.

Son dönemde AB ülkelerinin enerjide kendisine bağımlı olması siyasi olarak elini güçlendirdiği için bu konumunu kaybetmek istememektedir. Bu yüzden bölge ülkeleriyle enerji anlaşmaları yaparak kendi stratejik konumunu korumak istemiş bunun için de Akdeniz'de Rus menşeli Novatek firması, Lübnan'da

Fransız Total ve İtalyan Eni şirketleriyle konsorsiyum kurmuştur. Bir başka Rus firması olan Lukoil ise Mısır'ın Zohr petrol sahasının bir bölümünü satın almıştır. Bu yatırımlarla Avrupa ülkelerinin tek kurtuluş yolunu da kapatmayı amaçlamaktadır.

Rusya, Kıbrıs'ta zaman zaman Enosis'i desteklemiş olsa da Kıbrıs'ın bir NATO üssü olmasını istemediği için Enosis'e karşı çıkmıştır. Türkiye'nin adaya çıkarmasının desteklemiş fakat adaya hâkim olmasını istememiştir. Kıbrıs bölündükten sonra GKRY ile ilişkilerini geliştirmiş ama KKTC'yi tanımamış ve mesafeli davranmıştır. Bunun sonucunda gelişen ikili ilişkiler çerçevesinde Rusya, 10 Ocak 2014'te GKRY ile yaptığı bir antlaşma ile Paphos Uluslararası Havalimanı'nın askeri kısmı niteliğindeki "Andreas Papandreu Hava Üssü" ve "Limasol yakınlarındaki Evangelos Florakis Deniz Üssü"nü kullanma iznini elde etmiştir. Bu limanları zaman zaman askeri amaçlarla kullanmıştır. Ayrıca GKRY'ye Rus oligarkların desteğiyle yatırımlar yapmış ve Rum devletindeki en büyük yabancı yatırımcı olmuştur. Rus mafya babaları da GKRY'yi kara para aklamak için kullanmaktadır. Özellikle 2010'lu yıllardan sonra ABD'nin bölgedeki askeri gücünü azaltmasıyla yeniden Akdeniz'de askeri faaliyetlerini artırmaya çalışmaktadır.

Çin'in Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Politikası

Çin, son 30 yıla kadar genel olarak dışa kapalı bir politika güderken kendi bölgesinde İngiliz ve Amerikan etkisi azaldıkça dışa açılmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak Doğu Akdeniz ülkeleriyle ilişkileri çok eskiye dayanmamaktadır. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra dış politikada bir açılım yapan Çin, Doğu Akdeniz ülkeleriyle diyaloga başlasa da "Tek Kuşak Tek Yol" projesi oluşana kadar bölgede pek varlık gösterememiştir. Ancak Xi Jinping'in (2013) "Tek Kuşak Tek Yol" projesini ortaya koyması Çin'in bu bölgede daha aktif bir politika izlemesini zorunlu kılmıştır (Çebi, 2021).

Projeye kendi ürettiği malları kısa yoldan ve daha az maliyetle Avrupa'ya ulaştırmayı amaçlayan Çin bunun için bu güzergâh üzerindeki devletlerle iyi ilişkiler kurarak bu güzergâhtaki devletlerin de istikrarlı ve güvenli devletler olmasını istemektedir. Bu politika Çin'in bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmesine büyük ölçüde yardım etmiş ve Çin ile bölge ülkeleri arasındaki

ilişkinin çok hızlı bir şekilde gelişmesine yol açmıştır. Kalkıncı barış politikasıyla birlikte tek kuşak tek yol güzergâhındaki ülkelere ulaşım ve altyapı yatırımları yaparak ülkelerin refah seviyesini artırmak ve ülkeleri istikrarlı ve güvenli bir hale getirmektir. Özellikle Ortadoğu ve Doğu Akdeniz ülkelerindeki çatışmaları bitirip kendi güzergâhını güvenli bir hale getirebilmek için bu politikayı bir çözüm olarak görmektedir (Sun, 2021).

Çin, tek kuşak politikasının sonucunda özellikle güzergâh üzerinde olan Doğu Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye çalışmakta ve bölge ülkelerine büyük miktarda yatırımlar yapmaktadır. Avrupa'ya açılan bir kapı olarak gördüğü Yunanistan Pire Limanı, Türkiye'de Kumport Limanı, İsrail'de Hayfa Limanı gibi limanları bu projeyi uygulayabilmek için satın almış ve hala bölgede özellikle altyapı ve ulaşım yatırımlarını artırarak devam etmektedir. Sadece liman yatırımlarıyla değil Mısır'ın idari başkentinin taşınması gibi müteahhitlik projelerinde de büyük yatırımlar yapmaktadır. Böyle yatırımlarla bölge ülkelerinin güvenini kazanıp kendini ABD'den kalacak olan boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Ayrıca 2014 yılında ABD'yi geçerek en çok yurtdışına turist gönderen ülke mevkiine yerleşen Çin, turizm faaliyetlerini de bölge ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirmede bir araç olarak kullanmaktadır.

Kıbrıs; Rusya, Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Avrupa arasında bir köprü görevi görmesinden Çin'in "Kuşak Yol" girişimi için oldukça önem teşkil etmektedir. Bu nedenle Çin, Kıbrıs'ta telekomünikasyon, enerji ve uydu haberleşme alanlarında büyük yatırımlar gerçekleştirmektedir. Özellikle Larnaka yat limanının genişletilmesi ve yenilenmesi konusunda taraflar arasında iş birliği faaliyetleri yürütülmektedir.

ABD'nin askeri ve siyasi baskılarından bıkan bölge ülkeleri, Çin'in daha yumuşak politikalarına güvenerek Çin'le ilişkilerini giderek arttırmaktadır. Mevcut dönem itibarıyla ABD gibi Doğu Akdeniz bölgesinde üsleri ve donanması olmasa da Çin, bölge ülkeleriyle zaman zaman tatbikatlar yaparak bölgede son zamanlarda ABD'den oluşan boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Ayrıca savunma sanayi alanında da kendini geliştirerek bölge ülkelerine uygun fiyatlardan silah satmaktadır. Doğu Akdeniz ülkelerinin genel olarak iktisadi sıkıntıları olması, uygun fiyatlı Çin silahlarını bu ülkeler

için daha cazip bir hale getirmektedir. Bu silahları satarken de bölge ülkelere krediler vermekte ve bölge ülkelerini kendine borçlandırmaktadır. Bu stratejiyi diğer yaptığı yatırımlarda da kullanan Çin bölge ülkelere yatırım yaparken kendi işçilerini getirip faizli kerdiler vererek yatırımları gerçekleştirip eğer bu krediyi ödeyemezlerse yaptığı yatırımlara el koymaktadır.

Sonuç olarak her ne kadar Çin'in tek kuşak tek yol projesi için uyguladığı kalkıncı barış politikası masumane gözükse de aslında Çin'in bölgede yeni bir emperyal güç olarak doğmasına yol açmakta bu da bölge ülkelerini gelecekte yeni bir tehditle karşı karşıya bırakmaktadır. Şu anda bölgede tam bir hâkimiyeti söz konusu olmasa da ileride bölgede hem askeri hem ekonomik etkisi artacak ve bölgede yeni bir güç eksenini yaratacaktır.

AB'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Politikası

Avrupa'ya giden tarihi ticaret yollarının güzergâhı olan Doğu Akdeniz bölgesi, Avrupa ülkeleri için her zaman ayrı bir öneme sahiptir. Genel olarak Asya kıtası ve Orta Doğu coğrafyasında üretilen hammaddeler Avrupa'da olmadığı için bu güzergâh hammaddeyi Avrupa'ya taşımada çok önemli bir işlev görmüştür. Coğrafi keşiflerle önemini bir miktar yitirse de Süveyş Kanalı açıldıktan sonra eskisinden daha önemli bir hale gelmiştir. Şu anda küresel ticaretin yüzde 12'sinin bu kanalı kullandığı bu oranda da en büyük payın AB ülkeleri olduğu bilinmektedir. Ayrıca AB açısından Akdeniz, istikrarsızlık merkezi olarak görülen Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile kendisi arasında doğal bir tampon bölgedir. Özellikle Doğu Akdeniz, Orta Doğu'da meydana gelen istikrarsızlıklar neticesinde ortaya çıkan mülteci ve terörist eylemcilerin Avrupa'ya geçişini engelleyen bir set gibi işlev görmektedir.

Son dönemde Doğu Akdeniz'de yeni enerji kaynakları bulunmasıyla sadece ticari açıdan değil enerji açısından da bölgenin önemi artmıştır. Rusya'ya doğalgaz ve petrolde yüzde 40 bağımlı olan AB ülkeleri, bu bölgede çıkan gazı ve petrolü Rusya'ya alternatif olarak kullanmak istemektedir. AB üyesi olan GKRY ve İsrail'le birlikte bölgedeki kaynaklara hâkim olarak enerji açığının bir kısmını bu bölgeden kapatmak istemektedir. Avrupa'nın bu enerji açığını kapatabilmek için EASTMED projesi ortaya atılmış ve bu

projeye İsrail karasularından çıkan petrol ve doğalgaz GKRY'ye petrol hattıyla Türkiye karasularından geçerek Yunanistan'a ve İtalya'ya son olarak AB ülkelerine dağıtılması amaçlanmaktadır. Ancak Türkiye'nin girişimleri ve bu güzergâhın maliyetinin yüksek olması sebebiyle projenin yatırımcısı ABD'nin projeyi iptal etmesiyle sonuçlanmıştır. Şu anda rafa kaldırılmış olsa da bu projenin gelecek dönemlerde AB'nin enerji ihtiyacı arttıkça yeniden göz önüne alınabileceği düşünülmektedir.

Kıbrıs konusunda Rum taraftarı bir politika izleyen AB, ilk önce Türklerin varlığını tanımamış sonra da GKRY'yi Kıbrıs'ın tek hâkimi şeklinde tanıyarak AB'ye almıştır. GKRY'yi AB'ye alarak hem ticaret yollarının güvenliği sağlamak hem de Doğu Akdeniz'de hâkimiyet kurmak istemiştir. Ayrıca Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'in orta bölgesinde bulunması ve iç çatışma olan bölgelere yakın olması Doğu Akdeniz'deki göçleri engellemek ve AB gemilerini güvenliğini sağlamak için de çok önemlidir.

İngiltere'nin Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Politikası

1878'de Osmanlıyı Ruslara karşı koruyacağı gerekçesiyle adayı işgal eden İngiltere 1913 yılında adayı kendi topraklarına kattığını ilan etmiştir. Osmanlı devleti bu kararı tanımasa da imparatorluk yıkıldıktan sonra kurulan Türkiye, 1923 yılında imzalanan Lozan antlaşmasında bu kararı tanımıştır. İngiltere adada bir koloni devlet kurmuşsa da İkinci Dünya Savaşından sonra milliyetçiliğin de etkisiyle Rumlar, İngilizlerin sömürgesinden kurtulmak için birtakım girişimlerde bulunmaya başlamıştır.

İngiltere, Rumlarla ilk zamanlarda mücadele etmeye çalışsa da Doğu Akdeniz'de yayılan milliyetçilik akımı sonucu kolonilerini kaybetmiş ve nihayetinde Kıbrıs adasından da çekilmek zorunda kalmıştır. 1960'ta adada iki tane üs bulundurarak adayı yeni kurulmuş olan Kıbrıs devletine bırakmıştır. İngiltere çekilirken adadaki Türk-Rum çatışmasının önünü açmış ve ileride bu çatışmayla yeniden adaya garantör devlet olarak dönme imkânı bulmuştur.

1963'te çıkan Türk-Rum çatışmasından dolayı iki milletin temsilcisi olan Türkiye ve Yunanistan İngiltere aracılığıyla masaya oturmuştur. Burada yapılan anlaşmanın sonucunda İngiltere, Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs'ta garantör devlet olarak kabul

edilmişlerdir. Eğer ileride adada yeniden bir çatışma çıkarsa bu devletler birlikte hareket edebilme ve adaya çıkarma yapma hakkına sahip olmuştur.

Adada bir devlet kurulduktan sonra Rum tarafının lehine bir politika izleyen İngiltere 1974'te Kıbrıs devletindeki darbeden sonra Türkiye ile çıkarma yapmayı da kabul etmemiştir. İngiltere'nin reddi sonucu Türkiye adaya tek başına çıkarma yapmak zorunda kalmış ve İngiltere arabuluculuk yapmıştır. Arabuluculukta da adil bir tutum sergilememiş ve genel olarak Rumları desteklemiştir. KKTC bağımsızlığını ilan ettikten sonra GKRY'nin AB'ye alınmasını desteklemiş ama adadaki üslerinden vazgeçmemiştir.

İngiltere kendisine bağlı özerk devletler gibi hareket eden Akrotiri ve Dikelya'daki üslerini (Tamçelik,2011) Doğu Akdeniz'deki son kalesi olarak görmekte ve bu üslerden asla vazgeçmemektedir. Bu üslerin varlığını devam ettirebilmek için Kıbrıs meselesinin çözümsüzlüğünü desteklemekte ve Kıbrıs'ın şu anki durumundan faydalanmaktadır. Çünkü Kıbrıs meselesi çözülemediği müddetçe İngiltere'nin adadaki konumu tartışılmayacaktır.

SONUÇ

Doğu Akdeniz bölgesi kritik konumuna bağlı olarak geçmişten bu yana çatışmaların odağı olmuştur. Ortaya çıkan yeni enerji kaynakları ve yeni ticaret yolları ile önemini giderek artırmaktadır. Buna bağlı olarak Doğu Akdeniz'e sahip olmak isteyen küresel aktörler arasındaki rekabet giderek kızışmaktadır. İngiltere, 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle Akdeniz'deki üstünlüğünü kaybetmiş yerini ABD'ye bırakmıştır. Görünen o ki ABD de 21.yy itibariyle yerini Rusya, Çin gibi yeni küresel aktörlere bırakacaktır.

Çin "Tek Kuşak Tek Yol" projesine bağlı olarak şu anda bölgede yatırımlarıyla ön plana çıksa da yakında askeri olarak da bölgede var olmaya çalışacağı öngörülmektedir. Çünkü ticaret yollarını ve yaptığı yatırımları korumak zorundadır. Rusya ise Ukrayna savaşı ve sahip olduğu ekonomik sorunlar sebebiyle SSCB döneminden beri devam eden birkaç üsle kısıtlı Akdeniz politikasını devam ettirecektir.

Ancak son dönemde Türkiye, Mısır gibi bölge ülkeleri bölgede güçlenmiş ve bölgesel faaliyetler için yeni politikalar geliştirmeye başlamıştır. Küresel aktörlerle

yapılacak olan ticarete ihtiyaçları olsa da tek bir devletle yerine küresel sisteme uyum sağlayıp farklı ülkelerle ilişkiler geliştirerek tek bir ülkeye bağımlı olmak istememektedirler.

Bölgedeki ticaret havzası ve enerji yatakları Çin, Rusya gibi ülkelerin ilgilerini artırsa da bu devletlerin yakın zaman da bölgede kesin bir hâkimiyet kurması zorlaşmaktadır çünkü Amerika bölgede hala aktif bir siyaset gütmeye çalışmakta ve bölge ülkeleri askeri ve siyasi güçlerini artırmaktadır. Bölge ülkelerinin kendi aralarında yakınlaşmaları sonucunda bu bölge eskisi gibi emperyalist güçlerin baskısı altından çıkıp bölge halklarının adil bir şekilde paylaşım yaptığı istikrarlı bir alana dönüşebilirse ABD'den doğacak olan boşluğu Çin'e bırakmama imkânına sahip olabilecekleri düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ▶ Algür, B. (2020). “Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'deki Son Uluslararası Gelişmeler Işığında Değişen Türkiye, ABD ve NATO Politikaları”, Anadolu Strateji Dergisi. 2(2): 55-70.
- ▶ Aydın, F. (2021). “Bir Bölge İki Ülke: Doğu Akdeniz Jeopolitiğinde Çin ve Türkiye”, Ulusam Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi”. 1(1): 23-31.
- ▶ Çebi, G.S. & G. Kantar. (2021), “Çin'in Doğu Akdeniz'deki Artan Rolü”, Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. 5(1): 29-43.
- ▶ Dizdaroğlu, C. (2023). “Jeopolitik Güç Mücadelesi: Çin'in Doğu Akdeniz'deki Varlığı”, Doğu Asya Araştırmaları Dergisi. 11(6).
- ▶ Ercan, M. & Kılınç, M.C. (2020) “Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Ortadoğu Merkezli Doğu Akdeniz Politikaları Kıbrıs Çatışması ve Libya Mutabakatı”, Anadolu Strateji Dergisi. 2(2):15-28.
- ▶ Gürdeniz, C. (2020). Mavi Vatan'ın Güney Cephesi Doğu Akdeniz. Ankara: Pankuş Yayınları.
- ▶ Hamzaoğlu, H. (2021). “Rus Jeopolitiğinde Deniz Gücünün Önemi ve Rusya Federasyonu'nun Güncel Akdeniz Stratejisi”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi. 16(1), 166 – 185.
- ▶ İnat K., Ataman M. & Duran B. (2020). Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları Ankara: Seta Yayınları.
- ▶ İrkıçatal, E. (2012). “İkinci Dünya Savaşı Sonrası İngiltere'nin Ortadoğu Politikaları İçin Kıbrıs'ın Stratejik Önemi ve Kıbrıs Meselesinin Ortaya Çıkışı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15: 31-60.
- ▶ Keser, U. & Ak, G. (2020). Tarih, Hukuk, Politika ve Aktörler Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ta Strateji ve Güvenlik. İstanbul: Hiper Yayınları.
- ▶ Müftüoğlu İ. (2021) “Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı ve Perde Arkası”. İstanbul: Alioğlu Yayınevi
- ▶ Pekcan, C., Uygun, A. G. (2021). “Çin'in Akdeniz Politikaları Kapsamında Avrupa Birliği Çin Stratejik Ortaklığı”, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 35(3):1145-1164.
- ▶ Sun, D. & J, Zhang, (2022). Çin'in Doğu Akdeniz'de Çözüm Önerisi: “Kalkınmacı Barış” Yaklaşımı, BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi, 4(1), 32-53.
- ▶ Şafak, E., Çıraklı, M. & Koldaş, U. (2021). “Brexit Sonrası Doğu Akdeniz ve Kıbrıs: Birleşik Krallık İçin Fırsatlar ve Zorluklar”, Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi. 4(1).
- ▶ Tamçelik, S. (2011). “Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi.”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 8:1.
- ▶ Üren, M. (2021). “Küresel Güç Olma Hedefi Bağlamında Rusya'nın Doğu Akdeniz Politikası”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 31: 851-874.

KKTC'DE DİN EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ

Fatma TERCAN

ÖZET

Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethinden günümüze kadar Kıbrıs'ta dini eğitim sürekli değişim geçirmiştir. Kıbrıs'ta dini eğitim adına en fazla faaliyetin yapıldığı dönem Osmanlı'nın hakimiyetinde gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti, hakimiyeti altındaki diğer bölgelerde yürüttüğü dini eğitim süreçlerinin aynısını Kıbrıs'ta da uygulamıştır. Dini eğitim hem örgün hem de yaygın eğitim olarak yürütülmüştür. Örgün eğitim kurumları sıbyan mektepleri, rüştiye ve tekkelerdi. Yaygın eğitim kurumları ise camiler, tekkeler ve kütüphanelerdi. Kıbrıs'ın İngilizlerin idaresine geçmesinden Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na kadar din derslerinde Türkiye takip edilmiştir. Kıbrıs Türk okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri 1950'lere kadar devam etse de 1952-1976 yılları arasında Türklerin ortaokul ve lise düzeyindeki hiçbir okulunda din dersleri okutulmamıştır. 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuş, 1976 yılında "Din eğitimi ve öğretimi devletin gözetimi altındadır." yasasıyla din dersleri Türkiye'deki gibi seçmeli dersler arasında kabul edilmiştir. 2012 yılında Lefkoşa'da Hala Sultan Koleji'nin açılmasıyla Kıbrıs'ta dini nitelikli ilk eğitim kurumu açılmıştır.

GİRİŞ

Kıbrıs tarih boyunca jeopolitik konumu ve doğal kaynakları sebebiyle farklı birçok yönetim tarafından idare edilmiştir. Tarihi akışta, 1571'de Osmanlı Devleti'nin adayı fethiyle birlikte, Ada'da sosyal, kültürel alanların yanı sıra ekonomi ve eğitim alanlarında da Osmanlı ekolü etkisi görülmeye başlanmıştır. II. Selim'in 1572'de verdiği zorunlu göç kararı ile Anadolu'dan Müslüman aileler getirilerek Ada'nın Müslüman nüfusu artırılmaya çalışılmıştır. İskân politikasıyla birlikte İslami eğitim de başlamıştır. Böylelikle Ada'da camiler, mescitler, tekkeler, sıbyan mektepleri, rüştiyeler, iptidai okulları, medreseler ile kütüphaneler inşa edilmeye başlanmıştır (Sözcün, 2015).

Kıbrıs'ın İngiliz idaresine geçmesiyle dini eğitimde her ne kadar Türkiye örnek alınsa da Türkiye'de meydana gelen değişimlerden ötürü dini eğitim pratiklerinde farklılıklar yaşanmıştır. Günümüzde dini eğitim ve öğretimin daha planlı ilerletilmesine yönelik düzenlemelerin var olduğu bilinse de özellikle öğretmen sayısının yetersiz oluşunun din öğretimi yavaşlattığı söylenebilmektedir (KIBTES: "Din Eğitimi Anayasal Bir Haktır ve Yasal Düzenlemeler Yapılarak Verilmelidir", 2021).

Tarihi Süreç

Tarihi süreç incelediğinde Osmanlı Devleti'nin fethettiği toprakları yönetim ve imar açısından düzenlemek yönünde çalışmalarının olduğu yorumunu yapmak mümkündür (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020). Kıbrıs'ta da aynı politikanın uygulandığı görülebilmektedir. Osmanlı devletinin Kıbrıs'ı fethinin ardından, Anadolu'dan Ada'ya planlı göç çalışmaları başlamıştır. Boş olan köy ve kasabalar iskân edilerek nüfusun Müslümanların lehine artırılması hedeflenmiştir (Ateşin, 2006). Zorunlu göç fermanıyla Anadolu'dan aileler, esnaf, sanatkarlar Kıbrıs'a gönderilmiştir (Sözcün, 2008). Osmanlı öncesinde Kıbrıs'ta bulunan serflik ortadan kaldırılarak Rum halkına da ev ve toprak sahibi olma hakkı tanınmıştır. Bu topraklara Türk ve Müslüman aileler stratejik açıdan yerleştirilmiş ve halk tarafından benimsenmeleri amaçlanmıştır. Kıbrıs'a yerleşen Türkler beraberlerinde Osmanlı kültürünü, eğitim sistemini, mimarisini ve sanatını da götürmüşlerdir (Cicioğlu, 1983).

Osmanlı'nın bölgeyi imar çalışmalarının arasında eğitim ve din eğitimi hizmetleri de yer almaktadır. Bu hizmetler tıpkı Osmanlı'nın diğer topraklarında olduğu

gibi sıbyan mektebi, medrese, rüştiye, cami, tekke ve kütüphane ekseninde varlığını sürdürmüştür. Eğitim faaliyetleri yönetimden bağımsız olarak eğitim-öğretim yapılan yerler, vakıflar aracılığıyla varlığını sürdürmüştür. Osmanlı'da halkın eğitiminin karşılanması hayır işi olarak görülmüş ve devlete yüklenmemiştir (Nurçin, 2012). Padişahlar, zenginler, devlet adamları vakıf yoluyla okullar açmış ve bu vakıflarla okul masrafları karşılanmıştır. Bu vakıflar genellikle öğretmen maaşları, öğrenci ihtiyaçları, hademelerin ücretlerinin karşılanması ve devamlılığının yüzyıllar boyu sağlanması açısından büyük çaplı vakıflar olmuştur. Osmanlı eğitim müesseselerinde okutulan dersler aynı şekilde Kıbrıs'ta da uygulanmıştır. Osmanlı Devleti'nin yüksek tahsilli eğitim kurumlarını her yerde açmayıp belli merkezlerde açmasından dolayı Kıbrıs'ta da yüksek dereceli eğitim veren kurumlar kurulmamıştır (Nurçin, 2012).

İlerleyen süreçte Kıbrıs'ın İngilizlerin idaresine geçmesiyle önceleri dini eğitim açısından herhangi bir değişim yaşanmasa da zamanla Türkiye'de Türkçe ezan uygulamasına geçilmesi, din derslerinin kaldırılması gibi kararlar neticesinde Kıbrıs'ta da dini eğitim süreçlerinde değişiklikler yaşanmıştır. Dersin müfredatta yer almaması ve öğretmen ihtiyacı gibi sebeplerle din eğitimi sağlanamamıştır (Nurçin, 2012).

Osmanlı Devleti Döneminde Kıbrıs'ta Din Eğitimi ve Öğretimi

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı iskân çalışmalarıyla birlikte, eğitim sistemi de İslam temellerine dayalı olarak ilerlemeye başlamıştır (Sözgün, 2008). Eğitim müesseseleri devletin müdahalesi dışında halkın kendi gayretleriyle yürütülmüş ve Kıbrıs'ta maarif, vakıf yoluyla sürdürülmeye devam etmiştir (Ateşin, 2006).

Din eğitimi de aynı doğrultuda ilerlemiştir. Kıbrıs'ta din eğitimi örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde gerçekleşmiştir. Örgün din eğitimi sıbyan mektepleri, rüştiye ve medreselerden oluşurken yaygın din eğitimi süreçleri camiler, tekkeler ve kütüphanelerde yürütülmüştür (Sözgün, 2008).

► Sıbyan Mektepleri

Sıbyan mektepleri, genellikle 6-12 yaşlarındaki kız ve erkek çocukların birlikte veya ayrı ayrı öğretim gördükleri temel okullardır. Bu mekteplerin amacı, genel

olarak çocuğa tecvit kurallarına uygun Kur'an okumayı öğretmektir. Mekteplerde verilen eğitim içerik ve yöntemleri her ne kadar mektepten mektebe farklılaşsa da bunlar ciddi farklılıklar değildir. Öğrenciye Kur'an metnini okumasına yardımcı olacak alfabe kitabı verilmekte ve bununla bireysel öğrenme sağlanmaktaydı.

Osmanlıların Ada'yı fethinden sonra açılan ilk eğitim kurumu Lefkoşa'daki Ayasofya Sıbyan Mektebi'dir (Nurçin Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020). Sıbyan mekteplerinin ilk dönemlerinde yapılan dersler, öğretmen ve mekân açısından sıkıntı yaşandığı için genellikle evlerde, mescit ve cami kenarları gibi yerlerde yapılmaya çalışılmıştır (Gökel ve Dağlı, 2015).

► Rüştiye

Örgün din eğitim kurumlarından bir diğeri rüştiyedir. Bu mektepler 1838 yılında faaliyetlerine başlayan Mekâtib-i Rüştiye Nezareti'nin kurulmasıyla hizmetlerine başlamıştır. Kıbrıs'ta ise iptidai mekteplerin varlığına ilk olarak 1862'li yıllarda rastlanmaktadır (Sözgün, 2015). Anadolu'daki gelişmelere bağlı kalınarak Kıbrıs'ta rüştiyeler açılmış ve islahatlara ayak uydurulmaya çalışılmıştır. Mekteplerde sınıf ve ders sistemi uygulamasına geçilmiş, öğretim süreçlerinde sıralara oturmaya ve kara tahta kullanılmaya başlanmıştır (Ateşin, 2006). Kıbrıs'ta ilk rüştiye mektebi, 1862'de Lefkoşa'da İlmiye Mektebi adı altında açılmıştır. Daha sonra bu okul bugünkü Lefkoşa Türk Lisesi'nin temelini oluşturmuştur (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020).

Rüştiyelerin öğretim süresi üç yıldır. Mekteb-i İbtidaiyeler'e bağlı olan bu okullarda Türkçe, Arapça, Kur'an okuma, din bilgisi, aritmetik, güzel yazı, tarım gibi dersler verilmiştir. Buna ek olarak kimi zaman Farsça, resim, geometri, sağlık bilgisi gibi dersleri de okutulmuştur (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020).

► Medreseler

Osmanlı İmparatorluğu'nun bir diğer öğretim kurumu medreselerdir. Medreselerdeki eğitimin belli bir süresi olmamakla beraber öğrenciler derslerindeki başarılarına göre mezun edilmekteydi. Mezun olan öğrenci eğer isterse bir üst medrese olan Sahn-ı Seman medresesine geçebilmekte, ayrıca öğrenciye bir icazetname verilmekteydi. Medreselerde dersler Müderrisler ve bunların yardımcısı Muid'ler tarafından okutulmak-

taydı (Sözcün, 2015).

Osmanlı Devleti zamanında Kıbrıs'ta faaliyet gösteren medreselerin isimleri, yerleri ve kuruluş tarihleri aşağıdaki gibidir (Süha, 1969; Ateşin, 2006):

Medrese İsmi	Kuruluş Yeri	Kuruluş Tarihi
Büyük Medrese	Lefkoşa	1573
Küçük Medrese	Lefkoşa	1578
Pir Paşa Medresesi	Lefke	1580
Baf Medresesi	Baf	1688
Hamidiye Medresesi	Lefkoşa	1718
Saray Önü Medresesi	Lefkoşa	1748
İskele Medresesi	İskele	1816
Kutup Osman Medresesi	Mağusa	1826
Laleli Medresesi	Lefkoşa	1827
Leymosum Medresesi	Köprülü	1829
Peristerona Medresesi	Peristerona	1879

Osmanlı'nın Kıbrıs'ta inşa ettiği eğitim kurumlarından olan medreselerin ilki Sultan II. Selim'in Lefkoşa'da kurduğu Büyük Medrese'dir. Ortaöğretim düzeyinde eğitim veren Kıbrıs medreselerini tamamlayanlar yüksek tahsil için İstanbul, Şam, Kahire, Medine ve Kudüs gibi Osmanlı'nın önemli eğitim merkezlerine gitmişlerdir. Aynı zamanda diğer bölgelerden medrese eğitimi almak için Kıbrıs'a gelenler de olmuştur. Kıbrıs medreselerinde müderrislik yapan ilmiye sınıfı, önceleri ada dışından gelmiş daha sonra yeni kurulan medreselerden icazet alarak mezun olan öğrenciler diğer bölgelerden gelen müderrislerin yerini almışlardır (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020).

Osmanlı idaresindeyken Kıbrıs medreselerinde hangi derslerin okutulduğuna ilişkin fazla bir bilgi edilememiş olmakla birlikte sadece dini ilimler ve fen bilimlerinin okutulduğuna dair bilgiler vardır. Ancak Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerindeki uygulamalarla genel olarak aynı özelliklere sahip olacağı düşünüldüğünde Kıbrıs medreselerinde de din eğitimi niteliğine uyan Kur'an-ı Kerim, Fıkıh, Tefsir, Hadis ve Kelam derslerinin öğretildiği yorumu yapılabilir (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020). Medreseler, yeni tarz ve usule sahip okullara rağbetin artmasıyla zaman içinde faaliyetten çekilmiştir (Ateşin, 2006).

► Camiler

Osmanlı Devleti döneminde din eğitimindeki canlılığın bir diğer belirtisi, medreseler dışındaki eğitim faaliyetleridir (Ateşin, 2006). Kıbrıs'ta bahse konu yaygın din eğitiminin uygulandığı yerlerden biri camiler olmuştur. Türkiye'de olduğu gibi Kıbrıs'ta da camiler ibadet mekânı ve yaygın din eğitimi merkezleri olagelmıştır. Camilerdeki dini eğitim faaliyetlerinin en önemlilerinden biri namazlardan sonra isteğe göre dersiamlar tarafından yapılan dersler olmuştur. Osmanlı hakimiyetindeyken bu derslerin altı camide okutulduğu bilirse de bu sayının daha çok olduğu da söylenmektedir (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020). Söz konusu altı caminin isimleri aşağıdaki gibidir (Süha, 1969; Ateşin, 2006):

- Ömeriye Camii Müderrisliği (Lefkoşa)
- Camii Kebir Müderrisliği (Baf)
- Bayraktar Camii Müderrisliği (Lefkoşa)
- Ayasofya Camii Müderrisliği (Lefkoşa)
- Kutup Osman Mescidi Müderrisliği (Mağusa)
- Haydarpaşa Camii Müderrisliği (Lefkoşa)

Camilerin müderrisleri genelde Kıbrıs'ta yaşayan Müslüman Türkler arasından sınavla görevlendirilmiştir. Ancak ihtiyaç dahilinde zaman zaman Anadolu'dan da görevlilerin gelmeye devam ettiği bilinmektedir. Camilerde aynı zamanda imam yetiştirilmeye çalışılmıştır. Hatta Baf Sancak Beyi Mehmet Bey Ebu Bekir, bu amaca yönelik bir vakıf kurmuştur. Camilerde yapılan bir başka din eğitimi faaliyeti ise vaaz ve nasihatler olmuştur. Bu hizmet kürsü şeyhleri tarafından gerçekleştirilmiştir (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020). Bütün bu çalışmaların dışında bir de bilhassa kız çocuklarına hizmet amacıyla tesis edilmiş ve molla hanımların yürüttüğü Kur'an okulları da bulunmaktaydı (Ateşin, 2006).

► Tekkeler

Tekkelerde genel olarak tasavvufi eğitim yani gönül terbiyesi esas alınmaktaydı. Tekkeler halkın manevi eğitim ihtiyaçlarını karşılarken yanında bulunan sıbyan mektepleri ve medreseler yoluyla da örgün eğitime destek sağlamaktaydı (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020).

Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethinden sonra tekkeler Kıbrıs'ın

birçok yerine yayılmıştır. Bu fetih sonrası bölgeye yerleştirilen Müslüman Türklerin birçoğunun Konya ve çevresinden gelmiş olması ve fethedilen komutanlardan Lala Mustafa Paşa'nın Mevlevi tarikatına mensup olması nedeniyle Mevlevi tekkesi Kıbrıs'ta ilk kurulan tekke olmuştur (Cicioğlu, 1983). Lefkoşa'da bulunan Mevlevi tekkesinin vakfiyesinden tekkede Mesnevihan, imam, müezzin ve duacı olduğu, aynı zamanda neyzen, dümkeş gibi müzik aletleri kullanabilen kişilerin görevli oldukları bilgisine ulaşılmıştır (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020). Ayrıca Mağusa'da bir Celveti Tekkesi olduğu bilinmektedir. Bu tekke içinde Sultan IV. Mehmet'in hocalarından Osman Fadlullah Efendi'nin mezarını ve Kutup Osman Efendi Kütüphanesi'ni barındırmaktaydı (Ateşin, 2006).

► Kütüphaneler

Osmanlı idaresi altındaki Kıbrıs'ta kurulan Sultan II. Mahmut'un kütüphanesi dışında kalan cami ve tekke-lerdeki kütüphanelerin genellikle küçük çaplı olduğu söylenebilir. Sultan II. Mahmut Kütüphanesi talebenin araştırma ve ders çalışması amacıyla yapılmıştır. Bu kütüphanede Kur'an-ı Kerim Hatmi ve Buhari Hatmi okuma uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama Kıbrıs, İngiliz idaresine geçtiğinde de devam etmiştir (Nurçin, Usta ve Gümrükçüoğlu, 2020).

İngiliz İdaresi Döneminde Din Eğitimi

Din eğitimi süreçleri açısından ele alındığında, Kıbrıs'ta İngiliz dönemi başladığında da Türkiye'nin örnek alınmaya devam ettiğini söylemek mümkündür. 1920-1922 yılları arasında Tali Okullar İdare Heyeti ders kitaplarının Türkiye'den gelmesini kararlaştırmıştır. Türkiye ile din dersi bağlamında ilk belirgin farklılaşma ise Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kapanan medrese ve rüştiyelerin Kıbrıs'ta bir süre daha eğitime devam etmesiyle yaşanmıştır. Din dersleri Türkiye'de 1927-1931 yılları arasında tamamen kaldırılrsa da Kıbrıs Türk okullarında 1950'lere kadar okutulmaya devam etmiştir. Türkiye'deki değişim nedeniyle kitap getirilememesi sonucu Tali Okullar İdare Heyeti müftü ve lise müdürünü her sınıfta okutulması gereken din dersi konularını hazırlamakla görevlendirmiştir. 1952-1976 yılları arasında Türklerin ortaokul ve lise düzeyindeki hiçbir okulunda din dersleri okutulmamıştır (Şengil, 2014).

Türkiye'de yapılan harf inkılabının ardından Kıbrıs'ta da bir yıl sonra yeni harflerle eğitime başlanmıştır.

1928-30 Maarif Encümeni 1 Eylül 1929'dan itibaren Kıbrıs Türk ilkokullarında Latin harfleriyle Kur'an'dan seçilmiş bölümlerin Kıbrıs ilkokullarında okutulabileceğine ilişkin kararlar almıştır (Atalay, 2004).

1928'de İngilizler döneminde müftülük kurumu kaldırılmış ve yerine fetva eminliği makamı açılarak evkaf idaresine bağlı bir memurluk kurulmuştur. Fetva eminliği kurumu sadece bir memuriyetten ibaret kalmıştır. Fetva eminliğinin camilerde fonksiyonel bir etkiye sahip olmaması din görevlilerinin ve camilerin sahipsiz kalmasına, toplumu yönlendirebilecek nitelikli din görevlisi sayısının giderek azalmasına yol açmıştır. Böylelikle Kıbrıs Türkleri arasında ölüm, doğum gibi çeşitli dini meselelerde batıl inanışlar yaygınlaşmıştır (Şahin, 2011).

Kıbrıs Cumhuriyeti Döneminde Örgün Din Eğitimi

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanıyla Kıbrıs Türkleri eğitim öğretimde bağımsız bir yapıya kavuşmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığıyla resmi temaslar başlamıştır. Ortak çalışmalarla, Kıbrıs Türk okullarında uygulanabilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programları adaya uyarlanmıştır. Ancak din öğretimine yönelik öğretim programları örnek alınmamıştır. Halkın talepleri üzerine Maarif Dairesi 1967 yılı sonunda okullarda din derslerinin okutulması kararına varmıştır (Şengil, 2014). 1968-69 öğretim yılında kararın uygulamaya koyulması okul idarelerine bildirilse de din derslerinin hiçbir ortaokul ve lise programında yer almadığı görülebilir (Atalay, 2004).

1974 Sonrası Örgün Din Eğitimi

1974 Barış Harekâtı sonrasında, 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur. 1976 yılında ise din eğitimi ve öğretimi süreçlerinin artık devletin gözetimi altında ilerlemeye başlamasıyla din dersleri Türkiye'deki gibi seçmeli dersler arasında kabul edilip yine Türkiye'deki gibi haftada bir saatlik seçmeli ders olarak programa eklenmiştir. Ancak Kıbrıs'ta din dersi öğretmeni eksikliği ve diğer derslerin bitiş saatinde sonra konulması sebebiyle din derslerine yoğun bir ilgi olmadığı söylenebilir. 1982 yılına kadar böyle devam eden uygulama Türkiye'de 1980 askeri darbesi sonrası din eğitime dair tartışmalardan etkilenmiş, 1982 anayasasının 24. maddesine göre din dersinin

zorunlu dersler arasına alınması Kıbrıs'ta da din dersinin okul müfredatlarına zorunlu ders olarak girmesini sağlamıştır (Atalay, 2004).

Günümüzde KKTC'de Din Eğitimi

KKTC'de geçmişten günümüze kadar dini eğitime dair kitap, öğretmen sorunu ve dini nitelikte okul gibi pek çok sorun bulunmaktaydı. 1920-22 yıllarında Tali Okullar Heyeti tarafından alınan karar sonrası KKTC'de dini eğitime dair kitapların Türkiye'den alınması kararı sonucu kitap sorunu ortadan kalkmıştır (Şengil, 2014). Ancak Kıbrıs'ta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni sorunu devam etmiştir. Bu sorunun sebeplerinden birinin öğretmen eksikliğinin boyutunun fark edilmemesi olduğu düşünülmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hükümetleri ile Türkiye hükümetleri arasında imzalanmış olan kültür anlaşmaları uyarınca periyodik olarak sürekli öğretmen istenmiş ve görevlendirilmiştir. Bu uygulama günümüzde de devam etmektedir. Ancak 2000'li yılların başına gelindiğinde, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmeni eksikliğine ilişkin etkili adımlar atılmadığı söylenebilir. Zorunlu ders olmasına rağmen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni ihtiyacı Türkiye'den de karşılanmak istenmemiştir. Bununla beraber, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti uyruklu ilahiyat fakültesi mezunu öğretmenlere de uygun kadrolar açılmamıştır (Atalay, 2004).

KKTC Din Görevlileri Sendikası tarafından yapılan açıklamada (Kıbrıs Postası, Din eğitimi Anayasal bir haktır ve yasal düzenlemeler yapılarak verilmelidir, 2019), KKTC'de Milli Eğitim'e bağlı sadece 4 tane Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olduğunun belirtilmesi öğretmen sorununun günümüzde de hala devam

ettiğini gösterir niteliktedir. (Yeni Akit, Şoke Eden Gerçeği Canlı Yayında Açıkladı: KKTC'de MEB'e Bağlı Sadece 4 Din Kültürü Öğretmeni Var!, 2021).

Kıbrıs'taki dini eğitime ilişkin eksikliklerden bir diğeri olarak dini niteliğe sahip okul olmaması gösterilebilir. Ancak 2011 yılına gelindiğinde dini eğitimi destekleyici Yakın Doğu Üniversitesi ve 2012 yılında Hala Sultan İlahiyat Koleji açılmış olup ilk mezunlarını 2014 yılında vermiştir. Hala Sultan İlahiyat Koleji Kıbrıs'ın dini nitelikli ilk eğitim kurumudur. Bu kolejde okutulan dersler ve müfredat devlet kolejlerinde ve özel kolejlerde okutulan derslerle tamamen aynıdır. İlahiyat koleji öğrencileri normal lise ve kolejlerde okutulan derslere ilaveten Arapça, İngilizce ve Kur'an dersleri de almaktadırlar. 2016 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Temel Eğitim Program Geliştirme Projesi kapsamında 4-8. arası sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin öğretim programı ve öğrenci merkezli ders kitapları geliştirilmiştir (Koç, 2021).

Din ve ahlak eğitimine yönelik öğretim programında belirtilen temel yaklaşım, öğrencilerin öğrenme sürecinde "beceri", "değer" ve "kavramlar"ı öğrenirken öğrenme sürecine dahil olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, öğrencilerin araştırma yapabilecekleri, keşfedebilecekleri, problem çözebilecekleri, bu çözümleri paylaşarak akranları ile tartışabilecekleri ortamların hazırlanması amaçlanmaktadır. Bu amaçlara ulaşmak için program içerisine "inanç, ibadet, ahlak, Hz. Muhammed, Kur'an-ı Kerim ve diğer dinler" olmak üzere dördüncü sınıftan sekizinci sınıfa kadar her sınıfta altışar ünite oluşturulmuş ve bu üniteler sınıflara göre dağıtılmıştır (KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, 2018).

Tablo 1: 4-8. Sınıflar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğrenme Alanları

Öğrenme alanı	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
İnanç	İslam dininin temel inanç esaslarını	Allah'ı tanıyorum	Allah'ın meleklerini öğreniyorum	Ahirete imanı öğreniyorum	Kader ve kazaya imanı öğreniyorum
İbadet	İslam'daki başlıca ibadetleri tanıyorum	İslam temiz olmayı öğretler	Namaz ibadetini öğreniyorum	Oruç, sadaka ve zekât ibadetini öğreniyorum	Hac ve kurban ibadetini öğreniyorum
Ahlâk	İslam sevgi ve barış dinidir	İslam güzel davranışlar yapmayı öğretler	İslam kötü davranışlardan kaçınmayı öğretler	İslam kötü alışkanlıklardan kaçınmayı öğretler	Dinin hak ve özgürlüklerle ilişkisini öğreniyorum

H.z. Muhammed	Peygamberlik ve Hz. Muhammed'i öğreniyorum	H.z. Muhammed'in ailesinin örnek davranışlarını öğreniyorum	H.z. Muhammed'in hayatını öğreniyorum	H.z. Muhammed'in hayatından davranış örnekleri öğreniyorum	H.z. Muhammed ve ehl-i beyt sevgisini öğreniyorum
Kur'an-ı kerim	Müslümanların kutsal kitabı kur'an'dır	İslam dininde kur'an-ı kerim'i öğrenmek ve okumak ibadettir	Kur'an'ın oluşumu ve yapısını tanıyorum	Kur'an insanlara öğüt verir	İslam düşüncesindeki yorum biçimlerini öğreniyorum
Diğer dinler	Yaşayan dünya dinleri coğrafyasını tanıyorum	Hıristiyanlığı tanıyorum	Yahudiliği tanıyorum	Uzak doğu dinlerini tanıyorum	Dinlerarası ilişkileri öğreniyorum

Kaynak: (KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, 2018)

Program ve kazanımları ayrıntılı olarak incelendiğinde;

- İslam dininin emir ve yasaklarının öğrenilmesinde gerekli derslere yer verildiği,
- Bu derslerin öğrenilmesinde yaş gruplarına göre belli bir hiyerarşiye dikkat edildiği,
- Programın kazanımlarında ise her tema için kazanımlar belirlendiği, kazanımların yaş gruplarına uygun belirlendiği, ezberci metotların da kullanıldığı yorumlarını yapmak mümkündür.

Programın okullarda sistemli bir şekilde uygulanması hedeflense de bu hedefe ulaşamadığı söylenebilir. 2021 yılında Kıbrıs Türk Eğitimciler Sendikası'nın toplumun manevi dünyasını yaralayıcı uygulamalar olduğu yönündeki beyanları, KKTC Din Görevlileri Sendikası'nın KKTC'de Milli Eğitim'e bağlı sadece 4 tane Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olduğu ve din eğitiminin sağlanamadığına ilişkin açıklamaları bu savı destekler niteliktedir (KIBTES: "Din Eğitimi Anayasal Bir Haktır ve Yasal Düzenlemeler Yapılarak Verilmelidir", 2021).

SONUÇ

Tarihsel süreç incelendiğinde, Osmanlı Devleti tıpkı diğer fethettiği topraklara uyguladığı gibi Kıbrıs için de iskân politikasını uygulamıştır. İskân politikasıyla Türk aileler Kıbrıs'a göç etmiştir. Eğitim ve din eğitimi hizmetleri de iskân politikasının bir parçasıdır. Bu hizmetler tıpkı Osmanlı Devleti'nin diğer topraklarında olduğu gibi sıbyan mektebi, medrese, rüştiye, cami, tekke ve kütüphane ekseninde varlığını sürdürmüştür. Örgün ve yaygın olarak yürütülen din öğretimi süreçlerinde Kıbrıs'ın İngiliz himayesine geçmesiyle, Kıbrıs

için yeni bir dönem başlamıştır. Süreç içinde özellikle Türkiye'de meydana gelen değişimlerden din öğretimi süreçleri doğrudan etkilenmiştir. Ayrıca İngilizlerin uyguladığı politikalar neticesinde halkın bir dini otorite yitimine uğratıldığı yorumu yapılabilir. 1974 sonrasında günümüze gelinen süreçte ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi okullarda önce seçmeli ders, ardından zorunlu ders olarak yer almıştır. Zorunlu ders statüsüne geçtiğinde ise kitap ve öğretmen sorunu başta olmak üzere birçok sorun yaşanmaya başlanmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bugün Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi açısından yaşanan sorunların çözümü için adımlar atıldığı görülse de bu adımların henüz yeterli seviyede olmadığı yorumunu yapmak mümkündür.

KAYNAKÇA

- Ateşin, H. M. (2006). Kıbrıs'ta İslami Kimlik Davası. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Atalay, T. (2004). Öğretmen ve Müfredat Ekseninde KKTC'de Örgün Din Öğretimi, Değerler Eğitimi Dergisi. 2 (7): 7-40.
- Cicioğlu, H. (1983). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Eğitim, Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES). 16 (2): 209-224.
- Gökel, Ö ve Dağlı, G. (2015). Osmanlı'dan Günümüze Kıbrıs Türk Eğitim Sisteminin Geçirmiş Olduğu Evreler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 8 (37): 747-758.

- ▶ KIBTES: “Din eğitimi Anayasal bir haktır ve yasal düzenlemeler yapılarak verilmelidir”. (2021, Nisan 19). Kıbrıs Postası. Erişim adresi https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n374795-kibtes-din-egitimi-anayasal-bir-hak-tir-ve-yasal-duzenlemeler-yapilarak-verilmelidir
- ▶ KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (2018). Temel Eğitim Programı Giriş.
- ▶ KKTC’de İslami Eğitimin Önünde Olan Sıkıntı ve Çözüm Önerileri. (2021, Nisan 23). Doğru Haber. Erişim adresi <https://dogruhaber.com.tr/haber/746493-kktcda-islami-egitimin-onunde-olan-sikinti-ve-cozum-onerileri/>
- ▶ Koç, A. (2021). Kıbrıs ve Türkiye Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8.Sınıf) Ders Kitaplarındaki Görsellerin Karşılaştırılmalı Değerlendirilmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,50, s.363-393.
- ▶ Nurçin, V., Usta, M. & Gümrükçüoğlu, S. (2020). Osmanlı Döneminde Kıbrıs’ta Din Eğitimi (1571-1878), Tarih Araştırmaları II: 97-111.
- ▶ Nurçin, V. (2012). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Örgün ve Yaygın Din Öğretimi Tartışmaları. Yüksek lisans tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- ▶ Sözcün, Z. (2015). Kıbrıs’ta Osmanlı Dönemindeki Eğitim Sistemine Genel Bir Bakış, Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi. 207-208.
- ▶ Şahin, İ. (2011). Kıbrıs’ın Sosyal Tarihi (Tarihi Arka Planı ve 1945-1974 Arası Olayları). Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- ▶ Şengil, M. (2014). İslam Dünyasında Din Eğitim ve Öğretimi, Türkiye Diyanet Vakfı I. Uluslararası Öğrenci Sempozyumu.
- ▶ Şoke eden gerçeği canlı yayında açıkladı: KKTC’de MEB’e bağlı sadece 4 Din Kültürü öğretmeni var! (2021, Nisan 18). Yeni Akit. Erişim adresi <https://www.yeniakit.com.tr/haber/soke-eden-gercegi-canli-yayinda-acikladi-kktcde-mebe-bagli-sadece-4-din-kulturu-ogretmeni-var-1530964.html>

TMV SAMTAY

SUNA - ATA ATUN

*International
Maarif Schools*

KKTC'DE YABANCI DİL EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ

Şayeste Nur BİLİR

ÖZET

Kıbrıs, tarih boyunca birçok kez el değiştirmiştir. Uzun süre boyunca Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı kalmış ve akabinde 1878 yılında İngilizlere kiralanmıştır. 1960'ta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruluncaya dek Ada'da İngilizler hüküm sürmüştür. Osmanlı ve İngiliz hükümlerinde kalan ada yaşamında birçok değişiklik meydana gelmiştir ve bu değişimlerin en başında eğitim gelmektedir. Bu makalede KKTC'de yabancı dil eğitimi ve öğretimi süreçlerinin tarihsel gelişimini incelemiştir. Makale giriş kısmında eğitim ve yabancı dil kavramları açıklanmış ve sonrasında Ada'da en yaygın yabancı dil olan İngilizcenin önemine değinilmiştir. Osmanlı Devleti döneminde Kıbrıs'ta yabancı dil öğretimi, İngilizler döneminde yabancı dil öğretimi, Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde yabancı dil öğretimi ve 1974'ten günümüze Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yabancı dil eğitimi ve öğretimi konuları ele alınmıştır.

GİRİŞ

“Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.” (Ertürk, 1975). Eğitim çok çeşitli şekillerde verilebilir ama en yaygın olanı okullarda verilen türüdür. Her ülke kendine özgü eğitim metoduna sahiptir. Devletler kendi toplumlarını gözetererek eğitimin nasıl verileceğine, hangi şartlarda uygulanacağına ve kaç yaş aralığında verileceğine karar vermektedirler.

Kuzey Kıbrıs'ta ilköğretim ve ortaöğretim zorunlu, yüksek öğretim ise isteğe bağlıdır. İlköğretim 6-12 yaş arası öğrencilere, ortaöğretim ise 12-18 yaş arasındaki öğrencilere yöneliktir. Kuzey Kıbrıs'ta verilen eğitimin resmi dili Türkçedir. Bunun yanı sıra çeşitli yabancı dillerde de eğitim gören öğrenciler mevcuttur.

Yabancı dil kavramı çok çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Gökbulut, Güneyl ve Güntaş'a (2021) göre yabancı dil; bireyin kendi dili dışında eğitimsel, sosyal ve mesleki anlamda yeterlik kazandırmak için “öğretilen dil” anlamına gelmektedir. Bir diğer tanımla yabancı dil, kişinin ana dili dışındaki edindiği diğer dil ya da dillerdir. Birey, ana dilini doğal yollarla öğrenir ve çoğunlukla bu dil öğrenimi biçimi bilinçsizdir. Ana dilin aksine yabancı dil öğrenimi ise bilinçli, sistemli olarak edinilmektedir. Bu sistemli öğrenme okullar başta olmak üzere çeşitli resmi ve özel kurumlarda

verilmektedir. Ülkeler, öğrencilerin dil edinimi ihtiyaçlarına göre bir müfredat oluşturur ve bu müfredatı ilköğretim, ortaöğretim ve lisede öğrencilere kazandırır (Demircan, 1990). Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde verilen yabancı dil öğretimi de zorunlu eğitim kapsamında verilir ve ekseriyetle devletin kurumları tarafından verilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin siyasi ve sosyal yapıları göz önüne alındığında, yabancı dil öğretiminin zorunlu eğitim kapsamında verildiği görülebilmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta verilen yabancı diller arasında en yaygın olanı İngilizcedir. Birçok resmi ve özel okullarda İngilizce eğitimi verilmektedir. 2007 yılında İngilizce eğitime başlama yaşı ile ilgili değişiklik yapılmıştır. Anaokulu ve ilkokuldan başlanarak “İngilizce Farkındalık Eğitimi” verilmesi gibi gelişmeler, İngilizcenin Kıbrıs'taki yaygınlığını ve önemini destekler niteliktedir (Uysal, 2003). Ayrıca, Kuzey Kıbrıs'taki üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında eğitim dili İngilizcedir. Bunların yanı sıra, Kuzey Kıbrıs'ta İngilizce harici yabancı diller de öğretilmektedir. Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Yakın Doğu Üniversite'leri örnek olarak baz alındığında; Almanca, Fransızca, İspanyolca gibi diller bazı dil okullarında ve bazı üniversitelerin yabancı dil programlarında öğre-

tilmektedir. Ayrıca, Kuzey Kıbrıs'ta, Türkçe de yabancı dil olarak öğretilmektedir. Çoğunlukla, Türkiye dışından gelen öğrenciler için Türkçe öğretim programları sunan birçok üniversite ve dil okulları bulunmaktadır.

Fotiou'ya (2022) göre, tarihi süreç incelendiğinde, Kuzey Kıbrıs'ta İngilizce ağırlıklı yabancı dil öğretiminin yalnızca yakın geçmişi kapsamadığı görülebilmektedir. Kıbrıs Adası, jeopolitik konumu nedeniyle birçok devletin kontrolünde kalmıştır. Bu zaman diliminde Osmanlı Devleti, İngilizler Dönemi ve 1974'ten sonraki süreç büyük bir önem teşkil etmektedir.

Osmanlı Devleti Döneminde Kıbrıs'ta Yabancı Dil Öğretimi

Osmanlı Devleti döneminde Kıbrıs'ta birden fazla yabancı dilin öğretiminin yapıldığı söylenebilmektedir. Nevzat ve Hatay'a (2009) göre Türkçe, Arapça ve Osmanlıca öğretilen Kıbrıs'ta, yabancı dil bilmek büyük bir önem teşkil etmekteydi ve Ada, liman kenti olması sebebiyle yabancı tüccarların ticari faaliyetleri ile yakın bir temastaydı. Türkçe, Arapça ve Osmanlıcaya ek olarak İngilizce, Fransızca ve İtalyanca gibi Avrupa dillerini bilmek bir zaruriyet haline gelmiştir. Kıbrıs'ta çoğunlukla İngilizceye önem verilmesi Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerine tekabül etmektedir. Demirtaş'a (2007) göre, Tanzimat dönemi ile Osmanlı Devleti'nde batılılaşma hareketleri görülmeye başlamıştır. Bu duruma paralel olarak da İngilizce özellikle üst sınıf arasında popüler olmaya başlamıştır. Zamanla Osmanlı Devleti de İngilizce eğitimini desteklemiş ve bu alanda çeşitli aksiyonlar almıştır.

Osmanlı Devleti özellikle son dönemlerinde İngilizce öğretime destek vermiştir. Bu durumun İngilizcenin uluslararası alanda öneminin zaman içinde artmasının payı büyüktür. Özellikle Tanzimat dönemi ile, Osmanlı devletinde modernleşme hareketleri kapsamında hayatın birçok alanında değişiklik yapılmaya başlanmıştır. Eğitim alanında yapılan reformlar da hayatın birçok alanında yapılan değişikliklerin bir parçasıdır. Eğitimde dil öğretime ilişkin reformlar da yapılmıştır (Demirtaş, 2007).

Osmanlı Devleti'nde İngilizce öğretimi 1870'li yıllara tekabül etmektedir. Yaman (2018), Türkiye'de yabancı dil öğretiminin Osmanlı İmparatorluğu zamanında başladığını dile getirmektedir. O dönemde özellikle medreselerde Arapça eğitimi ön plana çıkmış ve son-

rasında farklı mekteplerde Fransızca, Farsça, İngilizce, Almanca, İtalyanca, Rumca ve Bulgarca gibi diller de öğretilmeye başlamıştır; ancak Osmanlı döneminde de yabancı dil öğretiminde tam bir başarı yakalanmamıştır (Ergin, 1977). Osmanlı İmparatorluğu'nda resmi İngilizce öğretiminin 1870'li yıllardan itibaren başladığı söylenebilmektedir. Günay'a (2006) göre İngilizce öğretimi çoğunlukla özel okullar ve misyoner okulları tarafından verilmekteydi. Lefkoşa'da ve Gazimağusa'da İngiliz misyonerler tarafından kurulan The English School ve The British Academy Okullarında İngilizce eğitimi verilmekteydi. Bu okullarda yabancı dil öğretimi için İngiliz öğretmenler getirilmekteydi ve İngilizce konuşma, dilbilgisi, yazma, okuma gibi beceri dersleri verilmekteydi. Osmanlı devleti tarafından resmi olarak yabancı dil eğitimi veren okullar açılmamıştır ancak özel okullarda verilen yabancı dil eğitimi genellikle İngilizceydi. Özellikle, 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde İngiliz ticaret gemilerinin Kıbrıs'a uğraması ve İngiliz konsolosluğunun kurulması ile İngilizce yaygınlaşmaya başlamıştır.

İngiliz İdaresi Döneminde Kıbrıs'ta Yabancı Dil Öğretimi

Osmanlı Devleti, 1878 yılında Kıbrıs'ı İngilizlere kiralamıştır. İngilizler, 1960'ta Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruluncaya dek Ada'da kalmıştır. Bu süreçte yönetim ve idari yapılarda değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikleri sosyal alandaki ve eğitim alanındaki değişiklikler de takip etmiştir.

İngilizce bu süreçte resmi dil olarak kabul edilmiştir ve üniversitelerde İngilizce eğitim vermeye başlanmıştır. Bu dönemde, özellikle 1935'te, İngilizlerin getirdiği yaptırımlarla İngilizce, ilkokulun son iki sınıfından itibaren zorunlu dil olmuştur. Bunu yaparken İngilizlerin hem kültürel olarak İngilizlere bağımlı hem de siyasi olarak onları destekleyen bir orta sınıf yaratma amacını güttükleri söylenmektedir (Persianis, 1996). İngilizler, Ada'daki vatandaşların İngilizce öğrenmesi için bir zaruriyet meydana getirmişlerdir. İngilizler döneminde, İngilizcenin resmi dil statüsünde olması da hem sosyal yaşamı hem eğitimi etkileyen başka bir unsurdur. İngiliz işgali döneminde Ada'da İngilizler kendi okullarını kurmuşlardır ve İngilizce eğitim vermişlerdir (Günay, 2006).

Kachru'nun (1986), İngilizcenin o dönem Kıbrıslı Türk-

ler için modernliğin ve seçkinliğin bir simgesi olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, İngilizcenin tüm yasal ve idari yazışmalarda da kullanılan bir dil haline geldiği görülebilir. Bunlara ek olarak, sosyal hayatta İngilizcenin “lingua franca” işlevi de gördüğü yorumunu yapmak da mümkündür. Rumlar ve Türklerin iletişim kurmasını sağlayan ortak dil İngilizceydi (Kachru, 1986).

İngilizce eğitimi Ada’da hem İngiliz okullarında hem de yerel okullarda verilmiştir. Bu okullarda çoğunlukla İngiltere’deki okullarla aynı eğitim sistemi uygulanmış ve öğrencilere İngilizce dışında Fransızca ve Almanca da verilmiştir. Ayrıca Türk ve Rum azınlıklar da kendi dillerinin varlığını sürdürmek için okullar kurmuşlardır ancak İngilizce bu azınlık toplulukları arasında da önemini korumuştur (Uysal, 2023).

Kıbrıs Cumhuriyeti Döneminde Yabancı Dil Öğretimi

İngiliz müstemleke döneminden sonra 1960’ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş ve Türkiye, İngiltere ve Yunanistan’ın garantörlüğündeki bu devlette Türkçe ve Rumca resmi dil olarak ilan edilmiştir (Yağcıoğlu, 2003). İngilizcenin resmi dil olmaktan çıkması hem toplumsal yaşamda hem eğitimde bazı değişiklikleri beraberinde getirirse de İngilizce önemini korumaya devam etmiştir. Kıbrıslı Rum ve Türklerin resmî belgelerinde, toplumlararası görüşmelerde İngilizce önemini korumaya devam etmiştir ancak bu süreçte Rumlar ve Türklerin eğitim kurumlarının idaresi birbirinden ayrılmıştır. İngilizce, İngiliz dönemindeki önemini korumuş ve ilk ve ortaöğretimde zorunlu dil olarak devam etmiştir. İngilizce sadece eğitim hayatında değil aynı zamanda iş görüşmelerinde, seminerlerde, mesleki görüşmelerde de oldukça yaygın halini korumuştur (Yağcıoğlu, 2003.)

Kıbrıs bağımsızlığını kazandıktan sonra da İngilizce öğretimine devam edilmiştir. İngilizce yabancı diller kategorisindeki en yaygın dil olarak yerini korumaya devam etmiştir. İngilizce öğretimi dil bilgisi, okuma, yazma gibi becerileri kazandırmaya yönelik olacak şekilde öğretilmeye devam edilmiştir. Ayrıca, İngilizce öğretiminde kullanılan kaynaklar arasında İngilizce; Türkçe sözlükler, ders kitapları, hikâye kitapları ve diğer okuma materyalleri bulunmaktadır (Hismanoglu ve Hismanoglu, 2010).

1974’ten Günümüze Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Yabancı Dil Öğretimi

1974’te Kıbrıslı Türkler ve Rumlar tamamen birbirinden ayrılmıştır ve bu olay birçok durumu etkilemiştir. Etkilenen şeylerden biri de İngilizce ve eğitimde İngilizcenin yeridir. İngilizcenin müfredattaki birincil yabancı dil konumunu koruduğu ancak İngilizce öğretiminin bu dönemde eski kalitesini koruyamadığı yorumu yapılabilir (Yağcıoğlu, 2003).

Yağcıoğlu (2003), Kıbrıslı Türklerin çoğunluğu İngilizceye olumlu bir tutum takındığını belirtir. Bu durumun başlıca sebepleri arasında, Kıbrıslı Türk öğrencilerin Amerika’da yüksek öğrenim görme imkânını elde etmesi, Kıbrıs eski İngiliz sömürsü olduğu için İngiliz hükümetinin verdiği burslardan yararlanabilmesi ve Kıbrıs’a uluslararası arenada önem atfedilmesi sayılabilir. Ayrıca Kuzey Kıbrıs’ın yıllar içinde daha güvenli bir yer olması ve zaman içinde Kıbrıslı Türklerin Kuzey Kıbrıs’a dönmesi ve akabinde çocuklarının İngilizce eğitimine Kuzey Kıbrıs’ta devam etmelerini istemesi Kıbrıs’taki yabancı dil öğrenimini etkileyen unsurlardır. 1980’lerin sonuna doğru açılan birçok üniversitede, yasayla İngilizce eğitim vermektedir (Yağcıoğlu, 2003). Christou’ya (2006) göre yasayla İngilizce eğitimi verilmesi Avrupa’ya gidemeyen ama nitelikli bir eğitim almak isteyen uluslararası öğrencilerin Kıbrıs’ı tercih etmesine sebep olmuştur.

Turizm ve ekonomik koşullar nedeniyle İngilizce toplum nezdinde de önemli bir yere sahip olmuştur. Hatırı sayılır derecede İngiliz vatandaşının Ada’ya yerleşmesi ve İngilizcenin günlük yaşamda kullanılmasının önünü açmıştır. Bu bilgilerin ışığında, KKTC’de eğitimde, sosyal yaşamda, iş seyahatlerinde, günlük konuşmalarda İngilizceye rastlamanın mümkün olduğu söylenebilir. Turizm ve ekonominin de yabancı dille şekillenmesiyle birlikte Ada’da İngilizceye olan ilginin arttığı yorumu yapılabilir.

KKTC’de İlköğretim ve Ortaöğretimde Yabancı Dil Öğretimi

Kuzey Kıbrıs’ta ilköğretim ve ortaöğretimde yabancı dil eğitimi zorunludur. Yabancı dil eğitiminde birinci yabancı dil konumunda genellikle İngilizce bulunmaktadır. İngilizceye ek olarak Almanca, İspanyolca gibi diller de verilmektedir. İlkokulda başlayan yabancı dil eğitimi, ortaokul ve lisede de devam etmektedir. İlko-

kulda yabancı dil dersleri en az 2-3 saat verilmekte, ortaokul ve lisede ise en az 4 saat olarak işlenmektedir. Resmi ve özel okullar ihtiyaçlarına göre yabancı dil dersini artırma inisiyatifine sahiptir. KKTC Millî Eğitim

ve Kültür Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğünün (2020) ders çizelgeleri incelendiğinde İngilizce dersi için ayrılan ders saatleri diğer derslerle karşılaştırmalı olarak görülebilir.

Tablo 1: İlkokul Haftalık Ders Çizelgesi

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	TOPLAM
Türkçe	8	8	8	6	6	36
Matematik	8	8	7	6	6	35
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	15
Sosyal Bilgiler	-	-	-	2	2	4
Fen ve Teknoloji	-	-	-	3	3	6
İngilizce	-	-	3	5	5	13
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	1	1	2
Resim	2	2	2	2	2	10
Müzik	2	2	2	2	2	10
Beden Eğitimi, Sağlık ve Spor	2	2	2	2	2	10
Sosyal Beceri	1	1	1	1	1	5
Eğitsel Etkinlik	2	2	3	3	3	13
Genel Toplam	30	30	33	33	33	159

Tablo 2: Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesi

	Dersler	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Zorunlu Dersler	Türkçe	8	5	5
	Matematik	4	4	4
	Fen ve Teknoloji	5	4	4
	Sosyal Bilgiler	2	2	-
	Kıbrıs Tarihi	1	1	1
	TC İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	2
	İngilizce	6	6	6
	Resim	1	1	1
	Müzik	1	1	1
	Beden Eğitimi, Sağlık ve Spor	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım	2	2	2
	Bilgi ve İletişim Teknolojisi	1	1	1
	Sınıf Saati ve Rehberlik	1	1	1
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1	1	1

Dersler		6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Seçmeli Dersler	Türkçe (2) (1)			
	İngilizce (2) (1)			
	Almanca/Fransızca/Yunanca (3) (2)			
	Matematik (2) (1)			
	Fen ve Teknoloji (2) (1)			
	Doğal Afetler ve İnsan (2)	4	4	4
	Resim (1)			
	Müzik (1)			
	Bilgi ve İletişim Teknolojisi (1)			
	Medya Okuryazarlığı (1)			
	Etüt (2) (1)			
	Genel Toplam	35	35	35
	Eğitsel Etkinlikler	3	3	3

Tablo 3: Genel Liseler Haftalık Ders Çizelgesi Örneği

Dersler		Sınıf IX	Sınıf X	Sınıf XI	Sınıf XII
Ortak Dersler	Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	5	5
	Matematik	3	3	-	-
	Felsefe	-	2	2	-
	Tarih	2	1	-	-
	Coğrafya	2	1	-	-
	TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	2
	İngilizce	4	4	4	4
	Beden Eğitimi, Sağlık ve Spor	2	2	2	2
	Kıbrıs Türk Edebiyatı	1	1	-	-
	Kıbrıs Türk Tarihi	2	2	-	-
	Kıbrıs Coğrafyası	-	2	-	-
	Ekoloji ve Çevre	1	-	-	-
	Bilgi ve İletişim Teknolojisi	2	-	-	-
	Toplam	24	23	13	13

Seçmeli Dersler	Seçimler Alan Dersleri	Seçim Sayıları			
		1. Yıl	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl
	Matematik	3	(3) (4)	(4) (7)	(4) (7)
	Fizik	(2) (3)	(2) (3)	(2) (4)	(2) (4)
	Kimya	(2) (3)	(2) (3)	(2) (4)	(2) (4)
	Biyoloji	(2) (3)	(2) (3)	(2) (4)	(2) (4)
	Tarih	(2) (4)	(2) (4)	(2) (4)	-
	Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi	-	-		(3) (5)
	Coğrafya	(2) (4)	(2) (4)	(2) (4)	(3) (5)
	Psikoloji		2		
	Sosyoloji			2	
	Mantık				2
	Türk Dili ve Edebiyatı	(2) (3) (5)	(2) (3) (5)	(3) (6)	(3) (7)
	İngilizce	5	7	(4) (8)	(4) (10)
	Almanca/Fransızca/Yunanca	3	3	3	3
	Diğer Seçmeli Dersler				
	Resim	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Müzik	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Proje Hazırlama	1	1	1	1
	Astronomi ve Uzay Bilimleri	1	1	1	1
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1	1	1	1
	Bilgi ve İletişim Teknolojisi	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Sanat Tarihi	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Ekonomi	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)	(1) (2)
	Bilgi Kuramı	1	1	1	1
	Toplam	10	12	21	21
	Rehberlik	1	-	1	1
	GENEL TOPLAM	35	35	35	35
	Eğitsel Etkinlikler	3	3	3	3

Ders çizelgeleri incelendiğinde, Kuzey Kıbrıs'ta yabancı dil derslerinden İngilizcenin zorunlu dersler arasında yer aldığı görülmektedir. Devlet okullarının ders saati çizelgeleri ile karşılaştırıldığında, özellikle kolejlerde İngilizce dersine önem atfedildiği yorumu yapılabilir. Yine devlet okullarının ders saatleri incelendiğinde İngilizce dersinin haftalık saati en fazla olan dersler arasında yer aldığını söylemek mümkündür. Bu noktadan hareketle öğrencilerin yabancı dil öğrenmesi hususuna KKTC'de önem atfedildiği söylenebilmektedir. Bu önemin resmi ve özel eğitim kurumlarının politikalarına yansıdığı da görülebilmektedir. Bu bağlamda, İngilizce öğretiminde kullanılan öğretim

modellerinin açıklanması önem teşkil etmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta ilköğretim ve ortaöğretimde İngilizce öğretimi için farklı modellemeler bulunmakta ve uygulanmaktadır. Modellemelerden bazıları şunlardır (Uysal, 2023):

1- Tam İngilizce Öğretim Modeli: Bu model tipinde tüm dersler İngilizce olarak verilmekte ve öğrencilere okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Modelde öğrencilere doğal, tam bir İngilizce dil ortamı oluşturulmakta ve öğrencilerin dil becerilerinin geliştirmelerine yardımcı olunmaktadır.

2- Karma Öğretim Modeli: Bu model tipinde bazı dersler Türkçe verilmekte bazı dersler ise yabancı dillerde verilmektedir. İngilizce öğreniminde başlangıç seviyesinde olan öğrenciler için daha uygun bir modeldir.

3- Yabancı Dil Öğretimi Modeli: Bu model tipinde İngilizce eğitimi sadece İngilizce derslerinde verilmekte ve İngilizce derslerinde temel beceriler ve yoğun bir eğitim söz konusu olmaktadır.

4- Bilingual Öğretim Modeli: Bu model tipinde dersler iki ayrı dilde verilmektedir. Dersleri hem Türkçe hem de İngilizce olarak alan öğrenciler, iki dili de eşit seviyede öğrenmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta kullanılan İngilizce öğretim modelleri her okul türüne göre farklılık göstermektedir ancak tüm modellerin öğrencilere yabancı dilde, çoğunlukla İngilizce, iletişim kurma becerilerini kazandırdığı söylenebilir.

KKTC'de Yüksek Öğretimde Yabancı Dil Öğretimi

KKTC'de üniversitelerde yabancı dil eğitimi genellikle İngilizcedir. Tarihsel arka planı nedeni ile toplumdaki ve eğitim sistemindeki yeri daima farklı olan İngilizce, Kıbrıs'ta hep ön planda olmuştur (Uysal, 2023). İngilizce dışında Almanca, İspanyolca, Rusça eğitim veren üniversiteler de mevcuttur. Bu üniversitelere Girne Üniversitesi ve Doğu Akdeniz Üniversitesi örnek gösterilebilir. Özellikle İngilizce öğretmenliği program paketleri incelendiğinde İngilizce harici birçok yabancı dilin verildiği de gözükmektedir. Öğrenciler, genellikle dil seviyesine göre farklı düzeylerde eğitimlere tabii tutulmaktadırlar. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Amerikan Girne Üniversitesi, Girne Üniversitesi, Yakın Doğu Üniversitesi resmî web sayfalarında yer alan bilgilere göre öğrenciler, lisans eğitimin başında yeterlilik sınavı adı verilen bir sınava girerler eğer bu sınavı geçemezler ise dil seviyelerine göre çeşitli seviyelere yerleştirilirler ve buna göre bir yabancı dil eğitimi görürler.

KKTC'de Uluslararası Öğrenci Olmak

Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, Girne Üniversitesi gibi birçok üniversitenin müfredatlarında İngilizce eğitim verildiği gözlemlenmektedir. Bu sebeple KKTC'nin uluslararası öğrencilerin yüksek öğrenim için tercih ettiği bir ülke oldu-

ğu yorumu yapılabilir. Kıbrıs'ın demografik yapısına bakıldığında son yıllarda üniversitelerdeki uluslararası öğrencilerin arttığını söylemek mümkündür. Öğrencilerin çoğu Türkiye başta olmak üzere, Pakistan, Nijerya, Libya ve Suudi Arabistan gibi ülkelerden gelmektedir. Son 4 yılın rakamlarına göre, 12 bin 508 olan KKTC uyruklu öğrenci sayısı, 13 bin 914'e yükselirken, 35 bin 318 olan yabancı uyruklu öğrenci sayısı, 51 bin 280'e ulaşmıştır. Buna karşın T.C. uyruklu öğrenci sayısı 54 bin 875'ten 43 bin 101'e düştü. (Haber Kıbrıs, KKTC ve yabancı uyruklu öğrenci sayısında artış, T.C. uyruklu öğrenci sayısında düşüş var, 2022).

KKTC'de ve Türkiye'de Yabancı Dil Öğretimi

KKTC'nin, özellikle eğitim öğretim süreçlerinde genel olarak Türkiye ile benzediği yorumunu yapmak mümkündür. Ancak yabancı dil eğitimi ve öğretiminde bazı noktalarda birbirlerinden ayrılmaktadır. Ayrıştığı noktalardan bazılarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür. Karakaş Kurt ve Güneyli, (2023):

- 1- Türkiye'de birçok üniversite Türkçe eğitim verirken Kıbrıs'ta çoğu üniversitenin eğitim dili İngilizcedir.
- 2- Türkiye'de yabancı dil öğrenimi çoğunlukla dil bilgisi ve kelime öğrenimi üzerine olurken Kıbrıs'ta dil öğrenme süreci genellikle pratik ağırlıklıdır.
- 3- Kıbrıs'ta dil eğitimi veren kişilerin ekseriyeti yabancı uyruklu kişilerdir ve ana dilleri İngilizcedir ama Türkiye'de yabancı dil alanında eğitim veren birçok akademisyen Türk'tür ve ana dilleri Türkçedir.
- 4- Kıbrıs'ta özellikle turizm sektöründe çalışan kişiler yabancı dil öğrenirken Türkiye'de daha çok üniversite öğrencileri ve iş hayatında aktif olan kişiler tarafından öğrenilir.

Farklı noktalar incelendiğinde Türkiye ve KKTC arasındaki en temel farkın İngilizcenin bulunduğu konumla ilgili olduğu yorumunu yapmak mümkündür. KKTC'de İngilizce günlük hayatta daha fazla kullanım alanına sahipken Türkiye'de genellikle daha amaca yönelik kullanılmaktadır.

SONUÇ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarihsel süreç içinde farklı yönetimler tarafından yönetilmiştir. Bu durum,

Ada'daki yaşamın sosyal ve kültürel açıdan değişimler geçirmesine neden olmuştur. Eğitim, özellikle yabancı dilde eğitim, tarihsel süreç içinde birçok değişikliğe tanıklık etmiştir. Osmanlı Dönemi'nde, İngilizler Dönemi'nde ve akabinde Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla yabancı dilde eğitimde birçok reform olmuştur. İlköğretim ve ortaöğretimde yabancı dilde çeşitli eğitim metotları belirlenmiştir. Fransızca, Almanca, Arapça gibi diğer dillerin öğretimi yapılırsa da siyasi yapıdan dolayı İngilizce zamanla ön plana çıkan dil olmuştur. İlerleyen süreçte üniversitelerin kurulması ve bu okulların İngilizce eğitim vermesi ile Ada'da özellikle son yıllarda uluslararası öğrenci sayısında artış meydana gelmiştir. İngilizce, KKTC'de eğitimde ve sosyal yaşamda göz ardı edilemeyecek derecede önemli hale gelmiştir ve bugün bu konumunu korumaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- ▶ Christou, M. (2006). A Double Imagination: Memory and Education in Cyprus. *Journal of Modern Greek Studies*, 24(2), 285-306.
- ▶ Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. İstanbul: Eser.
- ▶ Ersözülü, Z. N., Aydoğan, İ., İskender, M., Helvacı, M. A., & Turhan, M. (2009). Eğitim bilimine giriş. M. Arslan (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- ▶ Fotiou, C. (2022). English in Cyprus. *English Today*, 1-7.
- ▶ Günay, N. (2006). Cumhuriyet Öncesinde Maraş'taki Yabancı Okullar. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22(64-65-66), 387-414.
- ▶ Güntaş S., Güneyle, A. ve Gökbulut, B. (2021). Türkçe Öğretmen Adaylarının Gözünden Kıbrıs'ta Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi. *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö10), 1-21.
- ▶ Haber Kıbrıs, (2022). "KKTC ve Yabancı Uyraklı Öğrenci Sayısında Artış, T.C. Uyraklı Öğrenci Sayısında Düşüş Var", Erişim Adresi <https://haberkibris.com/-kktc-ve-yabanci-uyruklu-ogrenci-sayisinda-artis-tc-uyruklu-ogrenci-sayisinda-dusus-var-1139-2022-08-14.html>
- ▶ Hismanoglu, M., ve Hismanoglu, S. (2010). English Language Teachers' Perceptions of Educational Supervision in Relation to Their Professional Environment: A Case Study of Northern Cyprus. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 4(1).
- ▶ Kachru, B. B. (1986). *The Alchemy of English: The Spread, Functions, and Models of Non-Native Englishes*. Chicago: University of Illinois Press.
- ▶ Karakaş Kurt, E., & Güneyle, A. (2023). Teaching the Turkish language to foreigners at higher education level in Northern Cyprus: An Evaluation Based on Self-Perceived Dominant Intelligence Types, Twenty-First-Century Skills and Learning Technologies. *Frontiers in Psychology*, 14, 1120701.
- ▶ KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü. (2020). 2020-2021 Öğretim Yılı İlköğretim ve Genel Ortaöğretim Kademesi Resmi ve Özel Okulların Haftalık Ders Dağılım Çizelgeleri. Erişim Adresi <http://www.mebnet.net/sites/default/files/DersDagilimCizelgeleri2020-2021.pdf>
- ▶ Nevzat, A. ve Hatay, M. (2009). Politics, Society and the Decline of Islam in Cyprus: from the Ottoman Era to the Twenty-First Century. *Middle Eastern Studies*, 45(6), 911-933.
- ▶ Persianis, P. (1996). The British Colonial Education 'Lending' Policy in Cyprus (1878-1960): An Intriguing Example of an Elusive Adapted Education Policy. *Comparative Education*, 32(1),45-68.
- ▶ Selvi, K. (2011). Teachers' Lifelong Learning competencies. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 61-69.
- ▶ Uysal, M. Geçmişten Günümüze Kıbrıs'taki Yabancı Dil Eğitim Politikaları Bağlamında İngilizce Eğitimine İlişkin Gelecek Senaryoları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 81-103.
- ▶ Yağcıoğlu, D. (2003). Kıbrıs'ta Çok Dillilik Olgusu. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*.
- ▶ Yaman, İ. (2018). Türkiye'de İngilizce Öğrenmek: Zorluklar ve Fırsatlar. *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (11), 161-175.

KKTC'DE SOSYAL HİZMETLER

Ümmügülsüm KARA

ÖZET

Sosyal Hizmet uygulaması, bilim dalı ve meslek olmasında bağlı olarak bireye özel metotlar geliştirilerek, yapılan uygulamaların bireyin biricikliği ve özel oluşuna vurgu yapmaktadır. Bireyin gelişimi, bireysel metotlar haricinde grup ile yapılan çalışmalar sonucunda da gerçekleşmektedir. Bunların toplum ile bağdaşması da gerekli uygulama, terapi, drama yöntem ve metotlar ile gerçekleşebilmektedir. "Sosyal Hizmet Uzmanı" burada müracaat eden kişiyi analiz edip doğru ve yerinde saptamalarda bulunmalıdır. Sosyal Hizmet uygulaması, bireyin kendisiyle ettiği temastan dolayı hassasiyet gerektiren bir alandır. Uygulamadaki küçük bir hata, bireyin psikolojik ve sosyolojik olarak olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmaktadır. Bu çalışmada, özel gruplardaki bireylerin çeşitli alanlarda yaşadıkları ve yaşayacakları zorlukları gidermek için geliştirilen ve uygulanan metotlar anlatılmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde mevzuatta yürürlükte bulunan maddeleri, uygulanan metotlara destekler nitelikte olmuştur. Bireye özel müdahalelerin devamlılığı sağlandığı takdirde yapılan çalışmalar bireyi olumlu yönde etkileyip, bireyin sosyalleşmesine yardımcı olacaktır. Sosyal hizmetler toplumların kaliteli bir seviyeye ulaşip iyi yaşam koşullarına sahip olmasını sağlamasından bu yapılan çalışmada ana tema olarak Kıbrıs'ta Sosyal Hizmetler başlığı incelenecektir.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca konular ve olaylar farklı olsa da sosyal sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Sosyal sorunların temel kaynağı insanlar olduğu için nerede bir insan topluluğu varsa orada muhakkak sosyal sorunlar baş göstermiştir. Meydana gelen sosyal sorunlar ise bazen insanların iradesiyle ortaya çıkmış bazen ise kendi iradeleri dışında vuku bulmuştur. Toplumların karşı karşıya kaldığı bu sorunları çözüme kavuşturabilmek adına bütün toplumu kapsayan sosyal hizmet programlarına ciddi bir ihtiyaç doğmuştur. Tarihi süreçler içerisinde detoplumlar bir arada yaşayıp nüfusları artınca yönetim yapısı ortaya çıkmış ve yönetici sınıflar meydana gelmiştir. Bu durumun neticesinde de devletler sosyal hizmet alanında bizzat aktif roller üstlenmiştir.

Toplumlar için vazgeçilmez bir unsur olan sosyal hizmetleri hem bir bilim dalı hem de sanat olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Çünkü sosyal hizmetler toplumların temel yaşam sorunlarını çözüme kavuşturup yaşam kalitesini arttırmayı amaçlamaktadır. Bireylere, toplumlara ve devletlere hizmet etmeyi kendine bir misyon olarak yüklenen sosyal hizmetler karşılaştığı sorunlar neticesinde sosyal gerçekliklerle bire bir temas halindedir. Bu sebeple de insanların problemlerine yaklaşma, çözme ve hayat standartlarını yükseltmek açısından programlı çalışan bir disiplindir.

rine yaklaşma, çözme ve hayat standartlarını yükseltmek açısından programlı çalışan bir disiplindir.

Sosyal Hizmet

Belirli bir çerçeve içerisinde kişi, aile, grup ve toplum için refah seviyesini ve sosyalleşme oluşturma ve artırma çabalarına verilen isimdir. Sosyal işlevsellik, insanların sosyal ilişkilerinin devamlılığı için verilen ayrıcalıklar/haklar anlamında kullanılmaktadır.

Sosyal hizmet; uluslararası ilişkiler, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, kamu yönetimi, toplumsal kalkınma, hukuk ve ekonomi gibi alanlar ile ilişki içerisinde ve toplumsal değişimsosyal ve kişisel sorunları çözmeye odaklanmaktadır. İnsan hakları ve sosyal adalet, sosyal hizmet uygulamasının felsefi temelleridir. Sosyal hizmet uygulamaları genelde doğrudan bireyler ya da küçük gruplar ile çalışma gerektirmektedir. Bazı durumlarda ise dolaylı olarak hareket etmektedir.

Sosyal işlevsellik; 1800'lü yıllarda hayırseverlik ve halk örgütlenmesinde kökleri olan sosyal çalışmaları kapsamaktadır. Bununla birlikte daha önceki tarihsel dönemlerde toplumsal ihtiyaçlara cevap verme eylemi çoğu kamu ve özel kuruluşlardan daha önce var ol-

muştur. Sanayi Devrimi ve 1929 Dünya Ekonomik Bunalımının oluşturduğu etki sonucunda, sosyal hizmet üzerinde daha sıkı bir şekilde disiplinin uygulanmasına neden olmuştur.

Geliştirilmiş sosyal koşullar; sosyal hizmetin odak alanı güçlendirici destekleyici olacak çevreler yaratıp, biçimlendirmek üzerinedir. Sosyal hizmet uzmanlarının birleştiği nokta, toplumun ekonomik kaynak, fırsat ve sorumlulukların paylaşım ve dağıtımının adil ve eşit olmasına vurgu yapan ekonomik adalet için mücadele etmesi gerektiğidir. Birçok sosyal hizmet uzmanı sosyal ve ekonomik politikaların temel insan hakları olduğunu ileri sürmüştür. Bunlardan bazıları şöyledir (Duyan, 2003, s. 7-8):

- ▶ Yiyecek, barınma, temel tıbbi bakım ve kişinin hayatını sürdürebilmesi için temel sayılan sosyal hizmetlere sahip olma hakkı,
- ▶ Saldırı ve sömürüden korunma hakkı,
- ▶ Temel yaşamı ve onurlu bir yaşamı teminat altına almak için çalışma ve yeterli bir maaşa sahip olma hakkı,
- ▶ Evlenme, aile sahibi ve aile içinde olma hakkı,
- ▶ Temel eğitim hakkı,
- ▶ Mülkiyet hakkı,
- ▶ İşyerlerinde önlenebilir kaza ve yaralanmalarda korunma hakkı,
- ▶ Kişinin istediği gibi ibadet edebilme hakkı,
- ▶ Mahremiyet hakkı,
- ▶ Seyahat ve istediği kişiyle refakat edebilme hakkı.

Bu haklar kişiye doğrudan verilmiş haklardır. Bu hakların yerine getirilmemesi direkt hak ihlaline girmekte olup sonucu yaptırım (müeyyide) odaklıdır.

Sosyal Hizmetin Amacı

İnsan haklarını her alanda ve her düzeyde savunmaktır. İnsanların birbirlerinin iyiliği için sorumluluk alacakları, aynı zamanda insan ve çevre arasındaki karşılıklı bağı fark edecekler ve bu bağ ile birbirlerinin hayatlarına saygı duyacakları ortamları yaratmaktır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar, insanı makro alanda iyileştirecektir.

Sosyal hizmetin; problem çözme, baş etme kapasitesini arttırmak; kaynakların, hizmetlerin müracaatıyla bağlantısını sağlamak; sistemlerin etkili ve insancıl olarak işlev görmesini sağlamak ve sosyal politikaların gelişimi ve ilerlemesi için katkıda bulunmak üzere dört ana amacı vardır. Toplumun gelir ve hizmet dağılımını dengelemek, sosyal hizmetin genel amaçları arasındadır.

Dünyada Sosyal Hizmet Gelişimi

Dünya üzerinde meydana gelmiş savaşlar, ekonomik bunalımlar ve isyanlar sosyal kimlik yapısı taşıyan bütün kuruluşları etkilemiştir. Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin yaşanması bu etkileşimi daha da arttırmıştır. Bu etkilenmenin sonucunda kurumların bir kısmı kendin geliştirmek için yollar ararken, diğer kısmı ise sosyal hizmetler ve onun refah seviyesi sonucu meydana gelmiştir. Farklı iki kıta olan Avrupa ve Amerika kıtalarını inceleyecek olursak bu iki kıtada devletler eğitim, sosyal, sağlık, güvenlik ve işsizlik gibi sorunlara ilgi duyup üzerinde çalışmıştır. Ayrıca sosyal hizmetler için önemli miktarlarda paralar harcamışlardır. Sosyal açıdan gelişimsel sağlamak için çıkarılan birtakım kanunlar şunlardır:

- ▶ *Elizabeth Fukara Kanunu;* 16. yüzyıl itibarıyla yoksulların bakım ve ihtiyaçlarını üstlenme hakkında yeni yasa sistemleri geliştirilmeye başlanmıştır. Bu süreç 17. yüzyılda da devam ederek modern çağın refah sistemi olarak birleştirilmiştir.
- ▶ *Fukara Kanunu 1601;* Bu kanun ve diğer maddede bahsettiğimiz Elizabeth Fukara Kanunu, sonraki sosyal yönetmeliği şekillendiren üç ana ilkeyi kanunla düzenleyip, meşru hale getirmiştir: Mahallî mükellef/sorumluluk ilkesi, yerleştirme/barındırma ve kaldırma ilkesi ve aile/çevre sorumluluğu ilkesi.
- ▶ *Hayırseverlik ve Yoksullukla İlgili Kanunlar;* Yoksulluk çeşitlerine göre belirlenen bu yaklaşım, hayırseverliğin kapsamının yanı sıra yardıma değer olma ölçülerini de tanımlamıştır. Yoksulluk kanunları sadakayı alan kişiler için ihtiyaç ve değerlilik kavramları geliştirdi ve de çalışabilecek durumda olanları çalışmak zorunda kılmıştır.

Hayırseverlik İçin Kullanım Emrinin Amaçları

Kişisel hayırseverliğe yönlendirmede bulunmak, toplumun yoksul insanların ihtiyaçlarını karşılamak için vatandaşların verdiği vergilerin kullanımından daha zahmetsiz ve insani bir yaklaşımdır. Kişisel hayırseverlik arttıkça yoksulluk ve yoksulluk vergisi de azalmıştır. Etkili bir hayırseverlik ortamı oluşturmak için hayır sahiplerinin ilahi olarak cesaretlendirilmesi, devlet yönetimi politikalarıyla kuvvetlendirilmesi ve yaptıkları yardımın usule uygun kullanılacağı konusunda temin edilmesi gerekmektedir.

Büyük Buhran ve Sosyal Güvenlik Sözleşmesi

1930'lu senelere gelmeden önce ihtiyaç sahibi insanlar için maddi destekler sağlayan sosyal hizmetler dönemin önemli gücü olan kilise ve gönüllülerden oluşan topluluklar tarafından icra edilmiştir. Bazı şehirlerin ve ülkelerin, kamu vergilerini yerel hükümetler tarafından sağlayan yerel yardım yöneticileri bulunmuştur. Bahse konu olan bu zaman aralığında yoksulluk ahlaksızlıkla ilintili olmuştur. Kamu için toplanmış olan yardım paraları yoksul yardımı olarak görülmektedir. Hatta bu paraları almak veya kullanmak toplum içerisinde utanç verici bir duygu olarak görülmüştür.

1929 yılının sonbaharında ise New York Menkul Kıymetler Borsası büyük bir zarara uğramıştır. Yaşanan bu büyük yıkım sonucunda ise yatırımcılar ellerindeki hayat yatırımlarını ve hatta işlerini bile kaybetmişlerdir. New York Menkul Kıymetler Borsası'nın uğramış olduğu bu yıkım Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik açıdan bir krize doğru sürüklendiğinin ilk kıvılcımıdır. Bu yıkım daha büyük sorunları meydana getirmiş 1929-1933 yılları arasındaki süreçte işsiz kalan insan sayısı neredeyse beş katına çıkmıştır. Ayrıca 1933 yılı itibarıyla birçok iş adamı iflas ettiği gibi birçok bankada kapanmıştır. Meydana gelen bu kriz sonucu çalışma programları deneyimleme, engellilik, işsizlik ve hastalık gibi temel bazı kritik konular için çözüm yolları aranmıştır. Bu durum neticesinde de 1935 yılında hazırlanan kamu sosyal refah programı gündeme gelip şekillenmiş ve Sosyal Güvenlik Sözleşmesi olarak meclisten geçmiş ve aşağıda yer alan üç temel program başlığında harekete geçilmiştir.

- **Sosyal Sigorta;** Bireylere, işsizlik, emeklilik veya ölüm için güvence sağlaması için oluşturulmuştur.

İki temel planı vardır: İşlerini kaybeden işçiler için sınırlı süreli haftalık yardımlar sağlayan "İşsizlik Tazminatı" ve bir işçi emekli olduğunda, sakat kaldığında veya öldüğünde kendisi ve ailesi için aylık ödemeler sağlayan "Yaşlı, Malul, Engelli ve Sağlık Sigortası."dır.

- **Sosyal Yardım;** Bu başlık altında dört program bulunmaktadır: "Görme Engelli Yardımı", "Engelli Yardımı", "Yaşlı Yardımı" ve "Bağımlı Çocuğu Olan Ailelere Yardım (AFDC)". Sosyal yardım çalışmalarını İngiliz Yoksullar Yasası'nın bazı özelliklerini içerisinde barındırmıştır: İkamet gereksinimleri ve bir para ve mal varlığı soruşturması var olup, bazı yardımlar "aynı" idi ve yardımlar alıcıların hakkı olarak değil, daha çok "hayırseverlik" olarak görülmüştür. ABD'de Ocak 1974'te şu üç program "Görme Engelli Yardımı", "Engelli Yardımı" ve "Yaşlı Yardımı" tek programda birleştirilmiş ve Tamamlayıcı Güvenlik Geliri (SSI) olmuştur.
- **Halk Sağlığı ve Refahı Hizmetleri;** İlk iki başlık maddi yardımlar sağlarken, bu kategori (örneğin evlat edinme, koruyucu bakım, engelli çocuklara hizmetler, koruyucu hizmetler ve tek ebeveynler için hizmetler gibi) sosyal hizmetler sağlamada hükümetin rollerini oluşturmuştur. Bu roller kapsamında devlet, bireyin sağlığını objektif olarak önde tutarak, topluma kazandırma odaklı çalışmalar düzenlemektedir.
- **Büyük Toplum ve Yoksullukla Savaş;** Sosyal refah alanında, 1900'lü yılların sonlarında, müracaatçıları yaşam koşullarına daha uygun hale getirmekten ziyade gereksinimlerini daha iyi karşılamak için çevreyi veya sistemi değiştirme konusunda yenilenmiş bir ilgidoğmuştur. Sosyal hareket, bazı sosyal hizmet uzmanlarının sosyal reform için müracaatçıları, toplum örgütleyicilerini ve politik örgütleyicileri aktif olarak savunmalarıyla tekrar sosyal hizmetin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sosyal Hizmetler

Sosyal hizmet kurumlarından, bugünkü sosyal hizmet anlayışına uygun olarak bazı tanımlar şöyledir:

- **Bîmâr hâne;** Hastaların ve psikiyatrik vakaların bakım ve tedavilerinin gerçekleştirildiği sosyal hizmet kurumlarıdır. Türk-İslâm geleneğine özgü olup, ge-

nellikle camiilerin yakın bölgelerinde yer almıştır. Bunlar günümüzdeki anlayışa göre değerlendirildiğinde “Tıbbî Sosyal Hizmetler” in bir parçası niteliğindedir.

- ▶ *Tâbhâne*; Dönemin şartlarına ve imkânlarına göre ocak veya soba ile ısıtılan, yiyeceğinhazırlanıp pişirildiği ve sonrasında muhtaçlara yedirildiği ve ilaç ve istirahatın sağlandığı birer sosyal yardım kurumudur. Bu sosyal hizmet kurumları da İslâmiyet ve Türklüğün bir temsili olarak doğmuş ve hizmet vermiştir. Şifahaneler de sağlık ve sosyal hizmetlerin muhtaçlara götürüldüğü yurtlardır. Bunların maksatları aynı OLUP hizmet ve isimleri birbirinden farklıdır.
- ▶ *Dârüş-şifâ*; İslâm âleminde pratiğe ve gözleme dayanan sağlık ile ilgili bilgiler veren, hastaları tedavi eden, eğitim ve sağlık kurumlarına verilen adlardan biridir. Dârüş-şifa’lar Orta Çağ boyunca zaman zaman farklı isimlerle de adlandırılmıştır.
- ▶ *Mihmânhâne*; Yiyip-içmeye ve konaklamaya ihtiyacı olan kimselerin yerleştirilip,barındırıldığı sosyal hizmet kurumlarıdır. Bu çalışma, Türklüğün ve İslamiyet’in gereklerinden ortaya çıkmış olup, büyük önem arz etmiştir.
- ▶ *Kervansaraylar*; Çok önemli sosyal hizmet kurumları olduğu kadar, ticareti ayakta tutmaya yardımcı, ülkeye hareket ve güvenlik kazandıran kurumlar da olmuşlardır. I. İmparatorluk Türkiye’sinde yani Selçuklu devrinde, önemli ölçüde gelişme göstermiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Sosyal Hizmet Uygulamaları

KKTC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Misyon; Çağdaş bir çalışma yaşamı oluşturmayı, işsizliği azaltmayı, çalışanların refahını ve çalışma koşullarını geliştirmeyi, sürdürülebilir, adil bir sosyal güvenlik sistemini yaratmayı ve korunmaya muhtaç kişiler ile dezavantajlı grupların sosyal yaşama eşit katılımını sağlamayı kendine misyon edinmiştir.

Vizyon; Engelli istihdamının artırılması, iş sağlığı ve güvenliği bilincinin yerleştirilmesi, korunmaya muhtaç çocuklar, gençlere verilen hizmetler başta olmak üzere toplumsal hizmetlerin geliştirilmesi Çalışma ve

Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır.

KKTC’de Sosyal Hizmetler Dairesi’nden Yardım Alabilecek Kişiler;

- ▶ 60 yaşını tamamlamış, geçimini sağlayamayan veya kendilerine bakabilecek mali güce sahip çocukları olmayanlar;
- ▶ Hasta ve engelli olup bu durumlarının çalışmaya uygun olmadığını Uzman Devlet Doktoru veya Sağlık Kurulu Raporuyla belgeleyen engelliler;
- ▶ Daha önce evlenmemiş evlenmiş ama dul kalan, gayrimeşru bir şekilde dünyaya çocuk getiren, eşleri hapse giren, terk edilmiş, eşleri veya küçük çocukları olması nedeniyle çalışması engellenen ve ekonomik yönden güçsüz olan kişilere KKTC Sosyal Hizmetler Dairesi’nin yapmış olduğu araştırma neticesinde Daire Müdürünün de önerileri ve görüşleri alınarak sosyal yardım bağlanabilir.

Sosyal Yardım Maaşının Verilmediği Kişiler;

- ▶ Belirlenmiş olan yoksulluk kriterleri üzerinde gelir sağlayan bir işte çalışanlara,
- ▶ Otuz günden fazla yurt dışında kalanlara,
- ▶ Otuz günden fazla yatılı olarak Devlet Hastanesinde tedavi gören yoksullara, (Ayrıca şu kurumlarda devamlı bir şekilde kalan yoksullara sosyal yardım yapılabilir; Sinir ve Ruh Hastanesi, Huzurevi ve Kronik Hastalıklar Hastanesi)
- ▶ Kendi kendilerine bakabilecek veya hali hazırda bakan ve mali güce sahip yetişkin çocukları olanlara,
- ▶ Sosyal Yardım Yasası kapsamına giren taşınır/taşınmaz malı ile kendi gelir kaynaklarını başkasına devretmiş olanlara yardım maaşı verilmez.

Yaşlı Bireyler İçin Huzurevleri

Yaşlıların bakımlarını gerçekleştirmek; fiziksel ve ruhsal sağlıklarını sağlamak ve devam ettirmek; sosyal ilişkilerini geliştirmek, onları kendi güçleri oranında üretici duruma getirmek ve yaşamlarını huzur, güven, sağlık ve mutluluk içinde sürdürmelerini sağlamaktır.

Huzurevine yerleştirilecek olan yaşlılarda aşağıdaki nitelik ve koşullar aranır:

- ▶ Yatalak olmamak;
- ▶ Devamlı yatarak tıbbi tedavi ve bakıma gereksinimi olmamak;
- ▶ Beden fonksiyonlarında kendi gereksinimlerini karşılamasına engel olacak sakatlığı veya bulaşıcı bir hastalığı bulunmamak;
- ▶ Ruhsal sağlığı yerinde olmak;
- ▶ Uyuşturucu madde kullanmamak;
- ▶ Yeme, içme, tuvalet gibi günlük yaşam faaliyetlerini bağımsız yapabilecek nitelikte olmak;
- ▶ Sosyal ve Ekonomik yönden yoksunluk içinde bulunduğu Sosyal Hizmet Memurları tarafından belirlenmiş olmak;
- ▶ Elli beş yaşından daha küçük yaşta bulunmamak.

Huzurevine ücretli veya ücretsiz olarak kabul edilecek her yaşlı için, sosyal hizmet memurlarınca “Sosyal Tahkikat” formu doldurulmaktadır. Bu amaçla yapılan inceleme sonucunda, başvuran yaşlının sosyal ve ekonomik özellikleri, huzurevine başvuru nedenleri, Huzurevinin bakımına uygun olup olmadığı, öncelikle alınmasının gerekip gerekmediği, gerekiyorsa nedenleri belirlenir. Müdür, sosyal hizmet memurlarınca doldurulan “Sosyal Tahkikat” formunu esas alarak yaşlıyı huzurevine kabul eder veya sıraya koyar veya başvuruyu reddetmektedir.

Ücretli veya Ücretsiz Olarak Kabul Edilme

Huzurevine ekonomik yönden yoksunluk içinde olan, kendisine yasal olarak bakmakla sorumlu yakını olmayan veya yasal olarak sorumlu yakını olup da ekonomik yönden güçsüz olan yaşlılar ücretsiz olarak kabul edilmektedir.

Ekonomik gücü yerinde olup sosyal yoksunluk içinde bulunan yaşlılar ise ücretli olarak kabul edilmektedir. Ancak, huzurevinde ücretli olarak kalmakta iken sonradan olağanüstü bir nedenle gelir ve varlıklarını kaybedenler ve kendilerine yasal olarak bakmakla sorumlu yakını olmayanlar, ücretsiz olarak kalmaya devam etmektedir. Bakanlar Kurulunca her mali yılda saptanan ücretler üzerinden her ay peşin olarak yatak ve bakım masrafları alınır ve karşılığında kendilerine makbuz verilmektedir.

Yaşlıların Ölümü Halinde Yapılacak İşler

Yaşlı bireyler, özel bireyler olması nedeniyle ailesi, çevresi veya sosyal hizmet uzmanları tarafından bakıma ve gözetime muhtaç kişilerdir. Huzurevleri de konaklama konusunda yaşlılara bire bir temas eden kurumlardan biridir. Kurumda yaşlı bireyin ölümü durumunda yapılması gerekenler şunlardır (Huzurevi Yasası, 1989):

- ▶ Huzurevinde kalmakta iken ölen yaşlıların ailelerine durum bildirilir ve cenaze töreni yapmak isterlerse cenaze kendilerine teslim edilir.
- ▶ Huzurevinde ücretsiz kalanlardan yakını bulunmayanların veya yakınları cenazeyi kaldıracak durumda olmayanların cenazelerinin teçhiz, tekfin ve defin işleri kurallar çerçevesinde yapılmak üzere defnedileceği yerin Belediyesine teslim edilir.
- ▶ Ücretli yurttaşlardan yakını bulunmayanların cenazeleri huzurevince kaldırılır ve cenaze giderleri huzurevindeki paralarından karşılanır.

KKTC'deki Huzurevi

Sosyal Hizmetler Dairesi'ne bağlı bir adet huzurevi vardır. Lapta kentinde hizmet veren Huzurevi 45 kişi kapasitelidir. Uzun yıllar hizmet verilen binasının fiziki ömrünü tamamlaması ve binanın mevcut durumu verilen hizmetlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine engel oluşturduğu için 2011 yılında (şuanda) hizmet verilen Ayia Anastasia Otel'e taşınmıştır. Huzurevi hizmetlerinin çağdaş bir şekilde yürütülmesi için Lapta eski huzurevi binasının olduğu arazide yeni huzurevi hizmet binası proje çalışmaları halen devam etmektedir.

Çocuk Hakları ve Yasaları

Çocuk Hakları

Çocukların hakları, her çocuğun sahip olduğu biricik ve en temel haklardır. Uluslararası, bölgesel ve ulusal bağlamda belirlenmiş olup, tüm dünya çocuklarına eşit ve adaletli düzen sunulmuştur. Bakım altındaki çocuklar savunmasızdır. Ebeveynini kaybetmiş veya kaybetme riski taşıyan çocukların korunup kollanmasını, bakılmasını, güçlendirilmesini ve haklarının korunmasını sağlamak için devletler ve dernek ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışarak seslerini duyurmak, politika, kanun ve karar almada ön plana çıkarılmak için çalışmalar düzenleme ve uygulanmaktadır.

Sosyal Hizmet Dairesi'nin Çocukları Himaye Altına Alma Durumları

- ▶ Ebeveyninin ve vasisinin olmadığı, ana veya babası veya vasisi tarafından terk edildiğiveya kayıp olduğu;
- ▶ Anne veya babasının veya vasilerinin, hastalık, akli dengesinin yetersizliği, sakatlık veya başka iş görmemezlik veya başka sebeplerden ötürü, barınacak uygun yer, bakım veya yetiştirilme koşullarından yararlanmasının önlenildiği ve o çocuğu bünyesine almaya uygun kişinin bulunmadığı zamanlarda çocuğun refahını sağlamak için, çocuk 18 yaşını doldurana kadar Sosyal Hizmetler Dairesi, çocuğu bünyesine almakla sorumludur.

16 Yaşından Küçük Çocukların Tutukevlerinde Gözetim Altında Bulundurulmasına İlişkin Kurallar

16 yaşından küçük bir çocuğun yakalanıp, gözetim altında bulundurulması için mahkeme karariveya emrin gelmesi gerekmektedir. Bu karar veya emir, çocukla birlikte tutuk evindeki yetkililiğe teslim edilir ve içinde bulunduğu durumla beraber çocuğun evde tutuklu bulundurulması için yeterli yetki oluşturmaktadır.

16 yaşından küçük bir çocuğun bu şekilde tutuklu bulundurulduğu zamanda ve tutuk evinden bir yere veya bir yerden tutuk evine götürülürken kanun hükmünde ve yasak olarak gözetim altında sayılmaktadır.

Tutuk evinden kaçan 16 yaşından küçük bir çocuk, geri tutuk evine getirilmektedir. 16 yaşından küçük bir çocuğun kaçması için çocuğu ikna eden, onu saklayan veya geri dönmesini engelleyen kişi, suç işlemiş olmaktadır. 3 aya kadar hapis cezasına veya 25 Kıbrıs lirası kadar para cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilir. Ödemediği veya hapis cezasını yerine getirmedeği takdirde ceza-i işlem uygulanmaktadır.

Tutukevlerine Gönderilen Çocukların Ana ve Babasının veya Vasisinin Katkıda Bulunması

Mahkeme, on altı yaşından küçük bir çocuğun tutukevine gönderilmesini emrettiğinde, çocuğun ana veya babası veya mahkeme emrinden önce veya çocuğun müdürün himayesine alınmasından önce, yasal vasisi

olan kişi, çocukla ilgili olarak katkıda bulunmakla yükümlüdür.

Yukarıda belirtildiği şekilde emir veren mahkeme, katkıda bulunmakla görevli olan kişilerin öncelikli olarak gelirlerini tahmin etmektedir. Daha sonra ise ilgili kuruluşa bakım için uygun bir miktarın ödenmesi yönünde emir vermektedir.

Bu madde kurallarından hiçbiri, bir ana veya babanın birbirini veya evlilik konutunu terk etmesi veya başka herhangi bir sebepten dolayı orada ikamet etmemesi nedeniyle katkıda bulunma yükümlülüğünden kaçınmasına izin vermemektedir.

Engelli Bireylerin Toplum Kazandırılması

Engelli bireyler, dezavantajlı konumda bulunmaları nedeniyle çeşitli alanlarda eksiklik yaşayabilmektedir. Eksik veya yanlış müdahaleler, engelli bireyleri buldukları konumdan daha da aşağıya çekmektedir. Bu durum karşısında önlem alacak ilk mercii devlettir. Devletin, engelli bireylerin de diğer bireyler gibi haklardan yararlanması adına, eşitlik ilkesinden yola çıkarak birtakım kanunlar, yasalar, düzenlemeler gerekmektedir. Toplumun bilinçlendirilmesi, onların bizler gibi olduğu fakat özel gereksinimlere ihtiyaçlarının olduğu aktarılmalıdır.

Engelli Bireylerin Yasal Dayanağı

- ▶ KKTC Anayasası
- ▶ 64/93 sayılı Engellileri Koruma, Rehabilite ve İstihdam Yasası
- ▶ 38/2010 Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasına İlişkin Yasa
- ▶ 694/2014 Özel Sektörde Engelli İstihdamının Desteklenmesi Tüzüğü
- ▶ Bakanlık harici engelli vatandaşlara destek veren kuruluşlar;
- ▶ Engelsiz Yaşamı Destekleme Derneği
- ▶ Engelli Aileler Dayanışma Derneği
- ▶ Girne St. Hilarion Rotary Kulübü
- ▶ Girne Liman Rotary Kulübü
- ▶ KKTC Engelliler Dayanışma Derneği
- ▶ Kıbrıs Türk Ortopedik Engelliler Derneği
- ▶ Kıbrıs Türk Zihinsel Engelliler Derneği
- ▶ KANER Şirket Grubu/Yaşam Evi Projesi

Toplum içinde farklı gelişen bireylerin geleceklerinin

güvence altına alınacağı, hakları olan eğitime, ilgiye, sevgiye ve hayat standardına sahip olabilecekleri bir yaşam alanı oluşturulmasını amaçlanmaktadır.

SONUÇ

İnsanlık tarihi boyunca süregelen olumlu olumsuz olaylar yaşanmaktadır. İnsanlığın dönüm noktası olan savaşlar, krizler ve buhranlar insanlığı psikolojik ve sosyolojik yönde etkilemiştir. Bu sebepten insanın ve insanlığın dezavantajını ortadan kaldırmak veya minimum seviyeye indirmek için birtakım çalışmalar düzenlenip, kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütleri kurulmuş olup, devlet de yasa ve kanunlarla hakları güvence altına almıştır.

Dünyada sosyal hizmet çalışmaları, Sanayi Devrimi ile 1929 Ekonomik Bunalım (Kara Perşembe) başlangıçlı kabul edilmiş olup çalışmalar daha çok İkinci Dünya Savaşı merkezlidir. İnsanlığı sarsan bu olaylar sonucunda devletler, halkının refah seviyesini yükseltmek adına çalışmalar düzenlemiştir. Dünyanın bu çalışmaları KKTC'yi de olumlu yönde etkilemiştir. KKTC'de nüfusların bir bölümünü dezavantajlı gruplar oluşturmaktadır. Verilen haklar, yapılan çalışmalar, çıkarılan yasalar bireylerin sosyal bağlamda kendini güvende hissedeceği ve ülkelerin sosyal refah seviyesinin arttıracağına garantisini vermektedir. Yaşlı bireyler için huzurevleri, engelli bireylerin topluma kazandırılması, çocukların hakları gibi ülke ve dünya çapında yoğunlukta olan bu bireylerin topluma belirlenmiş müdahale yöntemleriyle topluma kazandırılması sosyal hizmet uzmanları ve devletler için asli ve önem arz eden bir konu olmaktadır.

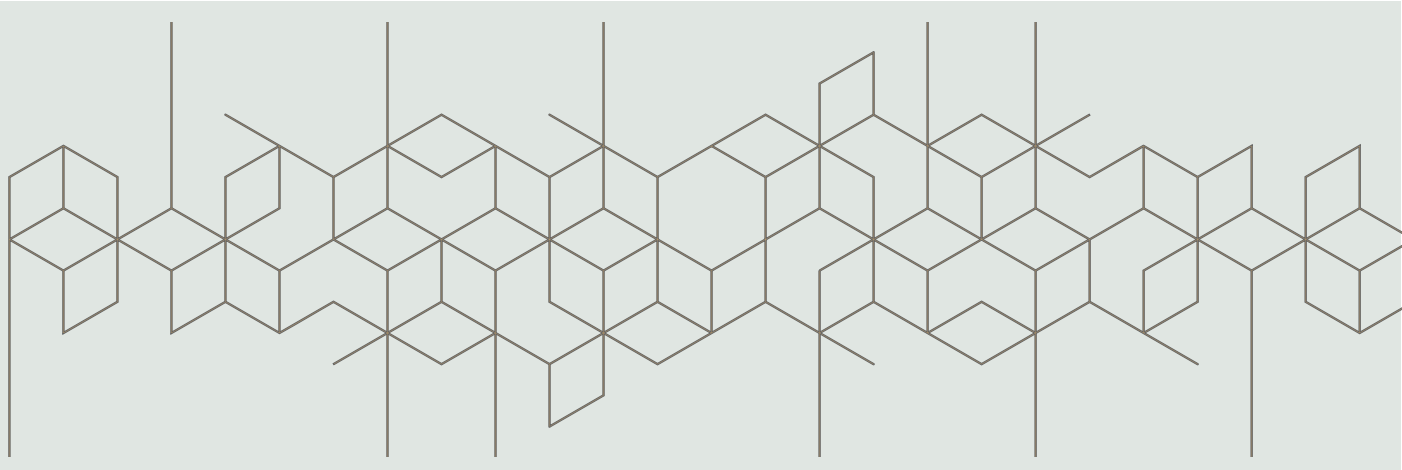
KAYNAKÇA

- ▶ Bingöl, O. (2015), "Genel Bağlarıyla Sosyal Hizmet ve Toplum", Mavi Atlas, 5, 69-77.
- ▶ Çocuk Suçluları Yasası (27/1995; 24/1998 ve 2/1999 sayılı değişiklik yasalarıyla değiştirilmiş şekliyle).
- ▶ Çocuklar Yasası (22/1959, 4/2005 ve 65/2006 sayılı değişik yasalarıyla değiştirilmiş ve birleştirilmiş şekliyle). KKTC Anayasası, Bölüm 352.
- ▶ Duyan, V. (2003), "Sosyal Hizmetin İşlev ve Rollerini", Toplum ve Sosyal Hizmet, 14(2), 1-22.
- ▶ Gözügüzzelli, E. (2022) "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Engelli Çocuk Hakları", Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, 5(9), 15-46.
- ▶ Huzurevi Yasası (1989). KKTC Resmî Gazete, Sayı 71, 07.12.1989.
- ▶ Huzurevi Yasası EK III Tebliğ ve İlanlar (1989). KKTC Resmî Gazete, Sayı 71 Özürlüleri İstihdam, İşyeri Koşulları ve Özürlülere Yapılacak Nakdi Yardımlar (1994). KKTC Resmî Gazete, Sayı 121, 28.10.1994.
- ▶ KKTC Anayasası, Bölüm 157.
- ▶ Özürlüleri Koruma, Rehabilitasyon ve İstihdam Yasası (1994). KKTC Resmî Gazete, Sayı 570.
- ▶ Sos Çocuk Hakları Derneği (2022), Çocuk Hakları ve Savunuculuk, (12 Nisan 2023). Erişim adresi <https://sos-cocukkozyu.org/cocuk-haklari-ve-savunuculuk/#>
- ▶ Sosyal Hizmetler Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası (1988, 19 Şubat). KKTC Resmî Gazete, Sayı 8.
- ▶ Sosyal Yardımlar Yasası. (1989). KKTC Resmî Gazete, Sayı 72.

KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ile buluşma.

Türkiye Maarif Vakfı KKTC Ülke Temsilciliği Ofisinde T.C. Lefkoşa Büyükelçisi Metin Feyzioğlu ile buluşma.

Girne Kalesi

Dipkarpaz'da Eşber Serakinci ile buluşma.

Soli Antik Kenti, Lefke

Karaođlanođlu Őehitliđinde Recep Ali Gűrler ile buluŐma.

Boğaz Şehitliği, Girne

Deniz Şehitliği, Girne

Gazimağusa Çanakkale Şehitliği

Sandallar Köyü İlkokulu

Karaoğlanoğlu Şehitliği

Muratağa Şehitliği

Atlılar Şehitliği

Muratağa Şehitliği

Cengiz Topel Anıtı

Karaoğlanoğlu Şehitliği

Lala Mustafa Paşa Camii, Gazimağusa

Sinan Paşa Camii, Gazimağusa

Surlariçi, Lefkoşa

İttik Dede Türbesi, Lefkoşa

Lala Mustafa Paşa Camii, Gazimağusa

SUNA - ATA ATUN

Türkiye Maarif Vakfı Gazimağusa İlkokulu

Türkiye Maarif Vakfı KKTC Ülke Temsilciliği Ofisinde T.C. Lefkoşa Büyükelçisi Metin Feyzioğlu ile buluşma.

Atıklar, Muratağa, Sandallar Katliam Çukuru

Çıkarma Gemisi, Girne

Kutup Osman Tekkesi, Gazimağusa

Mavi Köşk, Güzelyurt

Cengiz Topel'in Kabri, Edirnekapı Sakızağacı Şehitliği, İstanbul

TBMM, Ankara

Atlılar Şehitliği

St. Mamas Manastırı ve İkon Müzesi

Büyükhan, Lefkoşa

TÜRKİYE MAARİF VAKFI
TURKISH MAARIF FOUNDATION